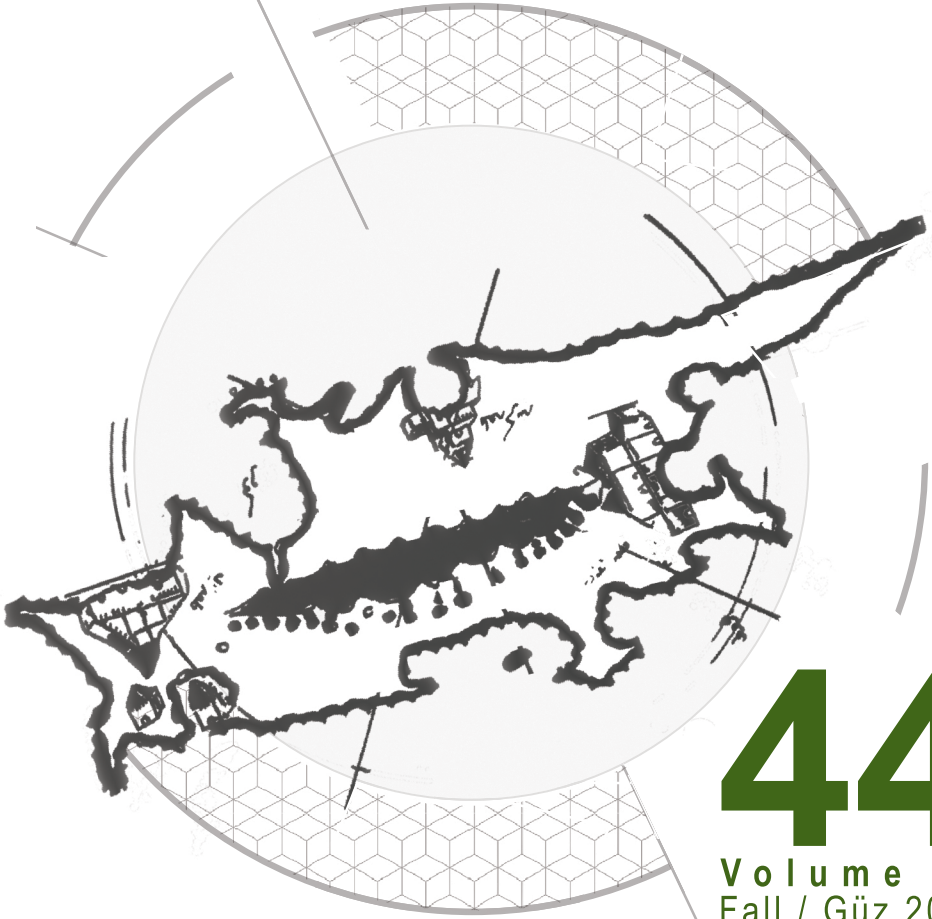

JCS

Journal of Cyprus Studies
Kıbrıs Araştırmaları Dergisi

ISSN 1303-2925

44

Volume 20
Fall / Güz 2019

Center for Cyprus Studies
Eastern Mediterranean University

Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınevi
Eastern Mediterranean University Press

Journal of Cyprus Studies / Kıbrıs Araştırmaları Dergisi

**Volume / Cilt 20
Fall / Güz 2019
Number / Sayı 44**

Eastern Mediterranean University / Doğu Akdeniz Üniversitesi

© 2019 Eastern Mediterranean University Publications
©2019 Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları
Printed in North Cyprus by the Eastern Mediterranean University Printing House

ISSN: 1303-2925

Publisher

Prof. Dr. Necdet Osam (Rector) (on behalf of)
Eastern Mediterranean University (EMU)
Turkish Republic of Northern Cyprus

Editor-in-chief

Ayşe IŐık GürŐimŐek, Eastern Mediterranean University- North Cyprus

Editorial Board

Hasan Amca, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Aysu Arsoy, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Fatih Bayraktar, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Ceren Boğaç, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Bezar Eylem Ekinci, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Süheyla Üçışık Erbilen, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Emre Hamurtekin, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Deniz İŐıçioĐlu, Eastern Mediterranean University- North Cyprus

Language Editors

YeŐim Betül Oktay, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Emel Kaya, Eastern Mediterranean University- North Cyprus

Journal Secretary & Technical Support

Seyed Mohammad Haghighi Fard, Eastern Mediterranean University- North Cyprus

Language

English / Turkish

Page Layout & Cover Design

Kamiar Yazdani, Eastern Mediterranean University- North Cyprus
Seyed Mohammad Haghighi Fard, Eastern Mediterranean University- North Cyprus

Correspondence Address

JCS, Journal of Cyprus Studies
Center for Cyprus Studies,
Galileo Galilei Street, Administrative Building, YB 308,
Eastern Mediterranean University,
99628 Famagusta / North Cyprus (Via Mersin 10, Turkey)

E-mail: jcs@emu.edu.tr
Webpage: <http://jcs.emu.edu.tr>

Sahibi

Prof. Dr. Necdet Osam (Rektör) (adına)
Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ)
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Editör

Ayşe IŐık GürŐimŐek, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs

Editör Kurulu

Hasan Amca, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Aysu Arsoy, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Fatih Bayraktar, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Ceren Boğaç, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Bezar Eylem Ekinci, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Süheyla ÜçŐışık Erbilen, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Emre Hamurtekin, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Deniz IŐıŐıoĐlu, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs

Dil Editörleri

YeŐim Betül Oktay, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Emel Kaya, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs

Dergi Sekreteri ve Teknik Destek

Seyed Mohammad Haghghi Fard, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs

Derginin Dili

İngilizce / Türkçe

Düzen ve Kapak Tasarım

Kamiar Yazdani, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Seyed Mohammad Haghghi Fard, Doğu Akdeniz Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs

YazıŐma Adresi

JCS, Kıbrıs Araştırmaları Dergisi
Kıbrıs Araştırmaları Merkezi,
Galileo Galilei Sokak, Yönetmel Hizmetler Binası, YB 308,
Doğu Akdeniz Üniversitesi,
99628 Gazimağusa / Kuzey Kıbrıs (Mersin 10, Türkiye)

E-posta: jcs@emu.edu.tr
Web Sayfası: <http://jcs.emu.edu.tr>

ISSN 1303-2925 © 2019 emupress.

Academic Advisory Board

Tuğrul Arat, Ankara University- Turkey
Müge Beidoğlu, Middle East Technical University- North Cyprus
Rebecca Bryant, Utrecht University- Netherlands
Nico Carpentier, Charles University- Czech Republic
Janet P. Engle, University of Illinois at Chicago- USA
Doğu Erdener, Middle East Technical University- North Cyprus
Mine Sibel Gurun, Bursa Uludağ University- Turkey
Warren Haffar, Arcadia University- USA
Zeki Koday, Atatürk University- Turkey
Derya Oktay, Ondokuz Mayıs University- Turkey
İlhan Raman, Middlesex University- UK
Sanem Şahin, University of Lincoln- UK
Ali Satan, Marmara University- Turkey
David Smahel, Masaryk University- Czech Republic
Oktay Uygun, Yeditepe University- Turkey
Marcel Vellinga, Oxford Brookes University- UK
Vamık D. Volkan, President Emeritus of the International Dialogue Initiative (IDI)- USA
Heikki Vuorel, University of Helsinki- Finland
Michael J. K. Walsh, Nanyang Technological University- Singapore

About the Journal

The Journal of Cyprus Studies is a publication of EMU-CCS (Centre for Cyprus Studies) which was launched in 1995. It is a multi-disciplinary, refereed and bilingual journal (both in English and Turkish) published biannually. The Journal of Cyprus Studies is dedicated to the scholarly study of all aspects of Cyprus issues at a global level. It plays an active role in the development of an authoritative archive and bibliography of sources and the provision of a scholarly, academic forum for the analysis, exchange and critique of ideas on social, cultural, historical, environmental, political and legal matters relevant to the past, present or future of Cyprus. Papers submitted for consideration are expected to focus on subject matter specifically related to the island of Cyprus and may include (but are not restricted to) the following areas of interest: art, history, literature, linguistics, music, theater, architecture, archaeology, cultural studies, communication, education, psychology, sociology, geography, folklore, gender studies, politics, international relations, law, business, management, finance, economics, tourism, medicine, environment, engineering as well as book reviews on recent publications, historical sources, abstracts of recent theses on Cyprus and news and reports on important recent scientific events.

Akademik DanıŐma Kurulu

Tuğrul Arat, Ankara Üniversitesi- Türkiye
Müge Beidoğlu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Rebecca Bryant, Utrecht Üniversitesi- Hollanda
Nico Carpentier, Charles Üniversitesi- Çek Cumhuriyeti
Janet P. Engle, Chicago'daki Illinois Üniversitesi- ABD
Doğu Erdener, Orta Doğu Teknik Üniversitesi- Kuzey Kıbrıs
Mine Sibel Gurun, Bursa Uludağ Üniversitesi- Türkiye
Warren Haffar, Arcadia Üniversitesi- ABD
Zeki Koday, Atatürk Üniversitesi- Türkiye
Derya Oktay, Ondokuz Mayıs Üniversitesi- Türkiye
İlhan Raman, Middlesex Üniversitesi- İngiltere
Sanem Şahin, Lincoln Üniversitesi- İngiltere
Ali Satan, Marmara Üniversitesi- Türkiye
David Smahel, Masaryk Üniversitesi- Çek Cumhuriyeti
Oktay Uygun, Yeditepe Üniversitesi- Türkiye
Marcel Vellinga, Oxford Brookes Üniversitesi- İngiltere
Vamık D. Volkan, Uluslararası Diyalog GiriŐimi BaŐkan Emeritus (IDI)- ABD
Heikki Vuorel, Helsinki Üniversitesi- Finlandiya
Michael J. K. Walsh, Nanyang Technological Üniversitesi- Singapur

Dergi Hakkında

Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, - Doğu Akdeniz Üniversitesi - Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin yayın organı olup, disiplinler arası Kıbrıs ile ilgili Türkçe veya İngilizce özgün ve evrensel boyutta çalışmalara yer veren hakemli bir dergi olarak yılda iki kez yayımlanmaktadır. Yayın hayatına 1995'de başlayan Kıbrıs Araştırmaları Dergisi (JCS), Kıbrıs ile ilgili bilimsel özgün makalelerin yanısıra, tanıtım yazıları, güncel bilimsel etkinlikler ile ilgili haberler, raporlar ve arŐiv belgelerine yer vermektedir. JCS, İngilizce ve Türkçe olarak iki dilde yayımlanmaktadır. Kıbrıs Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanmak üzere değerlendirilecek olan çalışmaların Kıbrıs adası ile ilgili konular çerçevesinde sanat, tarih, edebiyat, dilbilimi, müzik, tiyatro, mimarlık, arkeoloji, kültürel çalışmalar, iletişim, eğitim, psikoloji, sosyoloji, coğrafya, halkbilim, cinsiyet çalışmaları, siyaset, uluslararası ilişkiler, hukuk, işletme, işletme yönetimi, finans, ekonomi, turizm, tıp, çevre, mühendislik ve bu gibi alanlardan özgün makaleler, kitap, tarihi kaynaklar ve filmlere ait tanıtımlar yanında yeni tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezi özetleri, güncel bilimsel etkinlik haberleri ve raporlar olması beklenir.

Contents / İçindekiler

Volume / Cilt 20, Fall / Güz 2019, Issue / Sayı 44

Articles / Makaleler

Reuse of Heritage Buildings: The Case of St. Peter & Paul Cathedral, Famagusta- North Cyprus

Kültürel Miras Yapılarının Yeniden Kullanımı: Buğday Camii (Aziz Peter & Paul Katedrali), Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Original Research Article

Olga Grcheva 1

The Discursive Construction of War and Peace in the Books of Three Turkish Commanders on the "1974 Cyprus Peace Operation"

Üç Türk Komutanın "1974 Kıbrıs Barış Harekâtı" üzerine Yazdıkları Kitaplarda Savaş ve Barışın Söylemsel İnşası

Original Research Article

D. Beybin Kejanlıoğlu & Nico Carpentier 19

Famagusta Movement Pattern and Land Use

Gazimağusa Hareket Deseni Ve Arazi Kullanımı

Original Research Article

Pooya Lotfabadi 47

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı

Distribution of Gender According to the Age Groups in Turkish Republic of Northern Cyprus

Özgün Araştırma Makalesi

Ahmet Süha Kocakuşak 67

Yumru Bitkiler İçerisinde Özel Bir Tür: Kolokas / Gölevez (*Colocasia esculenta*)

*A Special Species in Tuber Plants: Golevez / Colocas (*Colocasia esculenta*)*

Özgün Araştırma Makalesi

Güven Şahin & Süheyla Üçışık Erbilin 83

Brief Note / Kısa Not

Firari Bedenler

Firari Bedenler

Evren İnançoğlu 105

Reuse of Heritage Buildings: The Case of St. Peter & Paul Cathedral, Famagusta- North Cyprus

Olgica Grcheva*

Eastern Mediterranean University

Abstract

Walled City as part of the Famagusta city in North Cyprus is located on the East Coast of Cyprus. This ancient city has deep and rich historical background with heritage buildings that have been changed, demolished, reused or converted constantly throughout history. Reuse of buildings in the Walled City in Famagusta is not a new phenomenon. This process is evident in history, done in order to save resources, time, material, craftsmanship, being at the same time purposefully or not, a reason for maintenance and preservation of buildings. Nowadays, there are numerous heritage buildings in the historic fabric of Walled City that are still in good physical condition in terms of structure, material, conservation methods applied. In the list of these buildings are: The St. Peter and Paul Cathedral, The Twin Churches, The Nestorian Church and The Zoni Church. They are occasionally used without any access to the public and no strategy for further use is given by the authorities. In this article, the case of St. Peter and Paul Cathedral, its background, values and context will be analysed and explained initially by the historical research method. Furthermore, the present condition of the building will be considered and how it can be improved in the light of the Adaptive Reuse approach. By the comparison research method, the chosen relevant and worldwide successful studies which are already benefiting from Adaptive Reuse will present a possible solution or a new public function to the heritage building of St. Peter and Paul Cathedral. With such a conversion, public access and constant use of the heritage buildings, the context could be influenced and revitalized; in the same manner the cultural repertoire of the Walled City could be enriched. One of the most important advantages of such a conversion would be increasing the awareness for the values of heritage buildings in the Walled City in Famagusta, opening numerous possibilities for their further treatment and use.

Keywords

Heritage Buildings; Adaptive Reuse; Conversion; Famagusta Walled City

---

* Olgica Grcheva, PhD Candidate, Research and Teaching Assistant at Department of Architecture, Faculty of Architecture, Eastern Mediterranean University. Famagusta- North Cyprus via Mersin 10, Turkey. E-mail: olgica.grcheva@gmail.com [ORCID ID: 0000-0003-3529-8233]

Original Research Article

Article submission date: 20 May 2019

Article acceptance date: 20 September 2019

1302-9916©2019 emupress

Özgün Araştırma Makalesi

Makale gönderim tarihi: 20 Mayıs 2019

Makale kabul tarihi: 20 Eylül 2019

Kültürel Miras Yapılarının Yeniden Kullanımı: Buğday Camii (Aziz Peter & Paul Katedrali), Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Olgica Grcheva

Doğru Akdeniz Üniversitesi

Özet

Kuzey Kıbrıs'taki Gazimağusa şehrinin bir parçası olan Suriçi, Kıbrıs'ın doğu kıyısında yer almaktadır. Bu antik kent, tarih boyunca sürekli değiştirilen, yıkılan, yeniden kullanılan veya dönüştürülen miras yapıları ile derin ve zengin bir tarihî geçmişe sahiptir. Gazimağusa Suriçi'nde bulunan yapıların yeniden kullanımı yeni bir olgu değildir. Bunun; kaynaklardan, zamandan, malzemedeki ve işçilikten tasarruf etmek için ve aynı zamanda bilinçli veya bilinçsizce binaların bakımı ve korunmasını sağlamak amacıyla yapıldığı açıktır. Günümüzde Suriçi tarihî dokusunda yapı, malzeme, koruma yöntemleri uygulaması açısından hâlâ iyi durumda olan çok sayıda kültürel miras yapısı bulunmaktadır. Bu yapılar listesinde Buğday Camii (Aziz Peter ve Paul Katedrali), İkiz Kiliseler, Nestorian Kilisesi ve Zoni Kilisesi bulunmaktadır. Bu yapılar ara sıra farklı amaçlarla kullanıma açılmakla birlikte, genel olarak kamuya kapalı olup yetkililer tarafından daha fazla ve etkili kullanımları için bir strateji geliştirilmemektedir. Bu makalede, Buğday Camii (Aziz Peter ve Paul Katedrali) örneği, geçmişi, değerleri ve bağlamı tarihsel araştırma yöntemi ile analiz edilecek ve açıklanacaktır. Ayrıca yapının mevcut durumu ve 'Uyarlanabilir Yeniden Kullanım' yaklaşımı ışığında nasıl iyileştirilebileceği değerlendirilecektir. Karşılaştırılmalı araştırma yöntemi ile, seçilen 'Uyarlanabilir Yeniden Kullanım' yaklaşımı, dünya çapında gerçekleştirilmiş başarılı örnek çalışmalarından yola çıkarak kültürel miras yapısı olan Buğday Camii (Aziz Peter ve Paul Katedrali) için olası bir çözüm veya yeni bir kamu işlevi sunacaktır. Böyle bir dönüşüm ile, kamuya açık erişim ve kültürel miras yapılarının sürekli kullanımıyla, Suriçi yeniden canlandırılabilir ve aynı şekilde Suriçi'nin kültürel repertuarı zenginleştirilebilir. Bu tür bir dönüşümün en önemli avantajlarından biri, Gazimağusa Suriçi'ndeki kültürel miras yapılarının değerleri konusundaki farkındalığı artırmak ve daha fazla işlev ve kullanım için pek çok olanak sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler

Kültürel Miras Yapıları; Uyarlanabilir Yeniden Kullanım; Dönüşüm; Gazimağusa Suriçi

Introduction

Building conversion is not a new occurrence, but in the context of on-going discussions about adaptive reuse nowadays, it is more topical than ever before. Existing buildings had been converted to new uses already in the Middle Ages. The conversion of heritage buildings always takes place in the conflict of interests representing conformity with the criteria of historical listing and radical new interpretation and conscious inclusion of historical significance and the economical use of existing architecture as raw material (Uffelen, 2011). The potential of these places to be used frequently and to contribute to the community is undoubtedly enormous. Such raw material in cities and places that have rich multicultural historical background and spatial values is witnessed in the Walled City of Famagusta, North Cyprus.

Adaptive Reuse of Heritage Buildings

The re-use of a heritage building that has its cultural or historical significance in literature is commonly defined as adaptive re-use. Adaptive re-use advocates use as an integral part of conservation, enabling the building to have not only continuity in its use but also continuity in a social sense. *"The best way to conserve a heritage building, structure or site is to use it"* (Kerr, 2012).

The adaptive reuse of various building typologies such as: industrial, residential, public, monumental, etc. is a crucial approach towards future sustainable environment and improvement of communities worldwide. Adaptive reuse methods and projects allow us to preserve what we inherited from our descendants and upgrade them with up-to-date concepts that will reflect the time that we live in, matching with the rapid changes of the 21st century and the contemporary way of life. According to the International Charters defined by ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), especially in the Athens Charter in 1931 and in 1964, The Venice Charter is pointed out to the importance of adaptive reuse within the restoration and conservation practice announcing that, *"...the conservation of monuments is always facilitated by making use of them for some socially useful purpose"* (ICOMOS, 1964).

By protecting and reusing the heritage buildings no matter their typology, giving a properly chosen function, the benefits will be common for the community as well as for the existing structure and its maintenance. By not using and maintaining them, buildings can become redundant and obsolete before their physical life has ended even in a very short period of time. Therefore, it is always preferable to reuse the existing structure and respond to with flexible / reversible design solutions and concepts that will allow the heritage to be improved and not to be left to obsolete or to be demolished (Seeley, 1983). There are a number of possible combinations for changing a heritage building's use nowadays. The range of possibilities can vary by the change from same use to a different use (Douglas, 2006). Usually, the conversions to other uses are more attractive than the same-use conversions.

The idea of reusing the existing heritage buildings that are in good physical condition in the Walled City of Famagusta, implementing contemporary concepts,

materials and functions can improve the maintenance of the existing condition of the heritage buildings and can have environmental and various social, cultural, aesthetic and economic benefits as well. Most common benefits that come from the reuse projects can be both for its function, users and the building (aesthetics, maintenance and protection) (Mine, 2013). Also in the literature according to some scholars such as Johnson and Mine the benefits can be categorized as: economic, social, environmental, functional, aesthetic, and technological (Johnson, 1996).

The Research Process

Problem Statement

The lack of constant public access and appropriate use of the heritage buildings in the Walled City of Famagusta is evident, especially buildings in good physical condition such as: St. Peter & Paul Cathedral, The Twin Churches, The Nestorian Church and The Zoni Church.

Research Problem

There are not sufficient studies in literature on Adaptive Reuse of the St. Peter & Paul Cathedral and its values and context.

Research Objective

The research objective of this article is to develop adaptive reuse recommendations / guidelines for improvement of the existing condition of the St. Peter & Paul Cathedral and its closest surrounding.

Research Questions

- How can the dynamic of use of the building be improved?
- How can the Adaptive Reuse approach influence urban context and contact zones of the building?
- What are the benefits of applying new public function to the building?

Field Study

The initial aim of the field study is to analyse, observe and document the existing condition of the St. Peter & Paul Cathedral and its pedestrian and vehicular movement in order to understand the use of the contact zones of the heritage building (exterior and interior). As second aim of the field study is to specify the potential advantages and disadvantages on location. As third aim of the field study will be to explore the possibilities for appropriate use of St. Peter & Paul Cathedral and its context.

Methodology and Research Type

The comparison research method will elaborate two purposefully selected case studies that have various types of benefits from the implemented adaptive reuse approaches. Moreover, the selection and evaluation criteria for these case studies will be made upon the above mentioned benefits according to the scholar Johnson (social, economic, technological, functional, aesthetic and environmental). With such an evaluation of the reuse projects it will be proven what makes these worldwide case studies successful both in literature and practice. Also, these well-known successful case studies will be presented in order to suggest different challenges and possibilities of the reuse functions that could be implemented and applied on the St. Peter & Paul Cathedral in Famagusta.

Historical research method will provide a wider understanding of the existing condition and historical background of the building and its closest surrounding. The research type of this article is qualitative. The data collection techniques are used by observation (exploring the use of the interior / exterior spaces nowadays) and an interview with an expert on Adaptive Reuse. Categorizing and selecting phrases, memoing and sorting are chosen as techniques for evaluating the collected data.

Limitations

This article will elaborate on an intentional selection of a case study and will provide results. These results can be applied further on to other possible heritage buildings that deal with the problem of occasional use. This article will not include studies and results for other mentioned heritage buildings in the Walled City of Famagusta.

Literature Review

The two purposefully selected case studies in this chapter of the article (Modern Bookstore in Maastricht, Netherlands or Garden Museum in London, United Kingdom) will show and explain various practices, possibilities and benefits through the approach of Adaptive Reuse. These projects are representatives of successful examples of heritage buildings around the world that previously were neglected, abandoned and misused, but today after their conversion and reuse, the condition of these buildings is improved, maintained, protected, and brought benefits by being constantly used by its communities. The new additions, which are carefully infused to the heritage buildings are undoubtedly respecting the existing values and improving them by adding a contemporary and up to date charm. The aim of exploring these case studies is to understand how their solutions are beneficial and how they can possibly be related, transferred and applied similarly to St. Peter & Paul Cathedral in Walled City of Famagusta in order that the existing condition of the heritage building is improved.

Successful Worldwide Adaptive Reuse Case Studies

The first selected case study is an ancient Dominican Cathedral that is located in Maastricht, Netherlands. This cathedral is an example of a successful transformation and applied Adaptive Reuse approach that turned the heritage building into a modern bookstore matching with the 21 century lifestyle. The reasons for that issue is that the architects Merx & Girod in collaboration with the famous Bookstore chain – Selexyz and the City Council of Maastricht, proposed a new inventive solution for reuse of the cathedral and converted it into a bookstore. This building had a rich historical background and multiple conversions throughout time (warehouse, archive, bicycle parking) even though initially it was built in 1294 as church (Schmidt, 2017) (See Table 1). The new function (Selexyz bookstore) and addition that is a three story steel structure stretches to the stone vaults and provides remarkable views to the renovated 14th century frescoes (Pham, 2011) (See Fig.1-2). By this manner, it is simultaneously given important accent and respect to the existing frescoes in the interior of the Cathedral.

Table 1. Previous and today's usage of the heritage structure (Adopted by Schmidt, 2017)

Previous usage of the heritage building	Church (1294)
	Stable (1794)
	Bazaar, Festive Hall, Exam Room, Bicycle Storage (1910 – 2006)
Today	Bookstore (2006 – present)

The previous functions were not satisfying for the needs of the community, so the intention of the new proposal was to solve and increase awareness of existence of heritage buildings and the number of visitors (Pham, 2011). Moreover, the open and friendly access, the program and events, the contemporary addition, the content of the Bookstore are some of the many reasons why the place is popular today and attracts up to 400-500 visitors in its busy moments (Dhir, 2017). Moreover, what makes this reuse project valuable is its sustainable maintenance, future management plan and collaboration with authorities for upcoming activities. Furthermore, the respect for the contact zones of the building both interior and exterior is another advantage that could be followed. Showing such respect can be recommended for the case study of St. Peter & Paul Cathedral. This reuse project can be evaluated as successful due to the fulfilment of the various aspects that brings various types of benefits to the community (See Table 3).

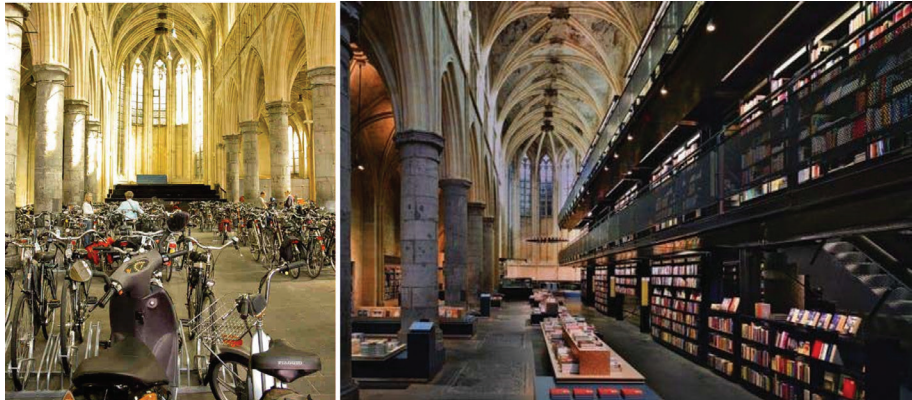

Fig.1 (Left) Previous use of the building –bicycle storage

Fig.2 (Right) Three story steel structure as a new addition with bookshelves

(source:<http://assets.inhabitat.com/files/Selexyz-Dominican-Church-Maastricht.jpg>)

The second selected case study is the Garden Museum (formerly, St. Mary Cathedral at Lambeth) in London. It is a recent case study which shows how the heritage building is converted, renovated and preserved in order to be saved from demolition after WWII. The building itself has deep transformations throughout history and has remarkable significance because it hosts the burial place of John Tradescant (1570 – 1638), the first great gardener and plant-hunter in British history (History of the Museum, 2016) (See Table 2). The Dow Jones Architects, in 2008 proposed a new reuse project of the space due to the lack of sustainability

and space for exhibiting the collections of the Museum. The proposed project is an inner addition that on the ground floor provides creative use of flexible spaces for lectures, seminars, classes for increasing the awareness for sustainability, temporary exhibitions, wedding ceremonies etc. (See Fig.3). Moreover, the first level of the added structure allows views to the whole building and hosts the permanent exhibition collection of the Museum (Meinhold, 2009).

Table 2. Previous and today's usage of the heritage structure
(Adopted by URL: <https://gardenmuseum.org.uk/the-museum/history/st-mary-at-lambeth/>)

Previous usage of the heritage building	Wooden Church (1062)
	St. Mary Al-Lambeth Church (1337)
	Derelict after WWII (1941-1972)
	Discovery of the Tomb of John Tradescant c.1638 (plant hunter and gardener) First Museum of Garden History (1976)
Today	Garden Museum (2008 – present)

In 2017, after the re-development and reuse project for the building, the exterior renovation of the cloister and garden now has educational room and cafe that brings increased number of visitors around the various amount of spaces. These spaces can be rented and host different activities, events and workshops that besides the economic benefits are bringing environmental, technological and aesthetical benefits to the community as well (Vincent, 2017).

Also, in the Table 3, the evaluation criteria and which benefits are achieved through the reuse project and the reasons why this case study is selected as successful are presented.

Fig.3 (Left) Addition that allows flexible use of space
(source: <http://assets.inhabitat.com/files/gardemuseum-ed01>)

Fig.4 (Right) Lambeth Palace cloister and garden
(source: <https://lookup.london/visit-the-garden-museum>)

Table 3. Evaluation criteria: Types of benefits achieved through the reuse projects of the selected case studies

Type of benefits from reuse	Selexyz Bookstore, Maastricht, NL	Garden Museum, London, UK
Economic	Management plan, frequently visited – up to 500 visitors in busy days, tourists, café, lounge, shopping	Recent redevelopment project in 2017 that brings frequent visitors, café, gallery & museum, receptions, workshops, weddings, fashion events, private events
Social	Community and tourist hub, raising awareness for heritage, educative, public access, friendly and easy access to information and spaces	Schoolchildren are able to learn about plants beyond biology books, while others from the local community will be given access to green space
Environmental	Accessibility respectful to the heritage structure (vehicular movement is limited, advantage is given to pedestrian and bicycle movement)	Green spaces that are improving the context and increasing the green areas that are lacking in the contact zones of the heritage
Functional	Constant use and openness to the public	Constant use and friendly accessibility, functional & flexible spaces
Technological	Maintenance of the heritage building, sustainable approach through implementing contemporary systems, recent literature on disposal	Interactive and educational exhibitions and spaces for children and families
Aesthetic	Respectful to the historical context both in the interior and exterior (selection of form materials and finishes)	Materials that are applied both in the interior and exterior are carefully selected, sustainable, pre- fabricated and natural

Furthermore, this case study, which is in many physical aspects similar to the case study of St. Peter & Paul Cathedral is clearly giving the clues how through successful reuse project the heritage structure can be revitalized and provide the community with contemporary activities that are promoting 21st century learning and living.

These two world-known selected case studies represent how the economic, social, environmental, functional, technological and aesthetic benefits are obtained. The two new proposed functions to the buildings add contemporary values to both of the contexts and enrich it by being constantly open and friendly to the public and by being used in different manners. The variety of the offered events and educational programs attract increased number of visitors and users of the heritage spaces. At the same time these case studies are teaching us about the importance of such heritage buildings through keeping them well maintained, preserved and protected for future generations.

The case of St. Peter & Paul Cathedral has all the potentials (physical and contextual) to be transformed and reused by giving new public function and opening the access to the public for a constant use. Compared to the selected case studies it is possible to conclude that one way for solving the problem of occasional use of the building is to be reused.

Historic Background

The case of St. Peter & Paul Cathedral so called “Bugday Camii” is located in the Walled City of Famagusta and it is pure example of a heritage building (in good physical condition) that has a rich multicultural past and several transformations / conversions throughout history (See Fig 5-6).

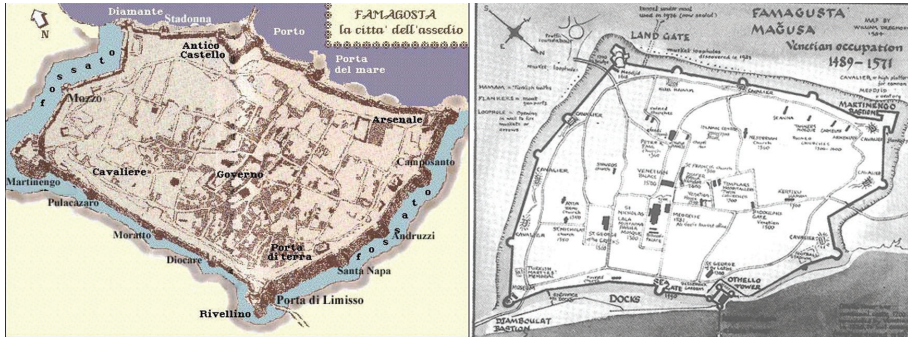

Fig.5 (Left) Map of Famagusta within the Walls (Venetian occupation 1489-1571)

(source:<http://www.cypnet.co.uk/ncyprus/city/famagusta/walls/index.html>)

Fig.6 (Right) Map of Famagusta within the Walls showing the location of the St. Peter and Paul Cathedral (Venetian occupation 1489-1571)

(source:<https://www.stwing.upenn.edu/~durduran/drfm1.html>)

Initially, it was built in the Lusignan era in the period of 1358 – 1369 and it was used as church. The exact name of the building at that time is still controversial among writers due to its early Gothic structure, decoration and ornamentation. At that time the building used to be Orthodox and instead of St. Peter & Paul, it was named St. Simeon (Steward, 1908). After the Venetians took the island from the Lusignans (1489-1571) the St. Peter & Paul remained to function as a church (Newman, 1940) (See Fig.6).

During the Ottoman Period in 1571, the building was restored and converted into a mosque again serving to the residents for worshipping purposes (Sinan Pasha Camii).

In the British Period (1878-1960) the building was used as storage for wheat and junk space. The name “Bugday Camii” means “Wheat Mosque” and it comes from the period when it was used as wheat storage. Also, from 1965-1966 a New Year Ball was organized in the “Wheat Mosque” by Erol Erozan, who was a Literature teacher at Namik Kemal Lycee.

Before the conflict in Cyprus 1974, in 1964 restoration and conservation methods were applied on the St. Peter & Paul Cathedral in order to become the next Town Hall and public library in the Walled City of Famagusta (Famagusta N.Cyprus, n.d.). In that period the building was converted for the first time so as to have a public and civic function serving the community. In 1991 the building functioned as a mosque for a very short period, due to some conservation activities in the main Mustafa Lala Pasha Mosque.

In 2010, with the financial support of USAID, restoration and conservation activities were applied on the minaret (major cracks from earthquake were solved

and supported with steel manacle) and the roof (due to the water penetration in the building, new system was applied).

Field Study - Existing Condition and its Users

After the applied reconstruction and conservation activities, the building today is located in the most frequent pedestrian axis in the Walled City and it's in good physical condition and functions as a Cultural Centre. Unfortunately, the building is most of the time closed. It is used occasionally and without any programme or long term strategy.

Exterior (Contact Zones)

The nearest buildings (in the contact zones) are mostly remaining's of the Venetian palace, ruins (Greek, Latin and Ottoman heritage buildings) and parts of the crusaders fortifications, that have different architectural language and style but at some point in the history they met a devastating fate (Walsh, 2004).

Orientation of the building which is East-West shows that it is following the principles of iconography and symbolism of all Christian temples.

Unfortunately, nowadays the nearest and valuable surrounding of the historic building - contact zones, are blocked by vehicular movement and parking lots (especially in the Venetian Palace and in front of all façades of the building) (See Fig.7).

Fig.7 (Left) Aerial view of the St. Peter & Paul Cathedral & Venetian Palace (2005), Parking lots blocking the main entrance of the building and contact zones (source:http://magusaurici.com/eser_detay?id=46)

Fig.8 (Right) The main entrance of the St. Peter & Paul Cathedral (2016) (source: author)

The main problem is that the vehicular movement and parking lots in the valuable historic context of the building is limiting the pedestrian access to the building, to the tomb of Mehmet Celebi and hiding the main entrance on the West Facade (see Fig.8-9). Moreover, the exterior of the building, especially the courtyard on south, is neglected and has lack of use and urban furniture (See Fig.10-11).

Fig.9 (Left) East & South Facade of the St. Peter & Paul Cathedral, Constant vehicular movement and parking, blocks the contact zones and most frequent pedestrian axis (source: author)

Fig.10 (Right) Blocked main entrance with a parking lot, Lack of designed and urbanized spaces (source: author)

The fences of the plaza show the introvert character and limited access to the building. The additions such as the kiosk / taxi stop in front of the main plaza – oriented towards the main pedestrian axis on east are disrespectful to the landscape of the historic building (See Fig.12). On a daily basis, the contact zones of the building are being constantly used by the locals, tourists and students (See Table 4).

Fig.11 (Left) Representing the neglected courtyard near by the tomb of Mehmet Celeb next to St. Peter and Paul Cathedral, It is out of any use and without any urban furniture (source: author)

Fig.12 (Right) Kiosk addition blocking the access to the building – East Facade, Disturbing the main views of the heritage (source: author)

Interior (Users)

St. Peter & Paul has a symmetric and dynamic plan (24/17m. and 20m. height). Even though the outside appearance of the building, the rhythmic buttress structure, massive and dominant shape seems rough and unpolished, the qualities of this building should be searched in its pure and elegant interior design. The general interior outlook of the cathedral is dominating by its fine linear and vertical accent as undecorated, formed Gothic arcs, beyond the rhythm of bays, from the simple

and curved piers with unornamented capitals (Walsh, 2004). There are still remains of valuable frescos on south wall and ship scribbling on the north wall that are deserving attention and preservation.

Unluckily, even though the building today functions like a cultural centre and the interior space is in good condition, the building has been used occasionally, on yearly basis not more than 10 times (See Table 4). The occasional users of the space are by NGO's, Municipality of Famagusta and Eastern Mediterranean University (EMU) that hold few activities like: ceremonies, exhibitions and seminars.

Table 4. Users of the building – Today (Exterior / Interior)

Owner of the building: Evkaf Foundation	
Constant Users in contact zones (Exterior) (daily)	Occasional Users of the building (Interior) (1-10 times, yearly)
Locals	NGO's (exhibitions, seminars)
Tourists	MUNICIPALITY OF FAMAGUSTA (activities/events/bazaar)
Students	EMU (ceremony activities)

Expert's Opinion

Experts on adaptive reuse claim that the building today has no any management plan or long term strategy for further use and cannot bring any kind of benefit to the context, environment and community. Moreover, the owner – Evkaf Foundation as main responsible authority should be involved with all stakeholders in order to decide for all possible levels of usage of the building. Even though there is lack of coordination between them, the correct way for initiating any decisions, future management or strategy that have to be applied must include all the responsible authorities, experts, locals, the owner – Evkaf, City Planning Department, Antiquities Department and NGO's. Thus, all the levels, from the bottom (locals) to top (government and authorities) can be involved in the correct process for improving the existing condition of St. Peter & Paul Cathedral. By reusing, proposing new public function and implementing contemporary concepts, the economy, society and environment can undoubtedly have benefit from it.

Occasional Use of St. Peter and Paul - Proposals for Improvement

From the previously analysed literature review (purposefully selected world known successful case studies) and collected data of the field study (observation and analysis of users) together with the interview and discussions with experts on Adaptive Reuse approaches, it is possible to conclude that there are several contemporary and innovative solutions that can be provided in order to respond to the problem of occasional use / reuse of the heritage building.

Evaluation of the Existing Condition

It is possible to understand that there are various advantages from the reuse approaches presented in the selected case studies that can be used in order to improve the general condition of both the exterior and interior of the building just like the successful case studies (The Selexyz Bookstore in NL and the Garden

Museum in UK). In the light of the two evaluated worldwide known and successful case studies the evaluation of the existing condition of the St. Peter & Paul Cathedral will be analysed in terms of the type of benefits that it has and possible advantages or disadvantages it may have (See Table 5).

As one of the most important issues to be considered is the building's location (on the busiest and main pedestrian axis in the Walled City) that can be used as an anchor for visitors and users. This will allow good promotion of the new proposed public function to the building. On the site, the curiosity and interest is evident in visitors but unluckily the public access is completely limited. This should be considered as advantage and leading thought for any further actions to take. Also, at the main entrance or in contact zones of the building, there is lack of information about the importance of the building and its historical development, and about any future events (See Economic, Social & Environmental benefits, Table 5).

On one hand, following the Functional benefits in Table 5, there are many disadvantages that can be registered and noticed on the location. Initially, the mentioned constant vehicular movement and parking areas in the nearest surrounding of the building are making the most negative impact on the location. This issue should be reconsidered and the importance and accent should be given to the pedestrians. Another disadvantage is the lack of accessibility in the courtyard and the access to the tomb of Mehmet Celebi.

On the other hand, advantage that can be beneficial for reusing the building is its good condition due to the recent restoration activities applied. This will make easier application of new spatial design solutions into the building. Heritage buildings such as Venetian Palace can complement the building if its parking space problem is solved. The Palace can become part or extension of the new function, which is being used for different cultural or public activities, of St. Peter and Paul Cathedral.

This would revive the context of both of the heritage buildings and could increase the awareness for the cultural and historical heritage in the city (See Technological benefit, Table 5).

Finally, there is lack of designed landscape, urban furniture, and designed places for enjoying the cityscape of the Walled City. The temporary additions such as the kiosk and taxi station disrespect the heritage building and ruin the outlook of the building. One of the possibilities for improvement is either the kiosk and taxi station to be redesigned or relocated in the courtyard on the South side (See Aesthetic benefit, Table 5).

Table 5. Advantages and disadvantages of the existing condition of St. Peter & Paul Cathedral

EXISTING CONDITION OF ST. PETER & PAUL CATHEDRAL	TYPE OF BENEFIT	ADVANTAGES	DISADVANTAGES
Frequent pedestrian movement (locals, tourists, students)	Economic	o	
Lack of strategy for long term usage (no economic benefit)			o
Location - Commercial district		o	
Lack of information (no events/ programme announced)	Social		o
Location - Commercial district		o	
Frequent pedestrian movement (locals, tourists, students)		o	
No public & friendly accessibility	Environmental		o
Constant vehicular movement-in contact zones of the heritage building		o	
Heritage buildings in context		o	
Good physical condition	Functional	o	
Fence - blocked access to the courtyard			o
Parking plots - all around the contact zones, blocking the access to the building			o
Restoration activities applied (roof consolidation)	Technological	o	
New materials applied			o
Sustainable approach			o
Additions in front (kiosk) & next (taxi stop) to the building	Aesthetic		o
Lack of interior solutions and design			o
Lack of urban furniture and designed context			o

Proposals for Improvement

Having compared the analysed case studies in the previous chapter and evaluation of the present condition benefits (its advantages and disadvantages) it is possible to understand that proposing a reuse or a new function to the St. Peter and Paul Cathedral can be beneficial for various reasons. Initially with a reuse project such as the Selexyz Bookstore or Garden Museum, the economic issue can be solved by making the building profitable through carefully selected and proposed new public function and cultural heritage management in the long term by the authorities, including the opinion of the experts and locals as well (See Table 6).

If such a new and innovative design or spatial solution is proposed, there is a strong possibility that the building would become popular and attractive.

Furthermore, it could give contemporary and up to date charm to the Walled City and influence its closest context and increase the number of visitors as well. If a strategy is given in the long term it can be meaningful and valuable for enriching the cultural repertoire of the City too. Such activities could help in the process for increasing the awareness and existence of the cultural heritage.

Moreover, the elimination of the fences and parking lots in contact zones of the building (especially inside and in front of the Venetian Palace) could make the access to the building friendlier and open to visitors. Controlled or removed vehicular movement can bring free flow of pedestrian movement and guidance to the main entrance of the building. Removal or redesign of the present additions (kiosk and taxi stop) and designing the landscape of the courtyard (adding urban furniture) could improve the visual contact with the building and improve the cityscape and the sense of place.

Table 6. Proposals for improving the present condition of St. Peter & Paul Cathedral

PROPOSALS FOR IMPROVING THE PRESENT CONDITION OF ST. PETER & PAUL CATHEDRAL
1. Possible new public function (Bookstore, Centre for Design & Innovation, Educational Hub, Garden Museum)
2. Strategy for long term usage / Cultural Heritage Management Plan (enrichment of the cultural repertoire)
3. Removed or controlled vehicular movement
4. Removed parking lots (from the contact zones of the building)
5. Providing activities for increasing the awareness of the heritage in Famagusta and more information about future events (Cultural Heritage Management Plan)
6. Removing the fences from East Façade that are blocking the access to the Tomb of Mehmet Celebi (providing friendly accessibility to the heritage building)
7. Removing the additions (kiosk, taxi stop) oriented towards the main pedestrian axis, designing one that respects the landscape/cityscape
8. Providing urban furniture and landscape design of the courtyard (South Façade / East Façade / West Façade)
9. Providing constant and public access to the building
10. Removing the parking lot from Venetian Palace (possible extension of the function of the building to its nearest context)

Finally, by applying these proposals specified in Table 6 to this valuable heritage building in the Walled City of Famagusta the present condition could be improved and could influence its surrounding and context. These proposals could be applied to other heritage buildings (The Twin Churches, The Nestorian Church and The Zoni Church) that are in good physical condition in Walled City but have the same problem of occasional use. By their reuse the whole historic core could be revitalised and bring various benefits (economic, social, environmental, functional, technological and aesthetic) to the community.

Conclusion

Rich historical background of St. Peter & Paul Cathedral carries potential for

constant reuse through time for different purposes (religious, private or public) meeting the needs of its time. Analyses from the field study show that the building is still in a good physical condition nowadays, especially after the restoration activities (consolidation of the roof and the minaret) applied in 2006 by the local authorities and experts. Unfortunately, the building is not being constantly used and maintained. The examination of the specific worldwide successful case studies considering their application of new public function through the Adaptive Reuse approach (Contemporary Bookshop in Maastricht, Netherlands or Garden Museum in London, UK) creates possibility of understanding that the heritage buildings are being efficiently maintained and appreciated by its communities. One of the reasons why these heritage buildings are being appreciated by their communities is because of the friendly/public accessibility to the heritage buildings, and innovative public functions that match with the contemporary living as well as their educational programme for different age groups and activities announced.

Occasional use of the heritage building of St. Peter & Paul can be improved by eliminating some of the irregularities in the closest surrounding, but one of the most important issue that should be considered as priority is reusing the building by applying new public function and project that match the lifestyle of the local people in Famagusta. Public functions such as: Bookstore, Centre for Design and Innovation, Educational Hub, and Garden Museum are just few of the proposals that could be perhaps applied in order to exhibit and present the values of the Cultural Heritage of Famagusta.

The constant pedestrian movement in the contact zones of the heritage building (since the contact zones always cover the nearest surrounding of historic building) is one of the most important advantages for supporting the new possible public function. In that manner the public function, public and open access, events and information will allow constant use and increased awareness about existence and values of the building and its context. If such an innovative public and cultural function is also proposed to other nearby heritage buildings (The Twin Churches, The Nestorian Church and The Zoni Church) in the Walled City, the context of these buildings will be revitalized and the awareness for the heritage buildings in the Walled City will be increased. Properly given cultural heritage management plan and long term strategy for the heritage buildings will bring significant economic benefit both to the city, the community and the environment.

Acknowledgement

This article has been prepared for the PhD course ARCH505 (Advanced Research Methods) with the support of Prof. Dr. Yonca Huroi. The Author also expresses gratefulness to Prof. Dr. Beser Oktay and Prof. Dr. Kokan Grchev for their contribution to this article.

List of Figures

- Figure 1: Previous use of the building – bicycle parking;
 Figure 2: Three storey steel structure as a new addition with bookshelves;
 Figure 3: Addition that allows flexible use of space;
 Figure 4: Lambeth Palace cloister and garden;
 Figure 5: Map of Famagusta within the Walls (Venetian occupation 1489-1571);
 Figure 6: Map of Famagusta within the Walls showing the location of the St. Peter and Paul Cathedral (Venetian occupation 1489-1571);
 Figure 7: Aerial view of the St. Peter & Paul Cathedral & Venetian Palace (2005);
 Figure 8: The main entrance of the St. Peter & Paul Cathedral (2016);
 Figure 9: East & South Facade of the St. Peter & Paul Cathedral;
 Figure 10: Blocked main entrance with a parking lot;
 Figure 11: Representing the neglected courtyard near by the tomb of Mehmet Celeb next to St. Peter and Paul Cathedral;
 Figure 12: Kiosk addition blocking the access to the building – East Façade.

References

- Dhir, A. (2017). Selexyz Dominicanen opens in Maastricht, November 2006. Retrieved August 9, 2019, from <http://crossroadsmag.eu/2008/03/between-two-selexyz-dominicanen-as-church-and-bookstore/>
- Douglas, J. (2006). Building adaptation. Adaptive reuse of industrial buildings. Butterworth-Heinemann, 2006: 149-196. Retrieved October 20, 2016. from <http://www.sciencedirect.com/science/book/9780750666671>
- Famagusta N.Cyprus. (n.d.). Retrieved October 23, 2016, from Sinan Pasha Mosque: <http://www.cypnet.co.uk/ncyprus/history/british/index.html>
- History of the Museum. (2016). Retrieved 11 23, 2016, from Garden Museum: <http://www.gardenmuseum.org.uk/page/history-of-the-museum>
- ICOMOS (1964). The Venice Charter. International charter for the conservation and restoration of monuments and sites (Venice)
- Johnson, A. (1996). *Rehabilitation and re-use of existing buildings*, in: E.D. Mills (Ed.), *Building Maintenance and Preservation: A Guide to Design and Management*, 2nd ed., Architectural Press, Oxford
- Kerr, W. (2012). Background, Section, Policy and Planning. In *Adaptive Reuse of Heritage Places Policy* (p. 4). Sydney: NSW Office of Environment and Heritage (OEH).
- Meinhold, B. (2009). *Cathedral Renovated Into Garden Museum*. Retrieved December 03, 2018, from Inhabitat: <http://inhabitat.com/garden-museum-by-dow-jones-architects/>
- Mine, T. Z. (2013). Adaptive re-use of monuments “restoring religious buildings with different uses”. *Journal of Cultural Heritage* 145: 14-19.
- Newman, P. (1940). “*A Short History of Cyprus*”, Longmans, Green & Co., London
- Pham, D. (2011). *Ancient Dominican Church Renovated into Modern Bookstore*. Retrieved October 26, 2017, from Inhabitat: <http://inhabitat.com/gorgeous-church-renovated-into-modern-bookstore/>
- Schmidt, H. (2017). Between Two: Selexyz Dominicanen as Church and Bookstore.

- Retrieved August 7, 2019, from <http://crossroadsmag.eu/2008/03/between-two-selexyz-dominicanen-as-church-and-bookstore/>
- Seeley, I. H. (1983). *Building economics: appraisal and control of building design cost and efficiency*. Macmillan.
- St Mary-at-Lambeth. (n.d.). Retrieved August 9, 2019, from <https://gardenmuseum.org.uk/the-museum/history/st-mary-at-lambeth/>
- Steward, B. (1908). Descriptions and travel. In *My experiences in Cyprus*. London: Skeffington & Son.
- Uffelen, C. (2011). Breathing new life into old bones. In *Re-Use Architecture*. Braun: 7-11
- Vincent, A. (2017). London's Garden Museum: An exclusive preview. Retrieved August 9, 2019, from <https://www.telegraph.co.uk/gardening/gardening-events/londons-garden-museum-exclusive-preview2/>
- Walsh, M. (2004). Saint Peter and Paul Church (Sinan Pasha Mosque), Famagusta: A Forgotten Gothic Moment in Northern Cyprus. *Inferno, Volume IX, Article 5: 1-7*

The Discursive Construction of War and Peace in the Books of Three Turkish Commanders on the “1974 Cyprus Peace Operation”

D. Beybin Kejanlioğlu*
Giresun University

Nico Carpentier**
Charles University

Abstract

The article analyses the construction of war and peace in three books, so-called ego-documents, written by soldiers who themselves fought in the Cypriot 1974 war. In order to better understand these constructions, we first develop a theoretical model on war and peace discourses, supported by Laclau and Mouffe’s discourse theory, which has been cross-fertilized with the empirical analysis. War discourses are seen to have five nodal points: 1/An Enemy-Self dichotomy; 2/The Army as war assemblage; 3/Destruction and death (of the Enemy); 4/Legitimations and aims of war; 5/A spatially and temporally restricted arena of intensified reality. Peace discourses have two variations: The photo-negativistic articulation of peace (with these nodal points: 1/The absence of the Enemy, 2/The non-combatant or non-existent Army; 3/The absence of death and destruction, with the emphasis on life, 4/The absence of legitimations (and aims) of war; 5/Continuity of space and time, as everyday life) and the more autonomous articulation of peace (with two nodal points: 1/Social harmony, economic equity and social justice; 2/Desire for, and the desirability of, peace). Our discourse-theoretical analysis demonstrates how these three books mostly articulate war discourses, but the books are also seen to contain two important characteristics from a democratic-humanist perspective: They still contain articulations of the peace discourses, and they demonstrate the dislocations of the war discourses.

Keywords

Constructionism; Discourse; War; Peace; Enemy; Cyprus; Ego-documents

---

* Prof. Dr. D. Beybin Kejanlioğlu, Professor of Journalism (retired) Faculty of Communication, Giresun University, Giresun- Turkey. E-mail: dilekbeybin@gmail.com [ORCID ID: 0000-0002-0534-6399]

** Extraordinary Professor Nico Carpentier, Communication and Media Studies at Charles University, Prague- Czech Republic. E-mail: nico.carpentier@fsv.cuni.cz [ORCID ID: 0000-0002-8996-4636]

Original Research Article

Article submission date: 06 June 2019

Article acceptance date: 20 December 2019

1302-9916©2019 emupress

Özgün Araştırma Makalesi

Makale gönderim tarihi: 06 Haziran 2019

Makale kabul tarihi: 20 Aralık 2019

Üç Türk Komutanın “1974 Kıbrıs Barış Harekâtı” üzerine Yazdıkları Kitaplarda Savaş ve Barışın Söylemsel İnşası

D. Beybin Kejanlıoğlu*

Giresun Üniversitesi

Nico Carpentier**

Charles Üniversitesi

Özet

Makale, 1974 Kıbrıs savaşında savaşmış askerlerin yazdığı, kişisel yaşantı belgeleri de denilen, üç kitapta savaş ve barışın inşasını analiz etmektedir. Bu inşayı daha iyi anlamak için öncelikle savaş ve barış söylemleri üzerine Laclau ve Mouffe’un söylem teorisiyle desteklenen teorik bir model geliştirdik. Bu model, ampirik analizle karşılıklı olarak beslendi. Savaş söylemlerinin beş düğüm noktası olduğu görüldü: 1/Bir Kendi (Self)-Düşman ikiliği; 2/ Savaş bileşimi olarak Ordu; 3/ İmha ve (Düşmanın) ölüm(ü); 4/ Savaşın meşrulaştırılması ve amaçları; 5/ Zamansal ve uzamsal olarak sınırlı alanda yoğunlaşmış gerçeklik. Barış söylemlerinin ise, iki çeşitlemesi var: Savaşın negatif imgesi olarak eklenmesi (şu düğüm noktalarına sahip: 1/Düşmanın yokluğu, 2/Savaşkan olmayan ya da var olmayan Ordu, 3/Yaşam üzerindeki vurgu ile imha ve ölümün yokluğu, 4/ Savaşın meşrulaştırılmasının ve (amaçlarının) yokluğu, 5/ Gündelik hayattaki gibi zaman ve uzamda süreklilik) ve barışın daha özerk eklenmesi (iki düğüm noktası mevcut: 1/ Toplumsal uyum, ekonomik eşitlik ve toplumsal adalet; 2/ Barış arzusu ve barışın arzu edilirliliği). Söylem-teorik analizimiz, bu üç kitabın çoklukla savaş söylemlerini eklemlediklerini göstermektedir. Ancak kitapların demokratik-hümanist perspektiften iki önemli nitelik taşıdıkları da görülmektedir: Halen barış söylemlerini de eklemlemeleri ve savaş söylemlerinin yerlerinden oynatılmalarını göstermeleri.

Anahtar Sözcükler

İnşacılık; Söylem; Savaş; Barış; Düşman; Kıbrıs; Kişisel Yaşantı Belgeleri

Introduction

War and peace are concepts that are vital to human civilization and capture both its darkest and lightest aspects. They both are objects of desire, and relate to an immensely wide variety of social practices. As is often the case with these kinds of concepts, we sometimes forget that they are also social constructions, and that there are different (and competing) ways to attribute meaning to them. It is one of the fallacies of our thinking about war and peace (and many other phenomena), that we tend to forget that they are thought, in always particular ways, and that these discourses actually matter in how we think, experience and organize war and peace.

These war and peace discourses are themselves organised in particular ways, and individuals identify with them (or not) in equally particular ways. The condensations of these discourses can be found in a wide-variety of formats, some more institutionalized than others. They range from every day conversations, social media postings, monuments, government statements, graffiti, literature, films, performances, art installations, newspaper articles, television series, podcasts, exhibitions, and many more.

Our article on the construction of war and peace focuses on a particular genre and a particular conflict. This analysis concerns three books, so-called ego-documents, written by soldiers who themselves fought in the Cypriot 1974 war. Out of a considerable number of books on this war, we selected three books originating from soldiers who had different ranks and duties during this war: (1) *20th July 1974 Cyprus. Unending Night*, written by Muzaffer Sever (2012), who was a lieutenant-colonel and a 6th Corps intelligence staff officer; (2) *The 1st Commando Battalion, 1974 Cyprus: Break-out on Beşparmak/Kyrenia Mountains*, by Haluk Üstügen (2015), who was a first lieutenant and a commando squadron commander; and (3) *The Cyprus Peace Operation and Beyond*, by Ali İhsan Gürçan (2013), who was a second lieutenant in a parachute battalion.

In order to better understand these interventions, all written at least three decades after the 1974 war, we have performed a discourse-theoretical analysis, supported by an extensive discourse-theoretical re-reading of the literature on war and peace. Developed through an iterative research process, this article first reports on a theoretical model of war and peace discourses, and then on the analysis about how these discourses are materialized in the three books.

Literature Review and Theoretical Framework

Discourse Theory and the Discursive Construction of War and Peace

Although the materialist perspectives on war dominate the field of conflict studies, Keen (1986), Jabri (1996), Mansfield (2008) and Demmers (2012) have recognized the importance of the discursive dimension of violence, conflict and war (Carpentier, 2017: 160-162). These authors have pleaded for taking this discursive dimension seriously, because, as Keen (1986: 10) wrote: "In the beginning we create the enemy. Before the weapon comes the image. We think others to death and then invent the battle-axe or the ballistic missiles with which to actually kill them." Or, as Jabri (1996: 23) wrote: "[...] knowledge of human phenomena such as war

is, in itself, a constitutive part of the world of meaning and practice.” Of course, the psychological and linguistic dimensions of war have received considerable attention, even in some of the key theoretical conflict models, as is exemplified by Galtung’s conflict triangle model (Galtung, 2009). But the discursive—used here in the macro-textual and macro-contextual meaning it receives in discourse theory (Laclau and Mouffe, 1985: 105; Carpentier, 2017: 16-17)—brings in another dimension, which is located at the epistemological level.

Discourse theory allows us to argue that we construct knowledge about war and peace through discursive-ideological frameworks, which are not so much located at the individual-interactional level, but at the social level. Discourses of war and peace are frameworks of intelligibility—ways of knowing war and peace—which are available to individual subjects for identification (or disidentification), but that are also inherently contingent and fluid. This does not mean that there is a multitude of ever-changing discourses, with meanings neurotically floating around. It means that there are several, always particular, ways of thinking war (and peace), which are in themselves never perfect copies of the Real, but imperfect representations, bound to always somehow fail. In some cases, this failure to represent—to incorporate events or ideas—can threaten the integrity of a discourse, and can, to use a discourse-theoretical term, dislocate it. Moreover, these discourses also engage with each other in struggles, and sometimes become dominant (or hegemonic) and sedimented through these discursive struggles. Hegemonic articulations of war—for instance, the idea that war is considered a legitimate tool for resolving conflict in the last instance—are indeed very rigid, and difficult to change. They have accompanied human kind for centuries and more. Still, no hegemony is total and can necessarily last forever; hegemonic discourses can become politicized again and dragged into a new political-discursive struggle, which might alter or destroy them.

Individual voices and signifying practices do matter in the construction of discourses, although one should be careful not to overestimate the capacity of one individual to create a new discourse, or to change an existing discourse with a simple utterance. Discourses are located at the social level, and are created through articulatory iterations. They are—keeping Foucault’s (1972: 36-37) words in mind—characterized by a regularity of dispersion, which often exceeds the capacity of one individual. They originate from a non-directed and finally unpredictable interplay between thousands (if not millions) of signifying practices that produces particular equilibria around which one or more discourses originate. Of course, we do not want to argue in favour of a hyper-spontaneous omnipotent multitude (à la Negri & Hardt, 2004), as we want to simultaneously acknowledge the power positions of authoritative institutions, that can coordinate, synchronize and harmonize signifying practices, validate and authorize them, and then distribute and defend them. In the case of war discourses, we can easily point to the role of the army in policing particular signifying practices that support the construction of the Self and the Enemy-Other, for instance, by labelling some signifying practices as ‘defeatist’ or ‘treacherous’.

Still, individual signifying practices do matter. They are the raw material which

constitute discourses, they are seeds that can grow, and they are the nutrition that discourses desperately need to ensure their survival. Even more importantly: The social does not consist out of a one-discourse reality, but out of series of competing discourses, with which individuals align themselves, engaging in these discursive struggles through their participation in public spheres and spaces where they can perform their signifying practices. Pacifism and militarism are, for instance, two different discourses that give meaning to war and peace. These two discourses co-exist and are supported by different signifying practices, originating from many different individuals, often being supportive to one, and critical towards the other. As these signifying practices refer to particular discourses, through the logic of identification, they are also the finding place and locus of study for these discourses, as, for instance, the books that are analyzed in this article.

The deployment of discourse theory has yet another advantage, as it is built on the negative-relationalist principles of meaning construction, which were originally developed in semiology. This immediately brings us to the signifiatory relationship between war and peace. In particular peace has proven to be difficult to be conceptualized without reference to war. Biletzki (2007: 347) raises this point in the following terms: *"War and Peace' is the ultimate posit which grounds the concept of peace in a dichotomous definition. In the effort to define, explain, explicate, illustrate and finally understand peace it is natural to ask what peace is not. [...] This binary, even exclusionary, use of both terms, 'war' and 'peace', constitutes their meaning, almost of necessity [...]."*

She continues with the question "Can one talk of peace without talking about war?" (Biletzki, 2007: 347). A few pages later, Biletzki (2007: 353) provides two answers to this question: "For the essentialist philosopher the question would be –what is peace 'in itself'? For the Wittgensteinian philosopher the answer would be a rendition of a specific language-game of peace that attempts to track the uses of the word itself (and seeing if the rules of use obligate us to also and always use 'war' in such games)." Although we sympathize with Biletzki's second answer, and definitely do not want to discredit her quest to construct a language-game of peace without the signifier war, we need to acknowledge that the signifier war is often used in peace discourses (and the other way around).

Basic definitions of war and peace, used in academic literature, often do set up these two signifiers in an oppositional relationship, allocating a primary defining role to war. While war is considered as the "armed conflict between organized political groups" (Howard, 2001: 1), peace does—first and foremost—refer to "the absence of war" (or, of armed conflict) (Matsuo, 2007: 16). This negative definition of peace is related to the comprehension of war as "the universal norm in human history" (Howard, 2001: 1), whereas the concept of peace in an international order is relatively new. Howard (2001: 1-2), for instance, argues that the prominence of the peace discourse dates back to the Enlightenment and has become desirable by political leaders only for the past two centuries.

Even though there have been attempts to map out the origins of the concept of peace in different civilizations such as Ancient Judaism, Greece, Rome, China and India (Ishida, 1969: 135; Matsuo, 2007: 15) and from the late Middle Ages to

the nineteenth century modern Europe (Kende, 1989), even the academic field of peace studies is only about six decades old. In this field of peace studies, ample attention has been spent on developing a more autonomous definition of peace, where, for instance, Galtung (1964; 1969)—one of the founders of this field—uses the concept of structural violence, which includes such conditions as poverty, humiliation, political repression and the denial of self-determination that limits human potential for self-realization. ‘Positive peace’ then becomes defined as the transcendence of these conditions to assure non-violence and social justice. The significance of positive peace, which has become predominant in peace studies, should not be underestimated.

However, the importance and the wide reach of the negative definition of peace, as war’s opposite, should not be underestimated either. From a discourse-theoretical perspective, we can argue that the signifiers war and peace often feature in both discourses of war and peace, as each other’s constitutive outsides. Although, at the same time we should acknowledge that war and peace discourses are constituted out of many other signifiers (the Enemy, for instance), that are articulated together into one discourse. And, even if the signifier war often features in peace discourses, and peace in war discourses, this is not, strictly speaking, a necessity, as other signifiers can be used (and suffice) to articulate either discourse. Nevertheless, this logic of mutually constitutive outsides frequently occurs, and, moreover, can also be used in analyses to better understand how war and peace are defined by particular actors, through a photo-negativistic articulation, where a discourse is (partially or largely) constructed through what it is not.

War Discourses

Taking the literature on the discursive construction of war as a starting point, the signifier of the Enemy is seen to play a crucial role in war discourses. One of the authors of this article, Carpentier (2011; 2015), has extensively argued that in war discourses the identities of the Self and the Enemy are set as a dichotomy based on the key binary opposition of good and evil (see also Galtung and Vincent, 1992), which has many embodied variations: “just/unjust, innocent/guilty, rational/irrational, civilized/barbaric, organized/chaotic, superior to technology/part of technology, human/animal-machine, united/fragmented, heroic/cowardly and determined/insecure.” Not only the identities but also the violent practices of the warring parties are constructed through this Self/Enemy dichotomy, creating another series of pairs: “necessary/unnecessary, last resort/provocative, limited effects/major effects, focused/indiscriminate, purposeful/senseless, unavoidable/avoidable, legitimate/illegitimate, legal/criminal, sophisticated/brutal and professional/undisciplined” (Carpentier, 2015: 3). In short, war discourses rely on a Self that claims and feels to be good, just and civilized, in an antagonistic relation with an Enemy that is constructed as evil, unjust and uncivilized.

In what Carpentier (2011; 2015) has called the “ideological model of war”, there are also other (discursive) subject positions present. Four are mentioned in this model: the Victim, the Supporter, the Passive Ally, and the Bystander. Figure 1 gives an overview of these different subject positions, and the meanings attributed to the

violent practices of the warring parties. It is, in particular, the subject position of the Victim that plays an important role in war discourses, as this position strengthens the antagonistic relation between Self and Enemy. The Enemy is constructed as evil because they produce the Victim, and the Self becomes constructed as good (and heroic) as they (aim to) save the Victim. Of course, the subject positions of Self and Victim can, and often do, overlap.

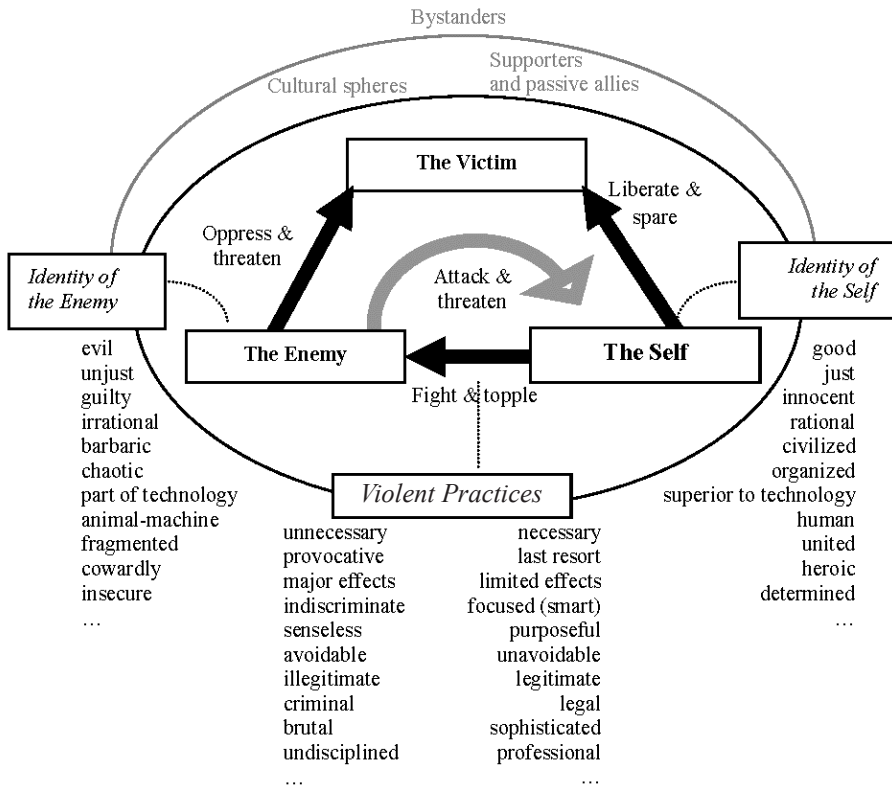

Figure 1: The ideological model of war (Carpentier, 2015: 5)

Arguably, the Enemy is not the only key signifier in war discourses, and other-what Laclau and Mouffe (1985: 113) call-nodal points of war discourses can be distinguished. Apart from the (1) Enemy/Self dichotomy, with the many affects linked to that dichotomy, we would like to argue that there are four more nodal points (or key signifiers) of war discourses: (2) Present or future activities of a privileged part of the Self, the Army, an assemblage of war-or a war machine (Pick, 1993)-that has been delegated the responsibility for waging war, and envelops another set of subject positions (e.g., the Soldier) with their own codes of conduct, rationalities and affects, rules, power relations and symbols, (3) The need for the death and destruction of the Enemy, in varying degrees, (4) The legitimacy of this destruction of the Enemy, translated in particular aims, and the sacrifices made

by the Self to achieve these aims. These legitimations can include a suspension of responsibility of the Self, which is forced to act by the evilness of the Enemy and (5) A spatially and temporally restricted arena of intensified reality, or, as Oktay (2014: 23) writes: "In a sense, war is a parenthesis between two periods of peace."

To illustrate these nodal points, we want to use the critical review that Benjamin (1979—originally 1930) wrote on the book *War and Warrior*, a collection of essays written by soldiers that fought in the First World War, and edited by one of the German nationalist and militarist intellectuals of the time, Ernst Jünger. In Benjamin's short book review¹, written almost ninety years ago, he demonstrates how some of the above-mentioned nodal points operate, in particular when it comes to the role of the Army and the subject position of the Warrior. Even if Benjamin's review is a critical—almost sarcastic—deconstruction of the *War and Warrior* book, his text still contains the nodal points of the war discourse, also because he quotes some of the soldier-authors in detail. Benjamin (1979: 120) starts the review by referring to the "destructive power of war", which he—at the end of the review—describes in the following terms, clairvoyantly writing about a future war: "millions of human bodies will indeed inevitably be chopped to pieces and chewed up by iron and gas" (Benjamin, 1979: 128). In his introduction, he then quickly moves on to the crucial role of the Army, referring to the soldier-authors as the "trailblazers of the Wehrmacht [the German army]", who "almost give one the impression that the uniform represents their highest end, most desired by all their heartstrings", and for whom the "new warfare of technology and material [...] appears to some of them as the highest revelation of existence" (Benjamin, 1979: 120). Benjamin also refers to the affects that are articulated in the Army assemblage, discussing the "boyish rapture" and the desire for "the eternally aristocratic elements of the soldier's trade" (Benjamin, 1979: 122). Also the nodal point of legitimation/aims features prominently, with a strong nationalist articulation, as the First World War was "said to be the highest manifestation of the German nation" (Benjamin, 1979: 122). A few pages later, Benjamin (1979: 125) refers to the sacrifice made: "'The dead,' we are told [in the book], 'went in their death from an imperfect reality to a perfect reality, from Germany in its temporal manifestation to the eternal Germany.'" As the book that Benjamin was reviewing was published after the German defeat, military victory could no longer be claimed; it was translated into a moral victory and then into the need for a new victory (demonstrating that the aim of victory is still a key feature of war discourses): "To win or lose a war reaches so deeply, if we follow the language, into the fabric of our existence that our whole lives become that much richer or poorer in symbols, images and sources" (Benjamin, 1979: 123). The last nodal point, the temporal-spatial restrictions, plays a more complicated role in Benjamin's review, also because the book's soldier-authors are already mobilizing for the next war (and are engaged in a *Nachkrieg*—an 'Afterwar'), and Benjamin expresses concern for an "endless war" (Benjamin, 1979: 121), but he also—albeit implicitly—contrasts the battlefields of 1914-1918 with the permanent everyday of

1) In fact, his other writings (on German Baroque and on history) and his correspondence with Carl Schmitt that disturbed many within the left circles also show his interest in "the state of exception" and in Schmitt's understanding of "friend and foe", which was later elaborated by Mouffe (2005: 14-16) for her conception of antagonism and exclusion in the political.

peace, when he, at the end of his review, expresses the wish that “the habitués of the chthonic forces” will find the sobriety to “refuse to acknowledge the next war as an incisive magical turning point, and instead discover in it the image of everyday actuality” (Benjamin, 1979: 128).

War discourses may refer to the signifier peace in different ways. Benjamin’s (1979: 120) review actually critiques the abuse of “pacifism’s clichéd ideal of peace” in the war discourse mobilized in *War and Warrior*, by the volume’s editor, Ernst Jünger. This type of instrumentalist use of peace in war discourse is described in the following terms by Biletzki’s (2007: 347) statement which refers to a (conscious or unconscious) instrumentalization of peace: “The double-play between war and peace, their obvious opposition, the consensual presupposed preference for peace, and mostly the practical realities of the human race’s need and desire for war have come together in a discourse which pays lip service to peace while advocating war.” Another articulation of peace in war discourse is the peace-as-objective-of-war articulation, illustrated by Aristotle’s sentence in the *Nicomachean Ethics* (Book 10, p. 7), when he writes: “And happiness is thought to depend on leisure; for we are busy that we may have leisure, and make war that we may live in peace.” Oktay (2014: 23—our translation) also makes this argument: “The real aim of war is to establish peace. [...] As the main aim of war is to create a peaceful period again, victory is an end to provide peace, not a phase to destruct the enemy, to destroy it altogether.”

Finally, we should not overestimate the stability of war discourses. They too, as any other discourse, can become dislocated, or, in other words, disrupted by material events that the discourse in question is unable to give meaning to and incorporate. For instance, war discourses construct military action as rationally planned and executed, by well-trained soldiers that ‘keep their heads cool’ and fight in equally rational ways, only driven by noble affects, such as camaraderie and love for the nation. Time after time, this rational articulation of war, supported by endless rituals, is dislocated by the unpredictability of combat, and the intervention of affects considered much less noble (e.g., intense fear). This unpredictability is present in many accounts of war written by diverse authors, ranging from Carl von Clausewitz, a Prussian general writing after Napoleonic Wars, to the anarchist Proudhon (Oktay, 2014: 23, 29).

Peace Discourses

As our theoretical introduction already argued, there are two distinct ways of constructing peace discourses: On the one hand, the constitutive outside of war can take a central place in the peace discourse, or, on the other hand, peace discourses can have a more autonomous articulation (without the signifier war necessarily becoming totally disarticulated). In the first, the photo-negativistic structure, peace becomes defined through the absence of war, and (thus) through the absence of the nodal points of the war discourses.

This, firstly, implies that peace discourses are articulated by the absence of the Enemy. It is important to stress that this does not mean that there is no conflict. To echo Webel’s (2007: 8) words: “The antithesis of peace is not conflict. Conflicts

appear historically inevitable and may be socially desirable [...] Conflicts may perhaps paradoxically, promote and increase peace and diminish violence [...].” This also implies that the Other can still be present, but that the Other-Enemy subject position becomes re-articulated into a different Other (with, for instance, the Other-Neighbour, the Other-Adversary, the Other-Friend, the Other-Ally, ...), or (even) as part of the Self, allowing to live with conflict in non-violent manners (McGregor, 2014: 160-162). One example of this type of re-articulatory practice is Mouffe’s work on agonism, a concept that is characterized by a “[...] we/they relation where the conflicting parties, although acknowledging that there is no rational solution to their conflict, nevertheless recognize the legitimacy of their opponents” (Mouffe, 2005: 20). This re-articulation also brings about different affects, which move away from the good/evil dichotomy, where love is only one option. For instance, Žižek (2008: 59) (following Freud) labelled the Other-Neighbour “[...] a thing, a traumatic intruder, someone whose different way of life.” He continues: “[...] a Neighbour is one who per definition smells” (Žižek, 2008: 166—emphasis in original), but—as we would like to add—a smelly neighbour is still not an Enemy.

A second nodal point is the absence of legitimations (and thus aims) of war. War discourses are grounded in rational and affective arguments that call for war, often combined with a war-as-last-resort idea. There is a long tradition of reflecting on the justness of wars, and—what is of particular relevance here—about the nature of the so-called *jus ad bellum* (the right to go to war). The inverse of this war discourse nodal point has two variations, where the first variation allows to see peace as the absence of legitimate reasons to engage in war. Support for this idea can be found in a citation that is accredited to Joaquim Chissano, the second President of Mozambique, who is claimed to have said that “peace isn’t only the absence of war. It’s above all the absence of reasons for war.”² The second variation is stronger and more active, as it consists out of the de-legitimation of war. This brings us to the (radical-)pacifist discourse, which articulates the use of violence as undesirable, and provides a utopian perspective on a peaceful future, as Victor Hugo’s capitalist-pacifist words spoken during his opening address of the Peace Congress in Paris, on 21 August 1849, exemplify: *“A day will come when there will be no battlefields, but markets opening to commerce and minds opening to ideas [...]. A day will come when a cannon will be a museum-piece, as instruments of torture are today. And we will be amazed to think that these things once existed!”* (Hugo, quoted by Wodiczko, 2012: 39)

The photo-negativistic articulation of peace also implies the absence of death and destruction. Again, there is a disclaimer to make: This does not imply the absence of violence, as collective violence is only one form of violence, and, for instance, also personal violence exists. However terrible personal violence is, it does not feature in the construction of war, at least not in most cases. Here we should keep in mind that the articulation of the elements (and nodal points) of a discourse affects the meaning of a discourse and all its elements (see Laclau and Mouffe, 1985: 105), which means that the nodal point of (the absence of) death

2) <http://www.1maomz.com/2017/07/27/debates-do-balanco-do-meio-termo-poder-de-ideias-ou-ideias-do-poder/>.

and destruction refers to Enemy-destruction, which still incorporates a wide variety of modes of destruction, include the destruction of enemy bodies and minds, enemy properties and landscapes, in the present and in the future (e.g., by health implications and traumas). The articulation of (violent) death in the war discourse, has given prominence to the articulation of life with peace. An example of this articulation is Kristeva's (2007) speech-essay, "Can We Make Peace?", in which she argues for the desire for life to be renewed—life as "a violent desire susceptible to imaginary sublimation" (Kristeva, 2007: 124). Starting and ending her speech with a quote from the prophet Jeremiah (8:11)—"For they have healed the hurt of the daughter of my people slightly, / Saying 'peace, peace!' / When there is no peace"—Kristeva (2007: 117, 125) calls for the establishment of a discourse of life, while criticizing both the religious (and humanistic) logics of co-existence: "*Like the prophet Jeremiah, I do not say to you, that it is impossible to make peace. Rather, peace is inaccessible here and now, because it is futile to impose by moral will an imaginary harmony that requires justice for universalism to be realized in the public realm, and requires, just as imperatively, a new discourse on the love of life, bio and not zoea³, for intimacy to regain its serenity. [...] More than the peaceful coexistence of religions, it is a radical analysis of their logic of life that can still save us*" (Kristeva, 2007: 125-126—original emphasis).

A fourth nodal point of the photo-negativistic articulation of peace is the non-combatant or non-existent Army. An illustrative articulation of this nodal point is the concept of 'peace tasks' that are entrusted by an Army during 'peace-time'⁴, but here we should also add the absence of antagonistic signifying practices originating from Army representatives. Of course, the absent Army is even more a nodal point of the peace discourse, as this strictly limits the capacity of a particular country to engage in war, and frees resources that can be used for more constructive means. Moreover, the absence of an Army also contributes to the weakening of (the damaging components of) the affects associated with soldiering, such as the glorification of the soldier-hero-martyr. One small example of this can be found in Webel (2007: 13), when he says, "peacemaking is and ought to be heroic. Peace is and must be the heroic quest [...]"

The fifth nodal point is the continuity of space and time, not interrupted by manoeuvring armies and localized frontlines, and not having clearly earmarked time zones of intense conflict. This brings us to the theories of everyday life, which stress the repetitive, the un-purposeful, the unnoticed and the routine-based as the main characteristics of the everyday. One illustration is Felski's (1999/2000: 18) seminal definition of the everyday as: "[...] grounded in three key facets: time, space and modality. The temporality of the everyday [...] is that of repetition, the spatial ordering of the everyday is anchored in a sense of home and the characteristic mode of experiencing the everyday is that of habit." While war is seen as the exceptional and the noticed, and sometimes as the sublime, peace becomes ordinary and part

3) Kristeva (2007: 121) profits from Arendt's distinction between "zoea" (biological life) and "bio" (re-counted life-biography), and the "miracle of natality", seeing human plurality as the ontological foundation of liberty and love of life.

4) These tasks are part of what is sometimes called "Military Operations Other Than War", or MOOTW, which involves humanitarian assistance and disaster relief (see Bonn and Baker, 2000).

of the everyday. Here, we can briefly return to Benjamin's (1979: 125) review, when he asks the following (rhetorical) question to the soldier-authors whose work he is reviewing: "We will not tolerate anyone who speaks of war, yet know nothing but war [...] Did you ever encounter peace in a child, a tree, an animal, the way you encountered a patrol in the field?"

This photo-negativistic version of the peace discourse has provoked negative responses. For instance, in war discourses, war "[...] is capable of defining precisely what it is to be human, because it involves giving up the supreme 'self-interest', life itself" (Pick, 1993: 15). In Van Creveld's (1991: 184) words, war is about distinction and self-realization: "From the time of Homer on, there has always been a sense in which it is only those who risk their lives willingly, even joyfully, who can be completely themselves, completely human." Following the photo-negativistic logic, this turns peace into quite an ordinary, and even boring, part of life. Shields (2017: 7) captures this discursive process perfectly: "Militaries and soldiers prepare for war knowing armed combat requires strength, courage, valor, and self-sacrifice. If peace is viewed as the inverse of war, it becomes associated with weakness, cowardice, spinelessness, and self-serving behaviour." A second example of negative responses relates to the temporarily undefined nature of peace, which brings about the articulation of peace as a liminal space, caught in-between wars, which structurally de-validates it, or which risks endlessly postponing peace into the future. As Webel (2007: 6) writes: "*Like happiness, peace remains so near ... and yet, like enduring love, so far. ...*"

In the more autonomous articulations of peace discourses, which do not place war at the centre of the peace discourse (as constitutive outside), we can first of all return to Galtung's (1969) notion of the absence of structural violence, and its conditions of possibility, which together form the first nodal point of peace. For Galtung (1969: 175) inequality is "the general formula behind structural violence", although in other parts of his article, Galtung also mentions social injustice as a defining element of structural violence (Galtung, 1969: 171). Peace—or positive peace, as Galtung calls it—then becomes a state of equality and social justice. There are other authors that make a similar argument. Webel (2007: 5) describes peace, as "a linchpin of social harmony, economic equity and political justice", and Ishida's (1969: 135) attempt to go beyond the traditional concepts of peace through cultural comparisons foregrounds similar meanings, with the "will of God, justice", "prosperity", "order" and "tranquility of the mind". While Ishida's endeavour takes us to the religious and spiritual meanings of peace both at the individual and social levels, Kende's (1989) later attempt moves from the religious and humanistic conceptions to the political and economic signification of peace at a global level. Kende tracks the traces of peace in Western history, starting from Christian peace in the late middle ages (from Dante) to the peace societies and movements, as well as the workers' and bourgeois movements of the nineteenth century. The Renaissance, then the Enlightenment and the French Revolution are located at the centre of his narrative, obviously highlighting France, Germany and Great-Britain. For Kende (1989: 240), Kant's conception of perpetual peace amalgamates the features of the English and French approaches: "*[Kant's] basic concept is a federation*

of states in which the countries would retain their sovereignty [...], but in which the citizens would also be equal. This is the idea of world citizenship, as Kant claimed that such a federation can only be established when people were free, the citizens would live in republican states –showing that Kant has accepted the ideas of the French Revolution. Unlike certain French revolutionaries Kant was no dreamer. He argued that it was not the ‘springs of moral’ but of ‘trading spirit’, the hope for profits that could help to prevent wars –and this proves the effect of the English approach.”

These more autonomous articulations of peace also have strong affective dimensions, where love plays a crucial role. In fact, Webel (2007: 6) refers to spiritual and religious leaders like Buddha and Gandhi who equate peace with love; to Freud who explains our conflicted inner worlds via intermingling of Eros and aggression, love and hate; and to Kant who sees peace as a regulative principle and ethical virtue, thus showing the historical constitutive aspects of peace both as a normative ideal and a psychological need. From there he furthers his dialectical determination of peace, “both an historical ideal and a term whose meaning is in flux” (Webel, 2007: 6), but also foregrounds the affective desire for peace: “Peace is, like all desired and desirable human ideals and needs, always potentially within us, even if difficult to discern and seemingly impossible to accomplish. The quest for peace may seem quixotic, but that is part of its allure” (Webel, 2007: 13). Arguably, this desire for peace, and the desirability of peace, constitutes the second nodal point of the peace discourse (in its more autonomous articulation).

An overview of all nodal points (of war and peace discourses) can be found in Figure 2, which will be used to structure the analysis of our Cypriot case study.

War Discourses	Peace Discourses
<ul style="list-style-type: none"> -Enemy-Self dichotomy -The Army as war assemblage -Destruction and death (of the Enemy) -Legitimations and aims of war -A spatially and temporally restricted arena of intensified reality 	<ul style="list-style-type: none"> The photo-negativistic articulation of peace -The absence of the Enemy -The non-combatant or non-existent Army -The absence of death and destruction, with the emphasis on life -The absence of legitimations (and aims) of war -Continuity of space and time, as everyday life
	<ul style="list-style-type: none"> The more autonomous articulation of peace -Social harmony, economic equity and social justice -Desire for, and the desirability of, peace

Figure 2: An overview of the war and peace discourse nodal points

Context and Methodology

A Brief Historical Account of the ‘Cyprus Problem’

Before turning to the three books, we need to provide, at least briefly, some of the historical context of the Cyprus Problem. Cyprus is an island in the Eastern Mediterranean, with a strategic position, and a troubled past of military conflicts. The first settlers on Cyprus arrived from Anatolia and the Levant, later from the

Aegean, and the island went through many hands before becoming part of the Ottoman Empire in 1571. This brought more Ottoman settlers to Cyprus, which, by then, had a large Orthodox Christian population (Carpentier, 2017: 203-4). Later, in 1878, Cyprus changed hands again, and became controlled by Great-Britain. Annexed at the start of the First World War, Cyprus became a British crown colony in 1925.

The early nineteenth century was crucial in the change of currents for Cyprus. The Greek war of independence, which started in 1821, resulted in the creation of the Kingdom of Greece in 1832, gaining its independence from the Ottoman Empire. Already during the Greek war of independence, a contingent of Greek Cypriots fought with the Greeks, and the intellectual-cultural exchanges between Greek Cypriots and Greeks, grounded in a shared language and religion, drove the desire for enosis, or the unification of Cyprus with Greece. The Greek nationalism on Cyprus was further strengthened by the Greek 'Megali Idea', first articulated in the mid-1800s, which consisted out of a programme for the integration of all territories inhabited by historically ethnic Greeks, into the Greek state (Kızılyürek, 2002: 49-53).

Turkish nationalism was more complex and appeared later, complicated by the transformation of the Ottoman Empire into its (partial) successor-state, Turkey. Turkish nationalism could be found, in the early twentieth century, in the writings of Yusuf Akçura and Ziya Gökalp, and with the Young Turks, it moved—articulated as Pan-Turkism—onto the political scene, especially after the Balkan Wars of 1912 and 1913 (Kızılyürek 2002: 154-7). After the establishment of Turkey in 1923, by Mustafa Kemal, Pan-Turkism was not taken as the state doctrine. Instead, a top-down policy aimed at producing a secular, modern Turkey was set in motion, supported by, among other reforms, the writing of a new Turkish history and the adoption of the Latin alphabet for the Turkish language (Kızılyürek 2002: 170-1, 176).

In Cyprus, the first inter-communal clashes erupted in 1912; later, in 1931, the "October riots" took place, aimed against British rule and supportive of enosis with Greece. The riots brought about a severe response from the British side, with the imprisonment and deportation of those implicated, bans on several organizations, including the Communist Party, media censorship, etc. This only further strengthened the desire for enosis. Similarly, nationalism was on rise in the Turkish Cypriot community in the late 1920s and 1930s, both because of their admiration of the developments in Turkey and as a reaction to the Greek community's demand for enosis (Kızılyürek 2002: 221-2).

Only after the Second World War, the conflict fully erupted. In a plebiscite organized by the Orthodox Church, the great majority of Greek Cypriots voted for integration with Greece, which led to demands for Greece to raise the issue in the UN General Assembly in 1954. In the very same year, Turkey also changed its detached attitude and became involved in Cyprus, even directly in setting up the "Cyprus is Turkish Committee". The early 1950s also witnessed the foundation of the Greek-nationalist and right-wing EOKA, by the Greek army officer Grivas—supported by archbishop Makarios (the later first president of the Republic of Cyprus). EOKA started, in April 1955, an armed struggle against the British rule,

for self-determination and enosis. As EOKA not only targeted the British, but also left-wing Greek Cypriots, and Turkish Cypriots (Carpentier 2017: 209-211; Kızılyürek 2002: 96-102, 234-241; Stelya 2013), the internal conflict quickly escalated. For instance, in 1957, the newly established Turkish Resistance Organization (TMT) started its counter-attacks, driven by the demand for taksim, or partition of the island.

With the Zurich and London agreements of 1959, Cyprus became an independent state in 1960, with Greece, Turkey and the United Kingdom as the guarantors of the Republic of Cyprus. Violence between Greek Cypriots and Turkish Cypriots erupted again at the end of 1963, and continued throughout the rest of the 1960s, forcing the Turkish Cypriots to withdraw into a series of military protected enclaves. When, on 15 July 1974, the Greek junta, supported by right-wing Greek Cypriots, organized a coup against the Greek Cypriot president Makarios, Turkey intervened and invaded the island, as this coup generated a new and severe security threat for the Turkish Cypriots.

The "Cyprus Peace Operation" (Kıbrıs Barış Harekâtı), "Operation Peace" (Barış Harekâtı) or "Cyprus Operation" (Kıbrıs Harekâtı) as it was/is called in Turkey, was launched on 20 July 1974. In a first stage, the Turkish Army landed near the northern Cypriot city of Kyrenia/Girne⁵, and established a corridor, linking this bridgehead with the large Turkish Cypriot enclave of North Nicosia, and gaining control of about three percent of the island's territory. A ceasefire was established on 22 July 1974, but in a second stage of the invasion, initiated on 14 August 1974 and concluded two days later, Turkey gained control of more than 1/3 of the island. The new ceasefire line became consolidated in the Buffer Zone, guarded by UN troops, and dividing the entire island. Large numbers of Cypriots became displaced in the process, abandoning their houses and fleeing to 'their' part of Cyprus, resulting in two largely homogeneous parts of Cyprus. This divide, despite many attempts for a negotiated peace, continues to exist until today. Only in 2003, the first crossings through the Buffer Zone opened up, right before the Republic of Cyprus joined the European Union. Before, in 1983, the Turkish Cypriots had established the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), which exercises the de facto control in the north, but which is only recognized by Turkey.

Data and Methodology

Our analysis focuses on three books written in Turkish, by Turkish soldiers, all of whom fought in the 1974 Cyprus war, albeit in different capacities. The first book, *The 20th July 1974 Cyprus. The Unending Night*, is written by lieutenant-colonel Muzaffer Sever (2012). He was an intelligence officer with the staff of the 6th Corps during the 1974 war. He had worked in Cyprus before, in 1970-1971, for 18 months. In 1971, he was involved in preparing the operational plans for 1974. He also visited Cyprus after the war. The second book, *The 1st Commando Battalion, 1974 Cyprus: Break-Out in Beşparmak/Kyrenia Mountains*, is written by Haluk Üstügen (2015),

5) In this article, the Cypriot places names are indicated, when possible, by their Greek name in Latin spelling, and their Turkish name. One exception is Nicosia, where we only use the English name of the city.

who was a first lieutenant and a commando squadron commander during the 1974 war. His name was given to a hill after the battles for St. Hilarion, a battle which was crucial for the Turkish Army to gain access to north Nicosia, during the first stage of the war (see Figure 3). Finally, *The Cyprus Peace Operation and Beyond* is written by Ali İhsan Gürcan (2013), who was a second lieutenant in the 1st parachute battalion during the 1974 war. Gürcan's book focuses mostly on the situation after the 1974 war, defending his battalion against different allegations and demanding to be honoured (with medals). This book contains more than 100 photographs and several short interviews with Turkish Cypriots (with Gürcan as interviewer).

Figure 3: Haluk Üstügen Hill sign, Photograph by Nico Carpentier

These three books are analysed using a discourse-theoretical analysis (DTA – see, Carpentier, 2017). As a method, DTA relies on the core principles of qualitative analysis. This firstly implies a strong emphasis on the cyclical-iterative nature of research, with the development of the theoretical framework and the analysis cross-fertilizing each other (even if this article reports on both in a linear way, with the theoretical framework coming first). Secondly, this also implies a strong presence of so-called sensitizing concepts, theoretical concepts which guide the analysis, without foreclosing it. In DTA, discourse, as a theoretical concept, functions as the main sensitizing concept, strengthened by other discourse-theoretical concepts (e.g. nodal points, dislocation, ...). In addition, theoretical concepts from outside discourse theory—in this particular case originating from the field(s) of war and peace studies—serve as additional sensitizing concepts, through a re-reading practice that integrates them more into a discourse-theoretical framework.

The Construction of War and Peace in the Books by the Turkish Commanders who Fought in Cyprus: Analysis and Results

The War Discourses in the Three Books

The nodal points of the Self vs the Enemy, and the centrality of the Army

In all three books, the Turkish nation, the Turkish army and Turks in general are constructed as the Self. As Turkish Cypriots are considered to be Turks by the authors of the books, and as they are seen fighting with the Turkish army against 'the Greeks', they too are articulated as part of the Self. To indicate this chain of equivalence, we cannot but use the signifiers 'Turks' for Turks and Turkish Cypriots, and 'Greeks' for Greeks and Greek Cypriots, in this article, even if this conflation serves a nationalist agenda. This conflation is not complete, though. For instance, Turkish Cypriots are singled out as Helpers, assisting the Turkish commanders with finding their way in unknown territory, or to communicate with Greek captives. And Turkish Cypriots are also constructed as the Victim, to be saved from the Greeks.

In particular, the Army takes a privileged role in representing the Self, as an assemblage of war that consists out of many materials and signifying practices, military strategies and rationalities, hierarchies, rules and traditions; all of these constitute the Self rationally organized for war. Sever (2012), who was involved in preparing the operation's plans before and in 1974, includes a multitude of sketches of land, naval and air operations, general and regional daily attack plans, the positions of TMT and Greek Forces, photographs of the operations, information on military staff meetings and even the copies of three written operational orders (Sever, 2012: 235-237). Gürcan's (2013) book includes lists of military units, of places and targets as well as a summary and an outline of the "plan for the 1st operation"; and Üstügen's (2015) book has air and land movement plans, and military sketches, together with documents of tactical decisions made during the battles (e.g., Üstügen, 2015: 63).

This wealth of visual and written materials shows how the Turkish Army was organized for war; how it was indeed an assemblage characterized by rationality; how the orders were issued in a hierarchical manner and how the strategies and plans were developed. Üstügen's (2015) continuing emphasis on the relationship between the commander and his soldiers also constructs the Army in terms of hierarchy, respect and obedience. This book, more than the other two, emphasizes military traditions and rules. He, for instance, writes: "It is one of the pitiless rules of war that you have to leave a person dying. Because there are a lot of people in front of you waiting for your orders and need to complete their tasks without being killed"⁶ (Üstügen, 2015: 129). His duty comes first: "My duty was to hoist the flag on DOĞRYOL HILL and in order to do that I had to clear all hurdles, be them enemy or friend" (Üstügen, 2015: 124).

The Army assemblage not only contains rationality but also affect. War is considered as a monumental success/victory, because of the self-sacrifice, heroism and courage of the soldiers and commanders (of the Self). Sever (2012: 123) refers to the memoirs of another commander, Zeki Doğdu, who relates the success of the

6) All citations from the three books have been translated from Turkish into English by D. Beybin Kejanlıoğlu.

Cyprus war to “the sacrifices and heroism of the air forces” and to a commander who was “so cold-blooded and brave that one could not help but admiring him” (Sever, 2012: 123). Gürcan’s (2013: 36, 37) narrative also includes such affectionate descriptions as “PRIDE [and] GLORY” and “fearless, dare-devil military officers”, while Üstügen (2015: 27, 37) describes the Turkish commandos as “dauntless, fearless”, where a “tombstone is his pillow and leaves are his cover” (Üstügen, 2015: 11, 13). This heroic construction is sometimes racial—“Having strength, austerity, commitment to law and heroism in his nature and in his genes, [...] Mehmetçik [the Turkish soldier] can be successful [with] extremely limited resources within a limited time” (Üstügen, 2015: 154)—and nationalist, as the sacrifice is for the honour of the Turkish nation (Üstügen, 2015: 22, 61, 115). All three books extend the image of the fearless, courageous, heroic Turk soldiers to the Turkish Cypriots, of the Mehmetçik to the Mücahit (the Turkish Cypriot soldier). While Sever (2012: 135) describes their strength in the following terms: “Greeks must have regretted that they had come against them (Mücahits in ERENKÖY/KOKKINA[?]). ERENKÖY still stands there as a flag”, Gürcan (2013: 91) makes an historical reference to the Turkish independence war: They were “Crazy Turkish Cypriots. Their spirit was the spirit of the National Forces [the Kuvayı Milliye of Turkey] in the Turkish war of independence.” In addition to courage-related affects, there is also compassion, towards civilians and Enemy-soldiers. Üstügen gives details about how he helped and/or displayed kindness towards a British couple (Üstügen, 2015: 372), a very poor Greek, Nikola, in a village (Üstügen, 2015: 362-363), an old Greek man on a bicycle, who was lost and otherwise would have surely died (Üstügen, 2015: 327), and his captives (Üstügen, 2015: 368-369, 386-389), explicitly stating: “My enemy is also a human in the last instance” (Üstügen, 2015: 373).

In the three books, we find constructions of the Enemy, in a dichotomous relationship with the Self. The Enemy is here the Greek nation, the Greek army and Greeks in general, with again Greek Cypriots included in this chain of equivalence, as the latter are striving for enosis after all. Still, in some occurrences, the Greek Cypriots are also articulated as Victims, in particular of the Greek junta but also of the Greek Army that puts Greek Cypriots in the frontlines during battles. There is a wealth of enmity towards Greeks in all three books, with many historical and biological references. Sever (2012: 11-13) characterizes ‘the’ Greeks as having a passion for party politics and plots, being unreliable, instable, xenophobic and boastful. Three characteristics stand out: pride, deceitfulness and lust. Sever (2012: 174), for instance, formulates this as follows: “Greeks, as a result of their blood and genes, broke their promise.” Üstügen (2015: 263) also presents the Greeks as deceptive, situating this character trait in a religious context, narrating how Greek soldiers tried to lure the Turkish army into destroying a sacred (Christian) place (by speaking Turkish on the wireless). Deception and immorality of Greeks are even seen to be used against their fellows, as the Greek military commanders place the Cypriots in the frontlines (Üstügen, 2015: 209). Gürcan (2013: 51) adds cruelty and barbarism to the Enemy construction, referring to events in the town of Lefka/

7) Kokkina/Erenköy was a Turkish Cypriot enclave in the north-west of the island, fiercely defended by Turkish Cypriots in the 1960s, as its small port was a lifeline to Turkey. It is now an exclave of the TRNC.

Lefke: "Greeks behaved in enmity toward innocent people." Üstügen (2015: 6, 143 and 116 original emphasis) also used the cruelty signifier, writing how "the cruelty and barbarity of Greeks" could be witnessed in the Cypriot villages, together with their "FEAR FROM TURKS", which originates from historical events: The "Turkish slap that the Greek received in the war of [Turkish] independence must have absolutely been told [and transferred] from generation to generation. Are not those we meet now the grandchildren of those who had this slap?" The lack of military capacity (or competence) is also demonstrated through the mistakes the Greek (Cypriot) Army is said to have made. Üstügen (2015: 91) and Gürcan (2013: 114) point to strategic mistakes, for instance, of mistaking the main landing for a diversion, while Gürcan (2013: 114) also mentions the tactical error of not opening fire on the paratroopers while they were still in the air.

In a number of cases, the Enemy is extended to a number of Western countries, or to the West in general, with the UN Peace Forces sometimes seen in collusion with the West. This positions the Greeks in two distinct ways. Gürcan (2013: 112) sees the Greek Enemy as being used by the West, which again discredits the Greek. He refers the 1919 landing of Greek troops in Smyrna (now Izmir), which was then part of the Ottoman Empire, and their evacuation, three years later, after the Greek armies were defeated by the Turkish forces, when he writes: "This war was similar to the one in 15 May 1919 in Izmir/Smyrna, which was the result of wrong calculations of the Greeks, supported and provoked, in particular, by France and Britain [...]. Their motive in this war was the idea that they could take revenge for the slap of 9 September 1922." Sever places more emphasis on the collusion element, using the word 'crusader' when he protests against the easy forgetting of Greek atrocities by the Western press, "because the crusaders have behaved like this also in the past. [...] I don't want to use the word Westerners. Because this word primarily brings the word CIVILIZATION on one's mind" (Sever, 2012: 214-215).

Death and destruction, and the intensified real, limited in time and space

Along with dichotomous construction of the Self vs the Enemy and the privileged role of the Army, another nodal point of war discourses is destruction and death. In particular Gürcan's narration of war often refers to destruction and death. He writes: "Bullets were fluttering in the air" (Gürcan, 2013: 31) and "There was really a blood bath in Doğruyol. [...] Blood flew here as if it were a stream [...]. Staying alive under such fire was a miracle and miracles are sometimes real" (Gürcan, 2013: 35). In the morning "there were corpses everywhere" (Gürcan, 2013: 36). As Üstügen (2015: 5, 84, 277) was in the battlefield, also his narration of war includes more detailed scenes of the battles for St. Hilarion and the control of an important pass between North and South Cyprus: unending nights, parts of bodies, "being at each other's throat", a mountain "burning like hell", and while leaving St. Hilarion and crying for the fallen ones, seeing the bitter panorama from more nearby—destroyed houses, cars, roads, etc. Death is a threat, and a reality: "Bayonets were fixed, grenades were raining, screams were being echoed. There was threat of death in front of us." (Üstügen, 2015: 130). Sever (2012: 7, 227), in turn, repeats twice that "war is a reality." And "reality" means fire, destruction, death and corpses lying around (Sever, 2012: 98, 195, 213).

Talking about a fallen comrade to the latter's wife is only one instance of how the construction of war as destruction and death is articulated with masculinity. In Üstügen's (2015: 18, 40-42, 77) book, the commander-soldier relationship is often presented as a father-son relationship. The idea that war is waged by males also becomes manifest in his description of the commando and his wife (who is not a commando) (Üstügen, 2015: 13, 37). Moreover, Üstügen uses the metaphor of the rooster, when referring to Greek and Turkish soldiers taking stock of their losses and regrouping their units during a ceasefire: "Daunted by the battle, we resemble roosters getting puffed up vis-à-vis each other, without bringing detriment to our masculinity" (Üstügen, 2015: 222). War and warriors as male, with women allocated a supportive role, appear in Sever's (2012: 134) book too: "In village groups, men from 16 to 60 years old were engaged in the armed conflict. Girls, women and kids were next to the men and elders, supporting this deadly struggle."

The destruction and death related to war is also subjected to temporal and spatial restrictions, which brought about heightened intensity. All the books mention the 21st July 1974 as "an unending night" and a "nightmare", which had—for the Turkish soldiers—a happy ending. The actual war, for them, only took 25 hours and 40 minutes, after establishing the bridgehead, the military engagements that came after were mostly aimed at enlarging the controlled territory (Gürcan, 2013: 36, 144; Sever, 2012: 219; Üstügen, 2015: 137). The ceasefires, in between the two stages and after the second stage, play a particular role, as they created liminal time zones and spaces. Formally, a ceasefire is a suspension of the fighting, but in this case, after the first stage of the war in July, the fighting continued, at least for a while (Sever, 2012: 149, 151, 161; Üstügen, 2015: 248, 260, 302-303), and the Turkish Army used the ceasefire to prepare for the second stage. Even if the ceasefire temporarily suspends the intensified reality of fighting, allowing the soldiers to eat hot and tasty food, clean themselves up and sleep (Üstügen, 2015: 248-250), the expected end of the ceasefire produces the (risk of the) return to arms: "There was the enemy there, the ceasefire did not provide security" (Üstügen, 2015: 252).

Legitimations and Aims

A final nodal point of the war discourse is the cluster of legitimations and aims. The Turkish military intervention was legitimated through the threatened security of the Turkish Cypriots, which is why the invasion is labelled a "peace operation". In Gürcan's book (2013: 29), the announcement of the Turkish military intervention by the then Turkish Prime Minister, Bülent Ecevit, first on the radio (at 6:10),⁸ and a few hours later (at 12:00), at a press conference,⁹ are quoted in length. Üstügen's (2015: 159) book includes a quote from a sergeant, who had been told the following by pilots: "We are going there for peace." Whenever Gürcan refers to Turkish Cypriots, he repeats their intent of saving them, stressing its affective dimensions: Turkish Cypriots were crying of out mere happiness, because they were at last saved. They were full of admiration and joy, and they had regained their self-respect. Üstügen writes about his contemplations, for instance, about whether he wants to go to war

8) See <https://www.youtube.com/watch?v=4RXcAa425NI>, for the recording (between 05:37 and 07:07).

9) See <https://www.msn.com/tr-tr/haber/diger/ecevitin-kıbrıs-barış-harekatı-konuşması/vp-BBPnku0>.

or whether he would prefer a peaceful solution. The former is for him necessary to save “our children from problems with the Greeks” (Üstügen, 2015: 33). His narratives vary but they have the same theme: During the battle he, for instance, shouted out, in anger, to a Mücahit: “We came to save you!” (Üstügen, 2015: 160), and he could read from the eyes of another Mücahit, who admired the Turkish soldiers and served them food: “HEY MEHMETÇİK! WHAT TOOK YOU CENTURIES LONG?” (Üstügen, 2015: 250 original emphasis). Üstügen (2015: 338) recounts how a slim woman with two children shouted: “Your father died but Mehmet came. [...] They came from Turkey to save us. No more fear.”

Even if the war discourse articulates war as legitimate, there is also the uncontrollable beginning. The responsibility for the war is outside the agency of the Turks and their Army. This lack of agency was actually implied in PM Bülent Ecevit’s radio announcement, his speech at the press conference and his Turkish Parliament speech about the operation. In the latter, he said that “The operation we started in Cyprus is apart from a war, is a peace operation. [...] an operation, in a sense, to bring peace, to bring freedom and peace to an island [...] It is our heartfelt wish that this operation would stay within this frame. However, this is not in our hands only [...]” (Ecevit, 1974: 10). Gürcan (2013: 29) provides ample room for the announcement in his book and Üstügen (2015: 105) also writes that when listening to PM Ecevit’s radio announcement, he did not guess that there would be fighting. Because Ecevit said, “Our army came to Cyprus for peace. If you do not open fire to our soldiers and do not harm our cognates, then our soldiers will not commence fire.”

These legitimations were translated into particular aims, often explicitly featuring peace, as the previous citation from Üstügen exemplifies. Still, there is also the more practical objective, which is victory. When we look at how this is expressed in the three books, we can first of all find Sever’s calm evaluations, saying “in the end, they lost” (Sever, 2012: 201) or the “Cyprus peace operation was a successful operation in its general structure despite some general flaws in its implementation” (Sever, 2012: 232). These are mixed with more glorifying statements, such as: “The second conqueror of Famagusta was met with ceremony. The first was in 1571, Lala Mustafa Pasha [the Ottoman commander who conquered Cyprus]” (Sever, 2012: 197). In practice, victory is translated into territorial control, and/or control over the Enemy. Gürcan’s (2013: 144) book includes a quote from Neşet İnkiz, a marine forces battalion commander, to which Gürcan adds the following comment between parentheses: “Actually, the Cyprus Peace Operation ended on 22 July 1974. Then was played the extra time. The overtime was to enlarge the territory, to gain more land for the Turkish region.” Üstügen (2015: 272, 340) writes that during the ceasefire their duty was not to defend the territory, but to control the environment and the Peace Force, and to continue the hunt for the Enemy. Of course, victory also has an affective dimension, which we can find, for instance, in Üstügen’s descriptions of the rituals of the victorious: “Our Glorious Flag was hoisted on the hill.” He then called his commander via the wireless and said: “MY COMMANDER, DOĞRUYOL IS YOURS.” (Üstügen, 2015: 136 original emphases).

Dislocations of the War Discourse

War discourses are prone to dislocations, which can de-stabilize or even destroy discourses, and in many cases require discursive repair. Also these dislocations can be found materialized in the three books. One type of dislocations of the war discourse relates to the rationality and smoothness of the war machine of the Self. The books extensively show that military strategies and tactics fail. Sometimes these failures are situated at the more practical level: Sever (2012: 64) describes how the busses and trucks for the 1st commando battalion did not arrive in time, which forced them into a long, tough and tiring walk. Gürcan (2013: 33) and Sever (2012: 68) point out that the landing of the Turkish troops was two hours late, which Sever considered a “fiasco”; new uniforms for the Turkish commandos caused confusion and a helicopter loading/embarkation zone was more like a “funfair” (Gürcan, 2013: 35, 41; Sever, 2012: 106, 108). Moreover, cases of mistaken identity occur, sometimes with deadly consequences. The 1974 war was no exception, as the Turkish air force accidentally sank the Turkish destroyer D354 Kocatepe, killing in this case of friendly fire 54 crew members (Gürcan, 2013: 60-62) and 13 marines.

Also the leadership structures of the Army fail. Sever (2012: 59, 91) talks about commanders of the 1st and 2nd parachute battalions who failed to obey orders, with heavy consequences. He also describes how a “Mortar platoon leader left the field because of a lack of missiles, without informing anybody. As there was no evaluation of victories, such actions were not questioned either” (Sever, 2012: 116) Yet another example is when a commander returned to the corps command post, leaving his soldiers behind fighting, and told the staff that his battalion had been destroyed (Sever, 2012: 101). Gürcan (2013: 38) mentions a similar critical note, when he writes: “If the 61st Regiment waits and joins the war whenever it wants [...], then I would not say the regiment is good [...].”

A second dislocation originates from the contradiction between the constructions of the Enemy, on the one hand, and professional army culture, which produces professional bonding, on the other. In the books we can find many expressions of hatred launched against the Enemy-Other, but we also find expressions of mutual respect. Sever (2012: 118) expresses appreciation for the Greek military planning in Fyllia/Serhatköy, where minefields were covered by heavy artillery, so that they could not be cleared. Üstügen’s narrative (2015: 199) also complements the Greeks for being well-organized in terms of their mastery in war, their coordination, their fire support and accuracy, their high levels of training and their good command system. One example of praise is included in Sever’s book: “In today’s combats, the GREEK Regiment’s determination to fight and resist should not be denied. They, too, waged war with courage, with heart and soul, heroically committed to their part of the task” (Sever, 2012: 201). Gürcan (2013: 36, 113) explains how the Greeks soldiers did not flee in Doğruyol, but fought until the last soldier standing. In other words, the Enemy is sometimes—just as the Self—constructed as courageous and heroic.

Peace Discourses in the Three Books

The three books are written by Turkish soldiers, about their experiences with the

1974 war. It hardly comes as a surprise that these books offer strong condensations of the war discourse, and that are only faint traces of the peace discourse. Nevertheless, these traces are clearly visible, and can (and will) be analyzed (see below). But we should start by pointing out that the dislocations of the peace discourse are also explicitly present in the books. This, first of all, relates to the idea that "living in peace is impossible for the two communities" (interview with Sümer Aygün, the Mayor of Girne/Kyrenia, in Gürcan, 2013: 137). Üstügen (2015: 6) raises the same concern, writing that "in this war, we saw the impossibility of Greeks and Turks living together." This argument is also linked to the history of conflict in Cyprus: "Greeks and Turks cannot live together as is obvious from their past" (Üstügen, 2015: 389). This past, for instance, relates to the short period of relative peace right after the independence of the Republic of Cyprus in 1960, which lasted for about three years: "At last, peace/tranquillity (huzur) returned to the island. Rather, it seemed so. Those days with blood and tension were left behind, forgotten, happy days started [...] However, it did not last long" (Sever, 2012: 23). Gürcan (2013: 112) takes this a step further, when he addresses the Greek Cypriots with the statement "You were in peace for 400 years, in the Ottoman times", which not only omits key events, such as the execution of almost the entire Orthodox/Greek Cypriot elite in 1821, but also blames the Greek (Cypriots) for the Cyprus Problem, thus reverting again to a war discourse.

This tenacity of the war discourse, in books that were written more than three decades after the actual 1974 war ended, is already in itself a dislocation of the peace discourse, but this is further strengthened by the demands for recognition and remembrance, which we also find in the books. In both Sever's (2012) and Gürcan's (2013) books, there are criticisms against the Turkish state for doing injustice to the veterans. Gürcan's (2013) whole book, in particular, is very much a well-documented argument for receiving more recognition, translated into a call for medals from the Directorate of General Staff and the General Assembly. He also provides space to interviews with Turkish Cypriots, in order to recall the idea of the saved Victim and to show the difficulty of establishing peace between the two communities. The authors are also concerned about the conflict being forgotten. Sever (2012: 224) deploys the frequently used metaphor of the Babyland to refer to Cyprus (and the Motherland to refer to Turkey), in order to express his concern about remembrance: "How could Baby[land] citizens and Mother[land] citizens, after gaining independence and freedom through a war of salvation/independence, change later, forget the past? I am unable to understand." He exemplifies this forgetfulness by referring to a building that was used as a headquarters, and that was later turned into a cowshed. When he first went there, after the war, there was "at least" a sign which read "this building was used on 20 July 1974 as a corps command post for 3 days." When he visited the building for a second time, the sign had disappeared (Sever, 2012: 71).

Of course, given that war has the ability to function as the constitutive outside in peace discourses, the books still contain (limited) references to the peace discourse. The Enemy, even if s/he always has the potential to strike back, even after the war ended, ceases to be the Enemy. Üstügen (2015: 386-9) narrates, for

instance, how, after the war, he looked for one of his former captives, sergeant Hristo, and found him in 2015 in London. They met in Cyprus and Üstügen returned the sergeant's photographs and other belongings. Also the Self is affected by these changes, as the unity between Turks and Turkish Cypriots is weakening. The above-mentioned complaints about the Turkish Cypriot forgetfulness are indicative of this change. Also Üstügen (2015) observes that, when he had returned to Cyprus, ten years after the war, for him, the spirit of the Mücahit was disappearing. Turkish Cypriots and Turks were not getting along as well as before, and the "fidelity" was lost (Üstügen, 2015: 385).

Secondly, the nodal points of life (contrasted to death) and everyday life (as routine) are also present, constructed through the references to home, family and nature, and sometimes the feminine. Üstügen (2015: 56) writes how he—on his way to Cyprus—ponders about his life in the Turkish city of Bolu in summer. He thinks back at how he, together with family or friends got into his new Pontiac car, to go to a picnic, or to go fishing or swimming, contrasting this peaceful everyday life to the war he went to. In 2011, when Gürçan (2013: 39) visited the old battlefields, he noticed that "There were colourful flowers where soldiers had become martyrs. Each flower was 20-21 years old, from us and from them. If these wars hadn't occurred, these people wouldn't have died. From time to time, I ask myself why we were fighting. I wish there were no deaths, neither from them nor from us."

The traces to the peace discourse also contain more autonomous articulations of peace. The previous citation from Gürçan already shows the presence of the desire-for-peace nodal point. Even if peace is considered unreachable, it is still desired for. It is, for instance, a wish of Gürçan (2013: 39) that "from now on, governments would solve problems in a peaceful way." Also the nodal point of social harmony makes a modest appearance in the books. Gürçan (2013: 112) is quite explicit in his call, addressed to the Greeks, about sharing the Aegean Sea and the Mediterranean, to then exclaim: "We are your best friends. Let's put an end to enmity and become friends!" There are also more practice-based narratives: Üstügen (2015: 377), for instance, recounts an event after the ceasefire, which occurred on two hills opposite to each other, one under Greek control, the other under Turkish control. The Turks played Greek music, all sang the songs and enjoyed themselves together. And Sever (2012: 216—original emphasis) recalls his family's past, when dealing with captives: "I had no authorization to release them. I guess, I did what was possible as a human being (My mother was among those who came from Thessaloniki via exchange after the treaty of LAUSANNE). Those people, like other Greeks, were sent to the south, to their regions from the barricades of NICOSIA."

Conclusion

The three voices have become in Turkey an integral part of the remembered history of the 1974 war in Cyprus, even if they were published many decades after the war took place. They are part of a multitude of voices about this war, which still has a very contested history. In this article, we are not so much concerned about the historical accuracy of their narratives, but we mostly wanted to understand how

these books construct war and peace, or—in a discourse-theoretical language—how these documents contained particular materializations and condensations of war and peace discourses.

These voices not only participate in the construction of the history of the 1974 war, but they also participate in a much broader debate, about how to think war and peace, about how to define them and how to appreciate and evaluate them. These voices are not always pleasant to read, as they deal with one of the darkest sides of human behaviour, and because there is an inherent militarism in them, which poses a potential risk for democracy. Understanding this rational and affective identification and affiliation with war discourses, and how they constructed through a series of nodal points thus becomes important in its own right, also enabling for later deconstructions.

Understanding these voices also becomes relevant from a democratic-humanist perspective. From a substantive democratic perspective (see Shapiro, 1996: 123), which transcends democracy as mere procedure and articulates democracy with a series of values (including respect for the Other, and human rights), war discourses become deeply problematic, as they lead to the suspension of democracy. From a humanist perspective, which values human beings, individually and collectively, we find the same type of problematization, given the destructive force of war, which pitches people against each other. But at the same time, there is also something to be said in defence of these three books, still from a democratic-humanist perspective, in two ways. Firstly, these books also contain (gentle) articulations of peace discourses, allowing us to think peace, and to desire for it, even if peace sometimes only becomes visible through the photo-negativistic articulation of war. Secondly, and arguably more importantly, these books also contain dislocations of the war discourse, showing (again) that the army, as assemblage of war, often fails, and is characterized by structural irrationality, despite the plurality of rituals that claim rationality. In this sense, these books might still require more and louder counter-voices, but their self-dislocatory capacities should be welcomed as well.

Acknowledgement

This publication was made possible by a research stay of D. Beybin Kejanlioğlu at Uppsala University (Sweden), financed by a Swedish Institute scholarship. The authors also wish to thank Aysu Arsoy for helping with the photograph of the Haluk Üstügen Hill sign.

References

- ARISTOTLE. *Nicomachean Ethics*, Book 10, trans. W. D. Ross. https://classicalwisdom.com/greek_books/nicomachean-ethics-book-x/7/
- BENJAMIN, WALTER (1979). "Theories of German Fascism: On the Collection of Essays *War and Warrior*, Edited by Ernst Jünger," trans., J. Wikoff, *New German Critique*, 17 (Spring): 120 -128.
- BILETZKI, ANAT (2007). "The Language-Games of Peace," in CHARLES WEBEL and JOHAN GALTUNG (eds.) *Handbook of Peace and Conflict Studies*. London and New York: Routledge, pp. 345-354.
- BONN, KEITH E., BAKER, ANTHONY E. (2000). *Guide to military operations other than war: tactics, techniques, and procedures for stability and support operations: domestic and international*. Mechanicsburg: Stackpole.
- CARPENTIER, NICO (2011). "The Ideological Model of War. Discursive Mediations of the Self and the Enemy," in NANCY BILLIAS & LEONHARD PRAEG (eds.), *Creating Destruction: Constructing Images of Violence and Genocide*. Amsterdam: Rodopi, pp. 13-38.
- CARPENTIER, NICO (2015). "Introduction: Strengthening Cultural War Studies," in NICO CARPENTIER (ed.), *Culture, Trauma, and Conflict: Cultural Studies Perspectives on War*, 2nd ed. Newcastle: Cambridge Scholars, pp. 1–20.
- CARPENTIER, NICO (2017). *The Discursive-Material Knot: Cyprus in conflict and community media participation*. New York: Peter Lang.
- DEMERS, JOLLE (2012). *Theories of Violent Conflict: An Introduction*. London: Routledge.
- ECEVİT, BÜLENT (1974). "20 Temmuz 1974 Cumartesi günü Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs Barış Harekâtı Münasebetiyle Yaptığı Konuşma (Speech in the Parliament on the Cyprus Peace Operation of Turkish Armed Forces on 20th July 1974, Saturday)," *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt 13, Birleşim 3: 9-10.
- FELSKI, RITA (1999/2000). "The Invention of Everyday Life," *New Formations*, 39:15-31.
- FOUCAULT, MICHEL (1972). *The Archaeology of Knowledge*, trans. Alan Sheridan. New York: Pantheon.
- GALTUNG, JOHAN (1964). "An Editorial," *Journal of Peace Research*, 1(1): 1-4.
- GALTUNG, JOHAN (1969). "Violence, Peace and Peace Research," *Journal of Peace Research*, 6(3): 167-191.
- GALTUNG, JOHAN (2009). *Theories of Conflict. Definitions, Dimensions, Negations, Formations*. Oslo: Transcend.
- GALTUNG, JOHAN, VINCENT, RICHARD C. (1992). *Global Glastnost: Toward a New World Information and Communication Order?* Cresskill, New Jersey: Hampton Press.
- GÜRCAN, ALİ İHSAN (2013). *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi (The Cyprus Peace Operation and Beyond)*. İstanbul: Kastaş yay.
- HOWARD, MICHAEL (2001). *The invention of peace. Reflections on war and international order*. Hatton garden: Profile books.
- ISHIDA, TAKESHI (1969). "Beyond the Traditional Concepts of Peace in Different Cultures," *Journal of Peace Research*, 6(2): 133-145.
- JABRI, VIVIENNE (1996). *Discourses on Violence: Conflict Analysis Reconsidered*.

Manchester: Manchester University Press.

- KEEN, SAM (1986). *Faces of the Enemy*. New York: Harper and Row.
- KENDE, ISTVAN (1989). "The History of Peace: Concept and Organizations from the Late Middle Ages to the 1870s," *Journal of Peace Research* 26(3): 233-247.
- KIZILYÜREK, NİYAZİ (2002). *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs (Cyprus in the Stranglehold of Nationalism)*. İstanbul: İletişim.
- KRISTEVA, JULIA (2007). "Can We Make Peace?" S. Hoff. (trans.), in ALICE JARDINE, et al. (eds.) *Living Attention: On Teresa Brennan*. New York: State University of New York press, pp. 117-126.
- LACLAU, ERNESTO, MOUFFE, CHANTAL (1985). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- MANSFIELD, NICK (2008). *Theorizing War from Hobbes to Badiou*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- MATSUO, MASATSUGU (2007). "Concept of Peace in Peace Studies: A Short Historical Sketch," *IPSHU (Institute for Peace Science, Hiroshima University) English Research Report Series*, 20: 13-26.
- McGREGOR, SUE (2014). "Prospective Philosophical Foundations of Peace Education," *Factis Pax*, 8(2): 150-166.
- MOUFFE, CHANTAL (2005). *On the Political*. London: Routledge.
- NEGRI, ANTONIO, HARDT, MICHAEL (2004). *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. New York: Penguin Books.
- OKTAY, CEMİL (2014). *Modern Toplumlarda Savaş ve Barış (War and Peace in Modern Societies)*. 2nd ed. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- PICK, DANIEL (1993). *War Machine. The Rationalisation of Slaughter in the Modern Age*. New Haven and London: Yale University Press.
- SEVER, MUZAFFER (2012). *20 Temmuz 1974 Kıbrıs. Bitmeyen Gece (20th July 1974 Cyprus. Unending Night)*. 2nd ed. İstanbul: Kastaş yay.
- SHAPIRO, IAN (1996). *Democracy's Place*. Ithaca: Cornell University Press.
- SHIELDS, PATRICIA M. (2017). "Limits of Negative Peace, Faces of Positive Peace," *Parameters, US Army War College Quarterly* 47(3): 1-12.
- STELYA, NIKOLAOS (2013). *İstenmeyen Bebek Kıbrıs Cumhuriyeti (The Republic of Cyprus, Unwanted Baby)*. İstanbul: Kalkedon.
- ÜSTÜĞEN, HALUK (2015). *1'inci Komando Taburu 1974 Kıbrıs. Beşparmak Dağlarında Yarma Harekatı (The 1st Commando Battalion, 1974 Cyprus: Break-out on Beşparmak/Kyrenia Mountains)*. 2nd ed. İstanbul: Kastaş yay.
- VAN CREVELD, MARTIN (1991). *The Transformation of War*. New York: The Free Press.
- WALLENSTEEN, PETER (1991). "The resolution and transformation of international conflicts: A structural perspective," in Raimo Väyrynen (ed.) *New directions in conflict theory: Conflict resolution and conflict transformation*. London: Sage, pp. 129-152.
- WEBEL, CHARLES (2007). "Introduction: Toward a Philosophy and Metapsychology of Peace," in CHARLES WEBEL and JOHAN GALTUNG (eds.) *Handbook of Peace and Conflict Studies*. London and New York: Routledge, 3-13.
- WODICZKO, KRZYSZTOF (2012). *The Abolition of War*. London: Black Dog.
- ŽIŽEK, SLAVOJ (2008). *Violence. Six Sideways Reflections*. New York: Picador.

Famagusta Movement Pattern and Land Use

Pooya Lotfabadi*

Eastern Mediterranean University

Abstract

Nowadays, the city shapes have entirely changed. They have become mere vehicular channels without any spatial definition, vitality and public usage. They are not safe especially for children and citizens have lost the sense of belonging to their neighborhood. Therefore, cities have gradually changed to unsustainable ones. Considering this fact, the main objective of this study is to put much concentration on the movement pattern and land use as a source of sustainability. Thereby, from this perspective, Famagusta's different neighborhoods in Northern Cyprus have been selected to better understand the specific influences of patterns of movement and land use in the sustainable development of the city. Generally, this research is based on a theoretical framework with regard for the mentioned factors. Moreover, a questionnaire survey has been taken to measure the amount of citizens' satisfaction about the current situation and to determine the criteria for the assessment of access to and utilization of public spaces. Based on the survey results, recommendations and design proposal for future development and organization of the city have been suggested in order to make Famagusta more livable. In this case, pedestrianization, cycling, reforming livable neighborhoods and combining the nature to the city can be considered. Another answer to this problem can be increasing density and mix use activity in the current context of the city.

Keywords

Movement Pattern; Land Use; Famagusta; Sustainable Development

---

* Pooya Lotfabadi, Faculty of Architecture, Eastern Mediterranean University, Famagusta- North Cyprus via Mersin 10, Turkey. E-mail: pooya.lotfabadi@gmail.com [ORCID ID: 0000-0002-4542-1007]

Gazimağusa Hareket Deseni Ve Arazi Kullanimi

Pooya Lotfabadi

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Özet

Günümüzde şehir dokuları tamamen değişti. Mekansal bir tanım, canlılık ve kamusal kullanım olmadan sadece araç kanalları haline geldiler. Özellikle çocuklar için güvenli olmayan yerlerde, kent sakinleri semtlerine ait olma duygusunu kaybetti. Dolayısıyla, şehirler kademeli olarak sürdürülemez bir yapıya büründü. Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, bu çalışmanın temel amacı, hareketlilik deseni ve arazi kullanımına sürdürülebilirlik kaynakları olarak yoğunlaşmaktır. Bu bağlamda, Kuzey Kıbrıs'ta bulunan Gazimağusa kentinin farklı mahalleleri, kentin sürdürülebilir kalkınmasında hareket ve arazi kullanım modellerinin belirli etkilerini daha iyi anlamak için incelenmiştir. Genel olarak, bu araştırma söz konusu faktörlerle ilgili teorik bir çerçeveye dayanmaktadır. Çalışma kapsamında ayrıca, kent sakinlerinin mevcut durumla ilgili memnuniyet miktarını ölçmek ve kamusal alanlara erişim ve kullanım ölçütlerini belirlemek için bir anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçlarına dayanarak, Gazimağusa kentini daha yaşanılabilir hale getirmek için, kentin gelecekteki gelişimi, organizasyonu ve tasarımı için öneriler sunulmuştur. Bunlar arasında yayalaştırma, bisiklete binme, yaşanabilir mahallelerin yenilenmesi ve doğanın şehre birleştirilmesi yer almaktadır. Kentin bu sorununa çözüm sağlayabilecek diğer bir etken ise, kentin mevcut bağlamda yoğunluğunu artırmak ve kullanım faaliyetlerini çeşitlendirmektir.

Anahtar kelimeler

Hareket Deseni; Arazi Kullanimi; Gazimağusa; Sürdürülebilir Kalkınma

Introduction

In today's world urban design, after a blind imitation of the modern western planners, (so-called universal design), citizens complain that these contemporary design patterns are really fragmented from their traditional dynamic lives. In order to change the city size from human scales to automobile scales, cities have gradually changed to unsustainable ones, which no longer respond to human needs, nor are well integrated with the environment and deny a sense of place (Madsen, 1992; Neill, 1993; Oktay, 2006). Accordingly, the residents of the neighborhood cannot develop a sense of belonging and streets have also become mere vehicular channels without any spatial definition and public usage (Steuteville, 2004).

With regard to these negative results, it seems that we need to build our environment more compact or de-fragmented with a mix of uses to support the idea, which maximize the exchange among people whilst minimizing the travel necessity to take advantage of land use (Beaumont, 1994). Unfortunately, despite this growing awareness, we are still largely shaping our environment to accommodate the car. By integrating narrow streets with more walkable spaces, we can encourage walking. During this process people can see their friends and neighbors and this leads to more dynamic neighborhood. Meanwhile, dedicating less land to automobiles means that more is available for people, parks, green and open spaces. So, these should be integrated into the sustainable development.

From this point onwards, it is of great importance to know more about the common issues in the fields of movement patterns and land use mainly by referring to the environmental characteristics and sustainable development. To achieve this goal, we have to consciously shape and manage our environment and focus on the requirements of sustainable development, which is the main purpose of this study. Thereby, under this scope, Famagusta is selected as a case study to better understand the influence of movement patterns and land use in city sustainable development.

Famagusta's development during the time and some of its urban fabrics issues have been discussed in previous literature (Hoşkara, Dağlı & Doratlı, 1999; Doratlı, Hoşkara & Faslı, 2004; Doratlı, Hoşkara, Oktay, & Faslı, 2007; Oktay & Conteh, 2007; Boğaç, 2009; Oktay & Rustemli, 2011). However, this study tries to concentrate on the city sustainability progresses by focusing on the movement pattern and land use in different city neighborhoods. It should be mentioned that in this study a significant area or neighborhood has not been selected, this is in case of covering different depletions of the city. This can open discussion about the city development problems and give some brief initial solutions to the issue by creating pedestrian and bicycle paths, reforming neighborhoods, protecting the nature in the city, increasing density and mix use activity in the current context of the city.

Methodology

This study is based on a theoretical approach supported mainly by the outcomes of a literature review and case study analysis. On the other hand, it involves fieldwork and more specifically deskwork studying as a kind of qualitative methods of data collection. Therefore, the research methodology of this paper consists of a

combination of observation of the site questionnaires and in-depth interviews with citizens and documents survey, which is sustained by the achievement of former approaches.

Apart from the literature review, the observations took place during two workdays and two weekends at different times of the day in May 2018. This attempt was done in order to analyze the level of residents' problems in different neighborhoods. Thus, 150 men and women filled out the questionnaire forms and were interviewed orally according to the variables of age groups in order to achieve a deeper understanding of the residents' associative and cultural life. Also, this method authorizes to collect various opinions, experiences and reflects the effects of urban design on the daily life of the concerned citizens, as well as on their use and perception of urban public spaces and neighborhoods.

Sustainable Development

Although gaining sustainable development has become a crucial matter after 1970s (Satterthwaite, 2010), describing it is very difficult. There are several definitions and suggestions for it, but a generally accepted one is from the Brundtland Report, which claims that; "sustainable development is the development that meets the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their own needs" (WCED, 1987; Lotfabadi, Alibaba, & Arfaei, 2016).

Therefore, it is implied from the above viewpoint that development in city scale can be obtained without destroying our environment and depleting natural resources, such as; land, energy, water, air and so on, which leads to good quality of life (Oktay, 2004). Also, this can illustrate the importance of socio-cultural aspect of city lives instead of technological ones. So, as Cranz emphasized, social factors are at the forefront of sustainable development (Cranz, 1994; Lotfabadi, 2013).

Eventually, in this case, one of the most successful examples that can be used as a pattern for future urban development is looking at the past and vernacular architectures. This kind of architecture and urbanization depended on a human scale, which relies on human needs and human beings. It was based on balancing urban development with the protection of environmental resources (Lotfabadi & Hançer, 2019).

Movement Patterns

The urban space capability to attract movement is determined through its accessibility. On this criterion, the space syntax ideas mentioned by Hillier and Hanson comprehending urban structure leads to social dynamic spaces (Hillier & Hanson, 1984). Hillier et al. (1993) recommended the idea of natural movement, which is explained as "the proportion of urban pedestrian movement determined by the configuration of the grid itself" (Hillier, 1993). He then mentioned that the living cities, which include areas with more or less movement, are determined by the space-to-function process that influences land use distribution, allowing certain functions like retail in the areas with the most natural movement and so on (Hillier, 1996).

Therefore, space syntax works relate to the movement pattern and land use by revealing structures in the urban spatial network (Hillier & Hanson, 1984). Thus, the street-level urban activity dynamic, which relates to the movement pattern, and the street-level culture and economy that are a spin-off of this, are structured by scale within well-functioning urban environments (Hillier, 1996; Illustrated Urban Design Principle, 2015).

Unfortunately, in the last decade of the twentieth century, the environmental impacts of automobiles are widely recognized. They have some direct and indirect impacts on societies. For instance; occupied streets divide neighborhoods and isolate people in their vehicles without any communications chance. So, the quality of neighborhood interaction is at stake (Oktay D. , 2001). The importance of face to face communication is obviously discussed in Boden and Molotch (1995). They argued that the meanings of co-present interactions depend on the way particulars which may seem insignificant on their own, when arrayed together in context, inform or index each other creating a rich communicative pattern (Boden & Molotch, 1995).

These heavy traffic streets are one of the most important hindlers for children's safety. Also, the lack of pavements or properly marked crossing zones is another factor, which intensify the dangers for children safety (Jalaladdini & Oktay, 2012). Then, by considering the negative effects of vehicular traffic, such distribution leads to the process of centrality, which introduces new changes in the land use patterns in order to reduce movement patterns in the neighborhoods (Hillier, 2001). As it was mentioned, to reduce automobile dependency, more focus on design alternatives that provide opportunities for bicycling and walking is absolutely needed.

Walkable Spaces, Pedestrianization and Bicycling

By developing some theories, in 1990's, a response to the above problems, which was based on humanistic urbanism, was the appearance of new urbanism movement. In other words, this idea, tries to gain sustainable development purposes and solve wear and tear urban centers problem by creating an appropriate environment that is responsible for transformations of urban spaces and developmental modern improvements (Oktay, 2012).

This idea is related to the traditional design principles that considered the humanistic position in cities. Therefore, in this case, public spaces and neighborhood units should be designed in such a scale that access to bicycle and pedestrian for residents be achievable by creating neighboring units with walking (Dutton, 2001). In other words, urban spaces should be designed in a case to be friendly with the presence of people living, visiting, shopping, enjoying or spending time in public spaces (Walkability Scoping Paper, 2005). It has so many benefits, which can be determined from various perspectives such as economic, health, environmental and so on. Therefore, it is an essential factor to achieve the purpose of sustainability in urban design (Grignaffini et al., 2008).

Cities can be more walkable by adding some features into the urban public spaces and landscape, which makes walking a pleasant experience for everyone, and by bringing a range of interesting destinations within walking distance from homes and workplaces. So, getting to healthier, safer and more convivial

neighborhoods are some benefits of encouraging people to walk. Through the studies done on walking from the fields of transportation, urban design and public health, it has been suggested that neighborhoods with higher residential and densities, more connected street patterns, and a variety of destinations show higher rate of walking (Gehl, 1996; Hiller, 1993).

Making pedestrian streets without the presence of automobiles is another probable solution. These kinds of societies are expected to put urban space sustainability back on a scale in both levels of natural and economical. Meanwhile, they can lead to more physical fitness, diminishing crimes and other social problems and their most important benefit is that they can improve social interaction between residents. At the same time, pedestrian oriented communities are more livable, and lead to whole, happy, healthy lives for the people who live in them (Oktay D. , 2001). On the other hand, it has a lot of economic benefits for both individuals and public such as increased livability, increased land use efficiency, improved public health, and economic development among citizens (Walkability Scoping Paper, 2005; Ramirez, et al., 2006). It can reduce the fuel consumption, noise and air pollution and CO₂ emission as well, declining traffic congestion, decrease the parking lot demands, and can also reduce citizens' financial costs and taxes at large (negligible damage to roads, less road area required) (Komanoff, 2004; The Hidden Benefits of Biking, 2015).

By increasing city population in today's world, promoting sustainable urban mobility modes take a paramount importance. Cycling is a very good example to gain this purpose, which can be used in two ways; one is persuading citizens use their own bikes. Another option is; shared bicycle schemes (Shaheen, Guzman, & Zhang, 2010). In other words, the government provides public access to bicycles from a fixed number of stations that are distributed around the city. Travelers may pick up bicycles from any station they select and get to any of the station's free parking. But what is more important in both situations is designing and maintaining proper bicycle paths in the city in order to obtain such profits as; access to quick, healthy and convenient modes of transportations, and increase of sustainable mobility choices of low cost and so on.

Public Transportation

Although the previous solutions are very good, they are not applied in all cases, for example, for long distances or disabled and old people. Here the solution is public transportation, which is a fundamental way to reduce car traffic in cities that have grown too large for walking or cycling for most journeys. In this case, public transportation can be defined as a shared passenger transport service, which is available for use by the general public (Wortman, 2008). Considering so many advantages of public transportation, it seems to be a solution for many of today's cities' problems, mentioned before. For instance: in comparison with cars, it provides shorter travel time, it has less environmental hazards, it can decrease energy consumption and so on (Van Vugt et al., 1996).

Therefore, in this case it is better to mention TND (traditional neighborhood development) and TOD (transit-oriented development). They are similar to each other in limited walking radius and having central open spaces, in order to obtain

one's daily needs. However, TOD considers a major transit - such as railway or bus system - connection at the heart of the society. The solution based on this theory is a dense and fully grid quarter, combining all necessary functions such as houses, stores, and offices as a compressed regional scale and with walkable distances and around transportation stops. Furthermore, in spite of high infrastructure costs, this kind of public transportation covers high density of population (Fig. 1) (Hassani et al. 2012).

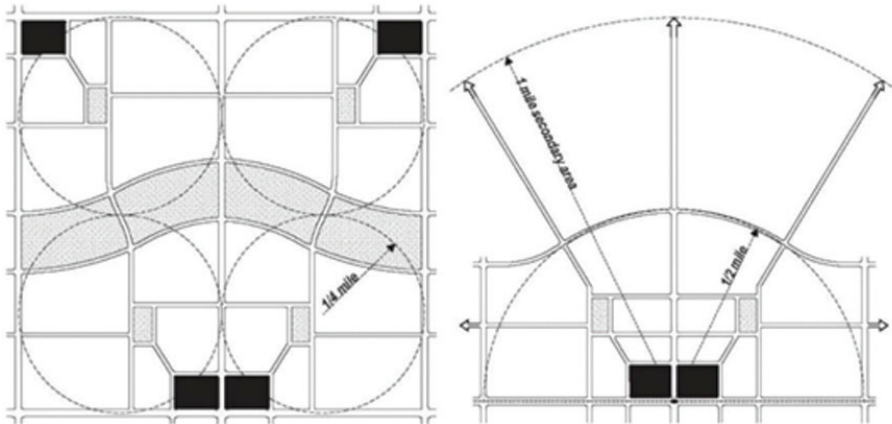

Figure 1: TND and TOD Patterns (Source: Hassani et al. 2012)

Public Spaces and Child Friendly Cities

One of the main reasons for establishing cities is developing exchange and communication among people, and public space is a key element through which these processes occur (Goodey, 1993). Therefore, urban public space is a space accessible to all residents and their activities take place there. As Madanipour discussed; these places are “controlled by a public agency, and are provided and managed in the public interest” (Madanipour, 1994). In other words, it is the space, shared with strangers, people who are not relatives, friends, or colleagues (Garcia-Ramon, Ortiz, & Prats, 2004). Moreover, it is believed that these spaces have an undeniable role in the integration and social cohesion of the urban spaces. Therefore, public spaces have an undeniable role in urban planning and community socialization (Madanipour, 1992).

Public spaces can be a good index to evaluate the city's richness, in order to reflect its social life, civic culture and everyday discourse. So, according to Jan Gehl's ideas; public open space is an essential factor in urban design (Gehl, 1996). A well-designed public space encourages citizens to stop, sit down, and enjoy the environment such as; trees, birds, and also the presence of other people. It should make people feel comfortable with each other, and somehow, encourage spontaneous conversation (Oktay, 2004).

These kinds of safe and attractive public spaces, which might have access to some public services like; library, playground and etc, not only make cities good places for children, but also make them good for every resident. A social and

physical environment that encourages human development, allows both children and adults in general, to reach their potential, and to enrich their community. Moreover, this issue leads to much welcoming and friendly atmosphere in a society, where local community bonds between residents make it a safe place for living.

Land Use

Land for future urban use can be largely characterized into residential, commercial and industrial uses. Other land use categories contain land allocated to the public areas, green spaces, schools, facilities, community centers and roads (Payn, 2007). Due to environmental constraints, some land set aside for future urban use, will be unusable for other purposes. Land use planning is a public policy exercise that designates and regulates the use of land in order to recover a community's physical, economy, and social efficiency and well-being. By considering socio-economic trends as well as geographical and physical features such as; ecology and topography, planning helps in identifying the preferred land uses, which will support local development aims (Ashihara, 1992). Therefore, this issue can be divided into two groups:

Formal land use: "Use representations are concerned with qualitative attributes of space such as its form, pattern and aspect and are descriptive in nature" (Ashihara, 1992).

Functional land use: "Representations are concerned with the economic nature of activities such as production, consumption, residence, and transport, and are mainly a socio-economic description of space" (Ashihara, 1992).

Combining Urbanism and Nature

In today's contemporary development, it seems that one of the biggest challenges in urban scale is the quantity, nature and location of green spaces within the environments. In this case, a city green space as the major contribution of human activities, climate improvement and ecological diversity are necessary for interaction between people and community development. On the other hand, it impedes from separating and isolating people from each other in the society, and it also leads to a better understanding of nature quality in each place, expressing it in the community designs, integrating it within our town plans, and respecting its balance are essential ingredients of ecological site design, hence, it is essential for true sustainability (Van Nes, 2009).

Moreover, a perfect example of integration of architecture and the natural landscape is the traditional Turkish city, the most popular one, Mardin in Turkey. For instance, the pre-existing topographic character of the site is apparent at the urban scale even in intense built-up areas (Turner, 2004). Gardens perforate an otherwise dense urban fabric, providing relief to the streets and to public and private structures.

Vitality in Streets

Nowadays, cities have been remodeled, to make more and more space for cars. Residential and commercial constructions with massive car parks, have overpowered businesses in cities. Although, streets should be made more attractive for their residents, in order to improve the environment, they have become noisy,

polluted and unpleasant (Turner, 2004). This is in the case that streets are the most virgin sort of public open spaces (Krier, 1979; Carmona et al., 2003). Apart from the point that street is one of the key elements of an urban fabric, it has a sufficient role to present the urban features as well (Shamsuddin, 2011). It can provide opportunities for socio-economic activities in cities and in general it can define the structure of the urban fabrics (Lynch K. , 1960; Jacobs A. , 1993). So, as Jacobs believed; street is the most important part of the public open spaces in urban design (Jacobs J. , 1961). Therefore, the most efficient method for supporting this matter is identifying vitality as one of the performance dimensions of urban planning and describing it as the degree in which the form of places supports the functions, human capabilities and biological supplies in cities (Graeme, 2010).

Vitality deals with the degree in which an urban space is socially successful. As Montgomery discussed, it refers to the number of people in and around the street (pedestrian flows) across different times of the day and night, the uptake of facilities, the number of cultural events and celebrations over the year, the presence of an active street life, and generally the extent to which a place feels alive or lively (Montgomery, 1998; Graeme, 2010).

Vitality is an essential quality in the urban spaces, in order to reduce crime, makes commercial interests more viable, increases passive enjoyment with the aid of people watching, encourages social interaction and provides opportunities for cultural exchange. Consequently, vitality in the urban space is regarded as a vital measure of its health in the society (Lynch K. , 1981). But how can we approach to vital cities? There might be two solutions;

- Increasing mix of uses;
- Increasing densities.

Mixed Use

The mixing of urban uses of working, moving and living is possible and, increasingly, required. This new concept takes as its model the traditional life of the city, multiple uses, stressing density, social and cultural diversity. The general term 'mixed use' covers an extremely wide variety of development types, from the neighborhood. However, there are three criteria that all well mixed-use:

1. They include a combination of related issues in one place, such as residential, office, retail, entertainment, civic space, and even government uses (Graeme, 2010).
2. They provide a significant proportion of every uses within the 'mix'.
3. They provide convention and safe pedestrian and bicycle connections, both within the development and to places outside the development.

The main purpose of mixed use spaces is that it brings people closer to the things that they need during a day. It also provides more choices for both residents and workers. Moreover, mixed use can make public structures much efficient. Thus, the correct mixed of uses can be led to an extremely effective use of resources such as; roadways and parkings (Hill, 2011).

Density

A high density and compact form is the ideal pattern for the city sustainability living (Lotfabad, 2015). High density fundamentally signifies a focus on people and their activities in urban spaces. Meanwhile, a higher density neighborhood

creates a better variety of leisure, work, and travel options. "The wide cross section of people and their activities also makes an appropriate condition for approaching a rich culture" (Payn, 2007).

In cities, high density is known to be proficient for more sustainable public transportation. A compact city has population densities, which are well enough to operate and maintain public transport. Hence, as compact cities fundamentally mean high density and mixed use, people can live near to their workplaces and leisure facilities in the city. Thus, the need for long travels is less and citizens can walk and cycle without trouble (Payn, 2007).

Thereby, by decreasing sprawl spaces, compact cities are known as land conservers, which are characterized by incessantly growing urban spaces, which help preserving countryside lands and forests. In addition, in the study on urban planning, the idea that a city with high density is more sustainable and more environmental friendly than a spread city is proved (Payn, 2007; Lotfabadi, 2014).

Neighborhoods

Although the term neighborhood has been used in urban design terminology since a long time ago, there are so many various definitions for it. According to one of the most approvable neighborhood definitions, Pacione argued that neighborhood is "an urban district in a strict sense defined as one, in which there is an identifiable subculture to which the majority of residents conform" (Pacione, 2005).

Farr believed that the neighborhood definition should be revised; Farr also claimed that those separate building blocks or shopping centers and so on are not referred to as neighborhood (Farr, 2008). Besides, LEED for Neighborhood Developments (LEED-ND) Rating System points some features of an ideal neighborhood as follow: To have a legible urban center and edge, these features are listed: limiting the neighborhood size, where residents can have approximately walkable access of five minutes average from the center to each edge, having an integrated network of walkable streets, public spaces and civic buildings, having mixed land uses, which is allowing basic daily needs in the neighborhood, containing a variety of household types and so on (Engel-Yan, J., et al, 2005).

Neighborhood design can be defined as the physical character of neighborhoods and communities within the city (Turner, 2004). Well-designed neighborhoods are compact, pedestrian friendly, and contain most of day-to-day activities and mainly destinations public transport links within comfortable walking distance in urban scale. They generally incorporate a mix of housing and affordability, a mix of civic, institutional, commercial facilities and a mix of public spaces in the city (Payn, 2007).

In this case, 'Mahalle' can be considered as a suitable case study. It combines the spatial proximity of the residents with their specialties, kinship and etc. within a clearly bounded geography. From an urban and social point of view, the main feature of the traditional city is its compartmentalization by 'mahalles' (quarters), as an outcome of ethnic particularities and religious differences. Meanwhile, the 'mahalle' is a geographical entity as well as a homogeneous community that was closely knit, forming the basic unit of society (Fig. 2) (Oktay, 2004).

Figure 2: Mahalle (Oktay, 2004)

Livability and Livable Neighborhoods

Livability is a term that describes community life quality and is comprehended by the people who live, work, and recreate there. This term identifies that strong communities rely on the interplay among key development areas containing; transportation, general health, housing and cultural resources (Hill, 2011). It can provide safe passages for all street network users. However, this matter involves particular concentration to the most vulnerable users in the community such as; pedestrians, bicyclists, children, and the elderly people, and also taming traffic while maintaining overall mobility. Furthermore, these livable neighborhoods focus on neighborhood centers that provide services, leisure activities, the opportunity to communicate, socializing and so on (Graeme, 2010).

Discussion

In this study, Famagusta, which is the second largest city in North Cyprus, is considered as a case study (Fig. 3). Very rich cultural, diverse, local and natural characteristics can obviously be seen in this type of Mediterranean city. Especially, the local traditions and local taste that is one of the most significant dynamics of a sustainable city have been very rich and valuable within the recent history of the city. It was a great harbor in ancient time, but through times, things have changed. Unfortunately, after 1970's crisis, the city faced an unsustainable and rapid urban growth, which significantly, declined all the mentioned environmental, local and cultural values of the urban fabrics. Nowadays, it is slowly trying to gain its previous positions back, but this time it does not follow its traditional patterns. Therefore, there are so many negative as well as positive points in its developments.

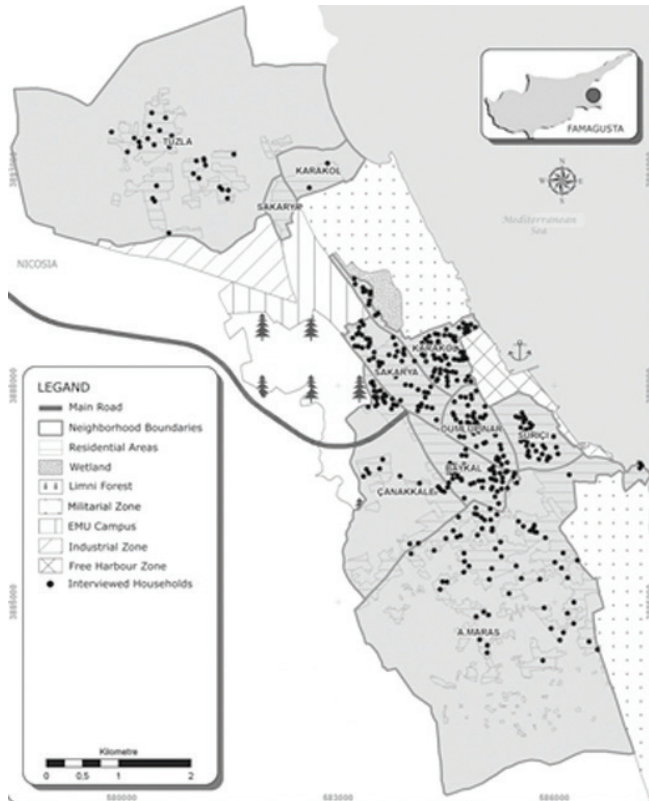

Figure 3: Map of Famagusta showing the distribution of households and neighborhoods (Oktay & Marans, 2012)

Movement Patterns in Famagusta

In general, in terms of urban growth Famagusta had two main turning points: The first was a housing development after 1974, and the second was the development after 1986. Therefore, this rapid and unsustainable urban growth and development led to the dictation of a new form of living for city dwellers, which was unfamiliar with their traditional lives. Neither the institutions and policies nor the urban form and layout are adequate to develop the environment and put forward environmental behavior and attitudes. In this case, it seems necessary to implement strategies in order to revitalize the city neighborhoods as livable and sustainable public urban spaces, where urban dwellers' social interactions take place.

Famagusta has the potential of being attractive for all city dwellers, if its streets are well-equipped. In this case, to have livable and sustainable public open spaces, besides to automobile traffic, streets might create a friendly and comfortable environment for the pedestrians. The city displays urban development characteristics and public open spaces conditions in the evolving economies. In this case, in order to better understand the satisfactions of dwellers from city infrastructures, an in-depth questionnaire and interview have been done to

evaluate the level of their satisfaction. In this survey 150 men and women filled out the questionnaire and were interviewed orally according to the variables of age groups in different neighborhood. The results can be seen in the table below (Table 1).

Table 1. Famagusta neighborhoods' physical problems from citizens' point of view

Problems	Percentage of people suffering from this problem	Number of people suffering from this problem	Level of the problem
Inefficient sidewalks	95.3	143	High
Lack of bicycle path	76	114	High
Lack of streets vitality	78.7	118	High
Lack of public transportation facilities	71.3	107	Medium- High
Lack of parking lots	46	69	Medium
Lack of street lighting	54.6	82	Medium
Lack of open public spaces	47.3	71	Medium
Lack of livability in neighborhoods	58	87	Medium

The results of this survey illustrated that in Famagusta different neighborhoods, suffer from having unsustainable movement patterns because of the following reasons;

- Lack of standard and proper sidewalks;
- Unsafety and improper pedestrians;
- Inequitable dispersed of land use;
- No alternate routes for pedestrians;
- Inappropriate physical structure for pedestrians;
- Lack of living areas;
- Inadequate lighting;
- Lack of public transportation system.

Furthermore, it is understood from the results that variables such as dispersed location, proximity, travel time and characteristics of the transport environment influence accessibility. The questionnaire shows (table 1) that the mentioned variables influence accessibility and as Famagusta doesn't have the variables, its public spaces have a low level of accessibility, and as well-organized public spaces are located away from the living areas in Famagusta cars have an essential role in getting access to public spaces in the city.

Land Uses in Famagusta

The walled city of Famagusta was a good example of high density; however, by growing the city outside the walls it lost this characteristic. This unsustainable development increases vacant lands in the texture (Fig. 4). On the other hand, public services spread out in the city, so, they are not easily accessible by walking or cycling and the city scale fit the car scale. This shows the importance of public transportation, but many of citizens complain about the lack of this service.

Figure 4: Famagusta vacant spaces (Sakarya neighborhood)

As Famagusta is an ancient coastal city, it has many opportunities for pedestrianization and a bicycle path. Although the shortage of these spaces is obvious, there are some successful pedestrianized and mixed-use streets in the walled city, which create a livable urban space, and one of them is demonstrated in the figure below (Fig. 5). In this area, mixed land use leads to develop economy on a local scale, decrease dependency on automobiles, create more local jobs, decline fragmentation in landscape, support mixed societies, encourage walkability, provide closer public services and so on.

Figure 5: Urban mixed-use (walled city of Famagusta)

As it is obvious in the previous photos (Fig. 5), applying mixed land use in the city can change the face of the city to a livable and sustainable one. As this neighborhood has a historical heritage value, applying this principle to it can help to attract more tourists. Therefore, apart from the effects of mixed land use on the

neighborhood dwellers itself, increasing the number of tourists leads to create more dynamic area from economic, social and environmental point of view. Merely it should be considered that the issue of different land uses compatibility mainly depends on the pollution and land levels. So, a careful study should be done on land use compatibility to maintain the health of the society and neighborhood livability.

Neighborhood Livability in Famagusta

Another fundamental problem in Famagusta is the lack of public spaces. Except Namik Kemal square, which is located in the historical center and is used for gatherings and this is what the city is famous for. However, for some special events and festivals municipality or other NGOs use historical monuments for their organizations to gather peoples (Fig. 6). There is no other example of this kind and there are not any playgrounds or child friendly spaces either.

Figure 6: Public spaces in walled city of Famagusta

Increasing population in the city brought more people and vehicles to the street without any infrastructure such as traffic control elements, enjoyable walking possibility, parking area, public transportation, and so on. Here, the main problem is that most of the streets were formed according to the townscape design and were designed as a neighborhood scale distributor instead of city-scale street. So, the entire city has not been built upon a master plan. As time passed, the city developed partially around the historic walled city. Therefore, it is obvious that the street has faced the serious problem as a livable and sustainable urban space (Fig. 7).

Figure 7: Walled city of Famagusta traditional scale neighborhood streets

However, another problem with the new development texture is that these new streets do not have trees or other elements to prepare shadowy areas. In other words, although trees and green spaces are very essential in Famagusta strict climate, one of the biggest challenges in this city is the poor combination of nature with urbanism. On the other hand, lack of quantity, nature and location of green spaces is clearly felt in the city contemporary developments and this problem can also impede the sense of human scale in the urban spaces. In street design some principles took place and formed a design such as: shaded walking paths, which are combined with greenery and some seating places, bicycling line, safe drop off for bus, parking opportunity, soft and safe vertical separation by green plants, advertising place, lighting and so on. Figure 8 displays a simplified alternative for the city main street design (Fig. 8).

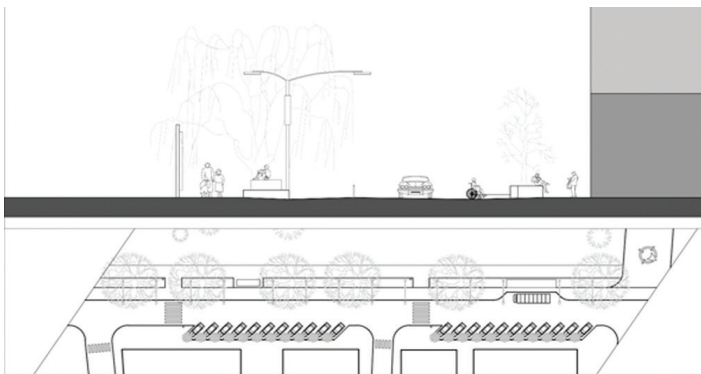

Figure 8: An alternative design for the city main street

Another issue affected on this part, is that Famagusta as a Mediterranean coastal city, does not pay sufficient attention to the sea and it is completely fragmented from it. Therefore, the city easily refuses an opportunity of creating livable spaces. Unfortunately, the lack of livability increased with the city

unsustainable development, which causes making unpleasant and unsafe places for children.

Finally, it seems that all these problems are created due to the city's gradually unsustainable development and through denying its vernacular architecture and civilization. Meanwhile, another fundamental issue, which causes this problem, is the lack of a master plan for urban development, growth and physical development in this city.

Conclusion

This study concentrates on movement pattern and land use as one of the most important segments of sustainable development. In this order, the successful urban space is the one, which is well designed and well managed to bring successful urban life by enhancing their quality of life in the public domain for its resistance. Moreover, by adding sustainable movement patterns and encouraging citizens toward prioritizing such principals as public transportation, pedestrianization and cycling instead of personal motorists, the urban public spaces will be much dynamic and livable. In other words, these places will be much safer for their users, especially children.

On the other hand, a city sustainable development requires an integrated and multi-disciplinary approach, and preparing well designed land use plan is as important as movement pattern. Thus, in addition to the above considerations, to provide livable communities, preserving traditional textures and values such as; neighborhood concept is consequential. In this part, another factor, which can be considered to gain community development purpose is mixed use spaces. This item can be improved in the context by adding some simple characteristics, for instance combining nature with urbanism, vitality in streets, increasing density and so on.

In this study, Famagusta, which is considered as a case study, is not an exception. It is a historic coastal city and is full of opportunities for sustainable development. But as it was discussed and also highlighted by the questionnaire results, there are lots of problems, for instance, the lack of public transportation, enough public spaces, natural resources are obvious and also it is full of vacant spaces. Famagusta has neither been a developed city nor a partially planned settlement area. It has had both a great potential for development and a great deal of dynamism for growth since its foundation, which are essential for any type of planning. If a flexible course of action is not determined, the city's sustainability and development would be endangered in numerous mentioned favorable dimensions.

Eventually, through utilizing the concepts of sustainable urban design and strategically integrating a sufficient amount of vital open spaces in the built environment, communities should be able to improve the social interactions, walkability, cycling and benefiting from public transportation system, in order to create a sustainable urban fabric. Moreover, this research will be a base for further study after changes to see the level of success and illustrate the needs of changes, which might prepare the knowledge for city planners and regulators to take care of the needed important factors in the city scale.

References

- Oktay, D., & Conteh, F. (2007). Towards sustainable urban growth in Famagusta. *Proceedings of ENHR Conference*. Rotterdam: Sustainable Urban Areas.
- Ashihara, Y. (1992). *Hidden order: Tokyo through the twentieth century*. Tokyo: Kodansha USA Inc.
- Beaumont, C. (1994). *How superstore sprawl can harm communities and what citizens can do about it*. Washington D.C: National Trust for Historic Preservation.
- Boğaç, C. (2009). Place attachment in a foreign settlement. *Journal of Environmental Psychology, 29*, 267–278.
- Boden, D., & Molotch, H. L. (1995). *The compulsion of proximity' in: Friedland R, Boden D, Now Here: Space, Time and Modernity*. Berkeley: University of California Press.
- Cranz, G. (1994). *How the principles of sustainable development can and must shape our cities and parks?* California: Center for Environmental Design, U. C. Berkeley.
- Doratli, N., Hoşkara, S. O., & Fasli, M. (2004). An analytical methodology for revitalization strategies in historic urban quarters: a case study of the Walled City of Nicosia, North Cyprus. *Cities, 21*(4), 329–348.
- Doratli, N., Hoşkara, S. O., Oktay, B., & Fasli, M. (2007). Revitalizing Declining Historical Urban Quarter - The wall city of Famagusta, North Cyprus. *Journal of Architecture and Planning Research, 21*(1), 65-88.
- Dutton, J. A. (2001). *New American Urbanism: Re-forming the Suburban Metropolis*. Skira Architecture Library.
- Engel-Yan, J., et al. (2005). Engel-Toward sustainable neighbourhoods: the need to consider infrastructure interactions. *Canadian Journal of Civil Engineering, 32*(1), 45-57.
- Farr, D. (2008). *Sustainable Urbanism: Urban Design with Nature*. WILEY.
- Garcia-Ramon, M. D., Ortiz, A., & Prats, M. (2004). Urban planning, gender and the use of public space in a peripheral neighbourhood of Barcelona. *Cities, 21*(3), 215–223.
- Gehl, J. (1996). *The Life Between Buildings: Using Public Space*. Copenhagen: Arkitektens forlag.
- Goodey, B. (1993). Urban Design of Centralheas and Beyond. *Making Better Places: Urban Design Now, 53*(8).
- Graeme, E. (2010). *Urban Sustainability: Mixed Use or Mixed Messages? The Social Logic of Space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hassani, A., Hossienpour, A., Rahnama, M. R., & Roshani, P. (2012). Use Principles of New Urbanism Approach in Designing Sustainable Urban Spaces. *International Journal of Applied Science and Technology, 2-7*, 195-203.
- Hill, L. (2011). *Urban supply in consideration , Bartlett School of Graduate Studies*. London: University College London.
- Hiller, B. (1993). Attraction in urban pedestrian movement. *Environment and Planning B: planning and design, 20*, 29-66.
- Hillier, B. (1996). Cities as Movement Economies. *Urban Design International, 1-1*, 41-60.
- Hillier, B. (2001). Centrality as a process: accounting for attraction inequalities in deformed grids. *Urban Design International, 3-4*, 107-127.

- Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hillier, B., Penn, A., Hanson, J., Grajewski, T., & Xu, J. (1993). Natural Movement: Or, Configuration and Attraction in Urban Pedestrian Movement. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 20(1), 29–66.
- Hoşkara, S., Dağlı, U. U., & Doratlı, N. (1999). The urban problems of Gazimagusa (Famagusta) and proposals for the future. *Cities*, 16(5), 333–351.
- Illustrated Urban Design Principle*. (2015). Retrieved May 20, 2015, from [https://www.london.ca/business/Planning-Development/urban-design/Documents/ Illustrated-Urban-Design-Principles.pdf](https://www.london.ca/business/Planning-Development/urban-design/Documents/Illustrated-Urban-Design-Principles.pdf)
- Jacobs, A. (1993). *Great Streets*. Cambridge: Mit Press.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Jalaladdini, S., & Oktay, D. (2012). Urban public spaces and vitality: a socio-spatial analysis in the streets of Cypriot towns. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35, 664–674.
- Komanoff, C. (2004). Bicycling. *Encyclopedia of Energy*, 141–50.
- Krier, K. (1979). *Urban Space*. New York: Rizzoli.
- Lotfabadi, P. (2013). The impact of city spaces and identity in the residents' behavior. *Humanities and Social Sciences Review*, 3(2), 589–601.
- Lotfabadi, P. (2014). High-rise buildings and environmental factors. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 38, 285–295.
- Lotfabadi, P. (2015). Analyzing passive solar strategies in the case of high-rise building. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 52, 1340–1353.
- Lotfabadi, P. (2015). Solar considerations in high-rise buildings. *Energy and Buildings*, 89, 183–195.
- Lotfabadi, P., & Hançer, P. (2019). A Comparative Study of Traditional and Contemporary Building Envelope Construction Techniques in Terms of Thermal Comfort and Energy Efficiency in Hot and Humid Climates. *Sustainability*, 11(13), 1–22. doi:doi.org/10.3390/su11133582
- Lotfabadi, P., Alibaba, H. Z., & Arfaei, A. (2016). Sustainability; as a combination of parametric patterns and bionic strategies. *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, 57, 1337–46. doi:10.1016/j.rser.2015.12.210
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge: MIT Press.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form*. Cambridge: MIT Press.
- Madanipour, A. (1992). *Design of Urban Space: An Inquiry into a Socio-Spatial Process*. West Sussex: Wiley.
- Madanipour, A. (1994). *Urban Public Space in the Middle East*. Newcastle upon Tyne: Proceedings of CARDO Conference: People, Place & Development. Awotona A.
- Madsen, H. (1992). Place-marketing in Liverpool: a review. *International Journal of Urban and Regional Research*, 16, 633–640.
- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design*, 3(1), 93–116.
- Neill, W. J. (1993). Physical planning and image enhancemen. *International Journal of Urban and Regional Research*, 17, 595–610.

- Oktay, D. (2001). Urban Identity in the Changing Context of the City: The Case of Gazimagusa (Famagusta). *Livable Environments & Architecture International Congress*, (pp. 4-7). Livenarch.
- Oktay, D. (2004). Urban design for sustainability: A study on the Turkish city. *The International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 11(1), 24-35.
- Oktay, D. (2006). How can urban context maintain urban identity and sustainability?: Evaluations of Taormina (Sicily) and Kyrenia (North Cyprus). *Web journal on cultural patrimony*, 1(2).
- Oktay, D. (2012). Human sustainable urbanism: In pursuit of ecological and social-cultural sustainability. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 36, 16-27.
- Oktay, D., & Marans, R. (2012). Determinants of Neighbourhood Satisfaction among Local Residents and International Students: A Case Study in Famagusta, North Cyprus. *Journal of architectural and planning research*, 29(3), 224-239.
- Oktay, D., & Rustemli, A. (2011). The quality of urban life and neighborhood satisfaction in Famagusta, Northern Cyprus. In *Investigating quality of urban life* (pp. 233-249). Dordrecht: Springer.
- Pacione, M. (2005). *Urban Geography: A Global Perspective*. New York: Routledge.
- Payn, G. (2007). *Urban land supply- policies and strategies, Planning, zoning and assessments*. UK.
- Ramirez, L. K., et al. (2006). *Indicators of Activity-Friendly Communities: An Evidence Based Consensus Process*, 515–24.
- Satterthwaite, D. (2010). The implications of population growth and urbanization for climate change. *Environment and Urbanization*, 21(2), 545-567.
- Shaheen, S., Guzman, S., & Zhang, H. (2010). *The Americas, and Asia: past, present, and future*. Washington, DC, USA: Bikesharing in Europe In: Transportation Research Board Annual Meeting.
- Shamsuddin, S. (2011). *Townscape revisited: unrevealing the character of the historic townscape in Malaysia*. Johor: University Teknologi Malaysia.
- Steuteville, R. (2004). New Urbanism: An alternative to modern, automobile oriented planning development. *Better Cities and Towns*.
- The Hidden Benefits of Biking. (2015). *noexam*. Retrieved April 11, 2015, from <https://www.noexam.com/benefits-of-biking/>
- Turner, A. (2004). *Urban supply in world*. Bartlett School of Graduate Studies. London: University College London.
- Van Nes, A. (2009). Measuring the Degree of Street Vitality in Excavated Towns. Configurational modelling of urban movement. In D. Marcus, L. Steen, & J. Trita-ARK (Ed.), *7th International Space Syntax Symposium* (pp. 120:1-11). Stockholm, Sweden: Forskningspublikationer.
- Walkability Scoping Paper*. (2005). Retrieved May 11, 2015, from <http://www.levelofservice.com/walkability-research.pdf>
- WCED (1987). *World Commission on Environment and Development*. Oxford: Our Common Future (Brundtland Report), Oxford University Press.
- Wortman, M. (2008). *Public Transportation: Leading the Way*. Washington, DC: American Public Transportation Association.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı

Ahmet Süha Kocakuşak*
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Özet

Günümüzde Kuzey Kıbrıs'taki en önemli demografik değişikliklerden biri nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına dağılımında görülmektedir. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının izlenmesi, ulusal planlama programlarının belirlenmesi ve gereksinimlerin giderilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Doğurganlık ve göçler nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı üzerinde etkili olan demografik süreçlerdir. Kuzey Kıbrıs'ta nüfusun cinsiyet yapısı ile yaş grupları arasındaki dağılımın, özellikle faal nüfus grubunda, doğal değişkenlik parametrelerinden oldukça uzak olduğu görülmektedir. Kuzey Kıbrıs nüfusu bir taraftan doğal artışlarla edinilen kendi nüfusunu göç verirken diğer taraftan da hızlı bir göç almaktadır. Gelişmekte olan bölgelerde göçe katılan nüfus çoğunlukla erkek nüfustur; buna karşın nüfusun doğal dönüşümünün yaşanmadığı, göç alan yerlerin cinsiyet yapısında erkek nüfus daha fazladır. Göç alan bir ülke olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde iktisaden faal yaş grubunda erkek nüfus, doğallığın ötesinde bir oran göstermektedir. Bu durum Kuzey Kıbrıs'ta öncelikle kamu yönetimi ve hizmetlerinde, istihdam olanaklarının sağlanmasında sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır. Siyasal yönetimlerin, göç politikalarında seçicilik olarak tanımlayabileceğimiz çalışmalarda bulunması kaçınılmaz olarak görülmektedir. Bulgular diğer taraftan da Kuzey Kıbrıs'ta nüfusun giderek yaşlandığını ve yaşlı nüfusun cinsiyet yapısında da faal nüfustaki erkek cinsiyet egemenliğinin tam tersine, kadın nüfusun daha fazla olduğunu, bir başka yaklaşımla kadın nüfusun uzun ömürlülüğünü ortaya koymaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta nüfusun giderek yaşlanması en önemli demografik olgulardan biridir. Bu olgu sağlıkla ilgili değişkenlerin ekonomik gelişmişlik göstergesine yansımalarıyla ilişkilidir. Ancak nüfusun yaşlanmasına yönelik olarak kırsal ve kentsel kesimin sosyolojik özelliklerini de dikkate alan çalışmaların yapılması gerekecektir. Kentsel ve kırsal kesimlerde ayrı ayrı olmak üzere, nüfusun yaş ve cins kompozisyonunun farklı ihtiyaçları gözetilerek yaşlılara yönelik sağlık, barınma altyapılarının oluşturulması ve sosyal politikalar geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Yaş Ve Cinsiyet Yapısı; Demografik Dönüşüm; Seçicilik; Sosyal Politika

* Yrd. Doç. Dr. Ahmet Süha KOCAKUŞAK, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Doğu Akdeniz Üniversitesi. Gazimağusa- Kuzey Kıbrıs, Mersin 10, Türkiye. E-Posta: suha.kocakusak@emu.edu.tr [ORCID ID: 0000-0002-6458-8523]

Distribution of Gender According to the Age Groups in Turkish Republic of Northern Cyprus

Ahmet Süha Kocakuşak*
Eastern Mediterranean University

Abstract

Distribution of the population in gender and age groups is one of the most important demographic changes in Northern Cyprus. Monitoring the patterns of these groups is vital in determining national planning programs and addressing the needs. Fertility rate and migration are important factors on age and gender structure. Distribution of the population in gender and age groups in Northern Cyprus is quite different from natural parameters, especially for the active population. Northern Cyprus is both losing and gaining population through immigration. Men are in the majority of new population groups in developing countries. In contrast, men are also in the majority in countries that receive a high percentage of immigrants, where natural trends are not followed in population. Northern Cyprus is an example, and the percentage of men population is higher than usual. This character of the population lead to problems in the provision of public administration services and employment in Northern Cyprus. In this regard, it is inevitable for the government to administer selection regulations in migration policies. On the other hand, findings reveal that the average age is getting higher and women have a higher life expectancy in contrast with the trend in active population. Moreover, one of the most critical factors in population in Northern Cyprus is the increase in life expectancy. This issue is related with affect of health variables on economic development index. However, more studies are needed on the sociological features of the urban and rural population concerning these changes. Considering the different needs of the urban and rural population and age and gender groups; health services for elderly, infrastructure for sheltering, and administration of social programs are required.

Keywords

Age and Gender Groups; Demographic Transformation; Selectiveness; Social Policies

Giriş

21. yüzyılın sosyal ve ekonomik olarak farklılaşan dünyasında siyasal bilimlerden, ekonomi ve pazarlamaya kadar pek çok alanda demografik çalışmalar önem kazanmaktadır. Dünya üzerindeki siyasal ve ekonomik tek pazarın nüfus olması, nüfusun yapısının ve dinamiklerinin incelenmesini, siyasal ve ekonomik davranış modellerinin buna göre belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Nüfusun önemine ilişkin olarak Thomas Robert Malthus'un (1766-1834) nüfus ve besin kaynakları arasındaki dengeyi gözetten Nüfus Teorisi'nden, Adam Smith'in (1723-1790) Ulusların Zenginliği'ndeki iş gücünün üstünlüğüne inanan üretim modelleri, günümüzde klasik nüfus ve ekonomi modelleri olarak kalmıştır.

18. yy.dan günümüze ülkelerin gelişmişlik endeksleri için ekonomik kriterler esas alınırken günümüzde nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerini içeren beşerî gelişmişlik endeksleri kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyi sadece ekonomik değişkenlerle açıklanamamakta sağlık ile ilgili değişkenlerin de ekonomik gelişmişliğin önemli bir göstergesi olduğu kabul edilmektedir (Tekel, Tekel ve Sönmez, 2012: 123). Paleolitik dönemden günümüze insan ömrü giderek uzamaktadır ve yaşam uzunluğu insani gelişmişlik göstergelerinin en önemlilerindedir. Ülkelerin nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına yönelik çalışmalar yapması ve buna göre sağlık politikaları belirlemesiyle hem sağlıklı bir toplum oluşturulacak hem de toplumsal refah ve beşerî gelişmişlik sağlanabilecektir (Bayın, 2016: 101).

Günümüzün demografyasını inşa etme modelleri sadece ülkelerin kendi yurttaşlık projelerinden oluşmamakta, küresel vatandaşlık projelerine ve bunlar üzerinde inşa edilecek olan ekonomik modellemelere yönelik projelere de dönüşmektedir. Demografik çalışmaların günümüzde geldiği boyut, siyasi otoritelerin ekonomik ve sosyal eylem planlarına altyapı kazandıran vatandaşlık projelerine dönüşmüştür. Hatta vatandaşlık projeleri sadece ülke pozitivizmine yönelik olarak kalmamakta, küresel vatandaşlık projelerine de hizmet etmektedir.

Bu bağlamda geçtiğimiz son iki yüzyılın nüfus politikaları; nüfusu kontrol etme ve devlet merkezli üretime katkıda bulunmalarını sağlamak gibi klasik bir anlayışa sahiptir. Günümüzün nüfus politikaları ise ülke sınırları içinde nüfusun beşerî gelişmişlik endeksine göre yapılandırılması, üretim, tüketim, teknoloji kullanımı vb. alışkanlıkların kazandırılması; ülke sınırları dışında ise diğer ülkelere yönelik olarak nüfusun göç ve iskân politikasından, siyasi davranış modellerinin belirlenmesine kadar geniş bir içeriğe sahip küresel çalışmalara yöneliktir.

Ülkelerin veya herhangi bir yerin nüfusunun yaş yapısının belirlenmesi ve izlenmesi, planlama açısından büyük değer ifade eder (Özgür, 1999: 159). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kalkınmakta olan bir ülkedir ve beşerî gelişmişlik endeksi giderek yükselmektedir. Kalkınmışlığı tanımlamada en güncel, çok değişkenli temsili gösterge Birleşmiş Milletler tarafından 1990 yılından bu yana hesaplanan beşerî kalkınma endeksidir (Çiftçi, 2008: 52). Kuzey Kıbrıs'ta ülkenin geleceğine yönelik planlamalarda öncelik, demografik değişkenlere ilişkin bir veri tabanının oluşturulmasına verilmelidir. Güncelliğini sürekli koruması gereken bu veri tabanından elde edilen bilgilerle kalkınmada beşerî gelişmişlik endeksinin esas alınması ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik çalışmaların yapılması gerekecektir.

Yaşam kalitesi sadece ekonomik olanakların varlığı ile değil, aynı zamanda yaşanılan çevrenin kalitesi yanında mevcut imkânlardan faydalanabilme düzeyi ve sağlık kalitesiyle ölçülmektedir (Avcı, 2014: 300).

Yaşadığımız yüzyılın özelliklerine ilişkin olarak demografik yapının incelenmesi çok karmaşık ilişkiler içermektedir. Uluslararası ve ulusal göçler de nüfusun yaş yapısının mekânsal dağılımında farklılıklara yol açmaktadır (Yakar, 2012: 132). Kuzey Kıbrıs hem göç alan hem de göç veren bir ülkedir. Bu bağlamda çalışmamızın amacı; Kuzey Kıbrıs'ın demografik değişkenlerinden olan nüfusun cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımını incelemektir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin nüfusu gerek üzerinde uygulanan ekonomik ambargolar nedeniyle, gerekse ada ülkelerinin ekonomik modelini uygulamak durumunda olmasından dolayı sağlıklı bir büyüme gösterememiştir. Özellikle 1975 yılından sonra alınan göçler ve sonrasında göçlerin kalıcı iskâna dönüşmesi, Kuzey Kıbrıs'ta nüfusun cinsiyet yapısını ve doğurganlık oranını etkilemiştir.

Genel olarak göçlerin yapısına bakıldığında göçe katılan nüfus öncelikle faal erkek nüfustur ve bunu sırasıyla kadın ve çocuklar takip etmektedir. Türkiye'den 1975 yılında tarımsal iş gücü çatısı altında yaklaşık 40,000 kişi getirilmiştir. Sonraki yıllarda da özellikle faal nüfus (15-64 yaş grubu) Kuzey Kıbrıs nüfusuna katılmıştır. Bu durum özellikle faal nüfus grubunda nüfusun cinsiyet yapısını erkeklerin lehine değiştirmektedir. Ancak 65 yaş ve sonrası olarak nitelediğimiz yaşlı nüfusta bu durum kadınların lehine dönmektedir. Bir başka deyişle, 65 yaş ve sonrasında Kuzey Kıbrıs'ta nüfusun yaş kompozisyonu ile cinsiyet yapısı arasındaki denge doğallık kazanmaktadır. Bir taraftan kendisine en yakın ana kara olan ve tarihi-sosyolojik bağlarının bulunduğu Türkiye'den göç alan Kuzey Kıbrıs, diğer taraftan da adadaki iş imkânlarının az olması ve siyasal ambargolar nedeniyle kendi genç nüfusunu göç vermektedir. Gelişmekte olan pek çok ülke ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin kırsal alanlarında, genç yaştaki bireylerin göç etmeleri nedeniyle, yaşlı nüfus belirgin olarak fazladır (UN, 2002).

1974 yılından günümüze Kuzey Kıbrıs'ta demografik değişimin aşamalarına bağlı olarak nüfusun cinsiyet ve yaş yapısında önemli değişimler görülmüştür. Günümüze en yakın veriler olan, 2017 yılına ait verilerde; faal nüfus içindeki 20-24 yaş gruplarında her 100 kadına 155.06 erkek düşmekte (CO2017: 155.06), 75+ yaş grubunda ise her 100 kadına 70.76 erkek düşmektedir (CO2017: 70.76). Bu durum Kuzey Kıbrıs'ta cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımında uç değerlerin yaşandığının göstergesidir. Demografik dinamikleri yüksek olan Kuzey Kıbrıs'ta sağlıklı bir ekonomi ve toplum oluşturmak beşerî gelişmişlik endeksini yükseltmekle mümkündür.

Yöntem

Günümüzde ülkeler kendi nüfus kaynaklarını ve nüfusunun dinamiklerini tespit etmek için çalışmalar yapmakta ve elde edilen sonuçları kalkınma, yatırım ve siyaset sosyolojisine yön vermek amacıyla kullanmaktadır. Nüfus beklentileri uzun vadeli politika perspektiflerinde en hayati parametrelerden biridir. Ülkenin hizmet önceliklerinin planlanması ve uygulanmasında yol gösterecek önemli bir bulgu olarak görülen "toplumsal cinsiyet oranlarının" belirlenmesi önemlidir

(Özdemir, Ocaktan, Kanyılmaz, 2005: 187). Ülkelerin bu çalışmalarının yanında aynı amaçla; Birleşmiş Milletler (United Nations), Dünya Bankası (World Bank), CIA (Central Intelligence Agency) gibi uluslararası kurumlar dünyadaki tüm ülkelerdeki nüfus yapısı, sosyal ve ekonomik özellikleri hakkında detaylı ve özenli veri tabanı oluşturmakta ve yayınlamaktadır.

Çalışmamızda kullanılan nüfusun cinsiyet yapısı ve yaş gruplarının dağılımına ilişkin verilerde, Kuzey Kıbrıs için KKTC Başbakanlık, Devlet Planlama Örgütü, İstatistik ve Araştırma Dairesi verilerinden (KKTC İstatistik Yıllığı 2017); Güney Kıbrıs için Birleşmiş Milletler Teşkilatı verilerinden (UN Demographic Yearbook 2017) ve Türkiye için Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK, 2019) verilerinden faydalanılmıştır. Kuzey Kıbrıs İstatistik ve Araştırma Dairesi verileri Sayım Yılları ve Nüfus Projeksiyonlarından oluşmaktadır. Çalışmamızda kullandığımız TÜİK verileri ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerinden oluşmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ülkede yaşayan vatandaşların kimlik numarası esasına göre kendisine ve ailesine ait nüfus ve ikâmet verilerinin güncel olarak tutulduğu bir bilgi sistemidir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden faydalanılarak nüfusun sosyal ve ekonomik göstergelerinin izlenebildiği, MERNİS (Merkezi Nüfus İdare Sistemi) kayıt sistemi oluşturulmuştur. ADNKS ile Türkiye'de ilk defa 2007 yılı sayımlarında de jure nüfus bilgi sistemi oluşturulmuş ve resmî nüfus bilgisi olarak bu sistemin güncellenmesi ile oluşturulan bilgiler kullanılmaya başlanmıştır (Bozbeyoğlu ve Rittersberger, 2011: 91). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de Merkezi Nüfus İdare Sistemine yönelik bir veri tabanı oluşturulması son derece önemlidir.

Nüfusun yaş aralıklarına yönelik çalışmalarda geniş aralıklı yaş grupları (00-14, 15-64, 65+) veya beşer yıllık periyotları kapsayan dar aralıklı yaş grupları kullanılmaktadır, (00-04, 05-09, 10-14.....75+). Kuzey Kıbrıs nüfusunun cinsiyet yapısının yaş aralıklarına göre belirlenmesini konu alan çalışmamızda ayrıntıları yeterince görebilmek amacıyla dar alanlı yaş grupları kullanılmıştır. Cinsiyet oranının (CO) ölçülmesi, nüfusun yapısal özelliklerinin tespit edilmesine yönelik çalışmalardandır ve ülkelerin yönetim ve yatırım modellemelerinin nüfusun yapısal özelliklerine göre şekillendirilmesi bakımından önemlidir. Cinsiyet oranı, 100 kadına düşen erkek sayısı olarak tanımlanır. Cinsiyet oranı, (Erkek Sayısı: Kadın Sayısı) x 100 olarak hesaplanır. Örneğin Kuzey Kıbrıs'ta 2017 yılında toplam 351,965 kişi yaşamaktadır, bunun 189,815'i erkek, 162,150'si kadın nüfustur. $CO_{2017} = E / K \times 100 = 189,815 / 162,150 \times 100 = 117.06$ 'dır. Buna göre Kuzey Kıbrıs'ta 2017 yılında 100 kadına 117.06 erkek düşmektedir. Bu durumda; Kuzey Kıbrıs'ın özellikle çalışmak için gelen (faal) erkek nüfusu göç aldığı çıkarımı yapılabilir. Örneğin aynı ölçümlemeyi Rusya Federasyonu için yaptığımızda; $CO_{2012} = E / K \times 100 = 66,264,910 / 76,936,820 \times 100 = 86.12$ 'dir. Buna göre Rusya Federasyonunda 100 kadına 86.12 erkek düşmektedir, Birleşmiş Milletlerin istatistiklerine bakıldığında pek çok gelişmiş Avrupa ülkesinin cinsiyet oranında Rusya Federasyonuna benzer bir durum çıkmaktadır (UN, Demographic Yearbook 2017).

Kıbrıs adasında fiili olarak iki farklı siyasi yapılanma bulunmaktadır. Bunlardan Güney Kıbrıs aynı zamanda Avrupa Birliği'nin üyesidir (1 Mayıs 2004) ve nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri Kuzey Kıbrıs'tan çok daha farklıdır. Bu nedenle çalışmamızda Kuzey Kıbrıs'ta nüfusun cinsiyet oranını ve yaş kompozisyonunu

incelerken Güney Kıbrıs ile de mukayese etme zorunluluğu vardır ve konu her iki siyasi yapılanma için mukayeseli olarak incelenecektir. Çalışmanın son kısımlarında ise Türkiye nüfusunun cinsiyet oranı ve yaş kompozisyonu ile mukayeselere yer verilmektedir.

Bulgular

İnsanlık tarihi boyunca Paleolitik'ten günümüze insan ömrü giderek artmaktadır. Neolitik dönemde tarım toplumuna geçişle birlikte beslenme, barınma, gıda ürünlerini saklama koşullarındaki iyileşmeler insan ömrünü uzatan en önemli gelişmeler olmuştur. Doğu Akdeniz'de Paleolitik ve Mezolitik dönemde yetişkin ömrü kadınlar için yaklaşık 30 yıl, erkekler için ise yine yaklaşık 35 yıldır (Sağır, Özer, Özer, Güleç, 2015: 291). Takip eden dönemde bitki ve hayvan türlerinin ıslahı, sağlık, beslenme, barınma ve çevre koşullarındaki iyileşmeler ortalama yaşam süresinin uzamasını sağlamıştır. Bugün dünyanın en gelişmiş ilk 24 ülkesinde doğan her bir bebeğin 70 yıldan daha uzun yaşaması beklenirken en sağlıklı 45 ülkede bu sürenin ortalama 50 yıldan daha az olduğu görülmektedir (Tekler vd., 2012: 119).

Kuzey Kıbrıs İstatistik ve Araştırma Dairesinin konumuza ilişkin demografik verileri 1978-2017 yılları arasındaki döneme aittir. Bu bağlamda 1978 yılına ait veriler ilk çalışma tablomuzu oluşturmaktadır. Nüfusun yaş ve cinsiyet oranını etkilemesi bakımından 1974-1978 yılları arasındaki dönemde nüfus hareketlerinin önemi büyüktür. 20 Temmuz 1974 Barış Harekatı'ndan sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ilk nüfus tespiti 26 Ocak 1975 tarihinde İş Gücü Envanterini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bunu izleyen ilk detaylı nüfus sayımı 15 Aralık 1996 yılında gerçekleştirilmiştir. 1974 Barış Harekatı'ndan sonra Viyana Nüfus Mübadelesi Anlaşması ile Güney'de kalan Türkler Kuzey'e geçmiştir. Takibinde 1975 yılında Türkiye'den tarımsal iş gücü çatısı altında yaklaşık 40,000 kişi getirilmiş, yurttaşlık hakkı kazanan bu kişiler ile nüfus artışa geçmiştir (Kocakuşak, 2007: 367-382). Bu bağlamda 1978 yılına ait veriler hem Güney Kıbrıs ile nüfus mübadelesinin yapıldığı hem de Türkiye'den getirilen iş gücünün istatistiklere ilk kez yansdığı dönemi oluşturması bakımından önemlidir (Tablo 1).

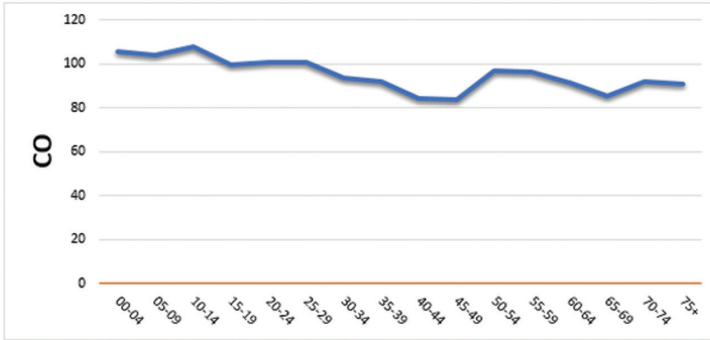
1978 yılında Kuzey Kıbrıs'ta 146,740 kişi yaşamaktadır ve genel cinsiyet oranı 97.66'dır. Yani 100 kadına 97.66 erkek düşmektedir. Burada Kuzey Kıbrıs 40,000 kişi kadar göç almışsa da toplumun genel cinsiyet oranı içinde kadınlar fazladır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde göreceğimiz gibi takip eden yıllarda daha da fazla göç alan Kuzey Kıbrıs'ta erkek nüfus hızla kadın nüfusu geçmiştir.

1978 yılı için cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımına baktığımızda 00-04 yaş grubunda erkek nüfus daha fazladır ve cinsiyet oranı 105.66 olarak hesaplanmıştır. 25-29 yaş grubuna kadar genel nüfus içinde erkeklerin oranının fazla olduğu görülür, ancak 30-34 yaş grubuyla birlikte (93.75) erkek nüfus azalmaya başlamıştır. 2011 (Tablo 2) ve 2017 (Tablo 4) yıllarına ait tablolar incelendiğinde 2011'de erkek ve kadın nüfusun dengelenme sürecinin 2011'de 55-59 yaş grubunda ve 2017'de 60-64 yaş grubunda olduğu görülür. 1978 yılında cinsiyet oranlarının çok erken yaş gruplarında dengelenmesinin nedeni 1975 yılındaki göç olgusuyla açıklanabilir. Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş grubundan sonra cinsiyet oranında kadınların sayısal üstünlüğü bulunmaktadır; 65-69 yaş grubunda cinsiyet oranı 85.12'dir.

Tablo 1: Kuzey Kıbrıs'ta Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı (1978)

Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kadın	Genel Cinsiyet Oranı
	146,740	72,502	74,238	97.66
00-04	11,939	6,134	5,805	105.66
05-09	14,473	7,384	7,089	104.16
10-14	16,959	8,805	8,154	107.98
15-19	17,505	8,741	8,764	99.73
20-24	13,688	6,861	6,827	100.49
25-29	11,266	5,649	5,617	100.56
30-34	8,343	4,037	4,306	93.75
35-39	7,978	3,820	4,158	91.87
40-44	7,057	3,222	3,835	84.01
45-49	6,231	2,837	3,394	83.58
50-54	6,288	3,093	3,195	96.80
55-59	5,349	2,626	2,723	96.43
60-64	5,768	2,749	3,019	91.05
65-69	4,730	2,175	2,555	85.12
70-74	4,178	1,999	2,179	91.73
75 +	4,988	2,370	2,618	90.52

Kaynak. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 2017, Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, Aralık 2018, Yay. No: DPO-İSTY-2018-42

Grafik 1: Kuzey Kıbrıs'ta Genel Cinsiyet Oranı (1978)

Tablo 1 ve Grafik 1'de izlendiği üzere cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımında bir düzensizlik ya da dalgalanma görülmektedir. Özellikle Grafik 1'de 50-54 yaş grubu ve daha sonrasında genel cinsiyet oranında erkeklerin sayısında tekrar artış görülmektedir. Bu durum 65-69 yaş grubunda düşmekte ve sonra 70-74 yaş grubuyla birlikte tekrar artmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerdeki grafiklerinde göremeyeceğimiz bu durum tamamen 1974 sonrası dönemde yaşanan nüfus mübadelesi ve Türkiye'den gelen göçlerle ilişkilidir. Mübadele ve göçlerle gelen nüfus hareketleri özellikle ileri yaş gruplarını kapsamaktadır. Doğal nüfus artışları grafiklere daha düzenli yansırken mübadele ve göçlerin yaşandığı

bölgelerde farklı yaş grupları arasında dalgalanmalar görülmektedir.

Kuzey Kıbrıs nüfusu bir taraftan da kendi genç nüfusunu göç vermekte, yaşlı nüfus adada kalmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ın kendi genç nüfusunun eğitim ya da çalışmak için başka ülkelere göç etmesi, göçün seçiciliği olarak ifade edilen durumu yaratmaktadır. Göç eden nüfus Kuzey Kıbrıs'ta kalanlara göre genç, eğitim düzeyi daha yüksek, meslek sahibi nüfustur ve bu nüfus İngiltere, Avustralya, Kanada gibi ülkeler başta olmak üzere göçe katılmakta, belirli bir sosyo ekonomik düzeye ulaştıktan sonra artık geri dönmemektedir.

Sağlık, beslenme ve barınma koşullarındaki iyileşmeler ve toplumlarda eğitim seviyesinin giderek yükselmesi, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus oranının giderek artmasına neden olmaktadır. Demografik dönüşümün temelini oluşturan doğurganlık ve ölümlülük oranındaki azalma ile ortalama yaşam süresinin uzaması nüfusun yaşlanmasını hazırlamaktadır (DPT, 2001).

Dünya nüfusunun giderek yaşlanması günümüzde biyolojik ve sosyo ekonomik olarak farklı tanımlamaları beraberinde getirmektedir. Yaşlanma ile ilgili tanımların ağırlığı biyolojik, kronolojik, psikolojik tanımlarına bağlı kalmakla birlikte bunlara ek olarak sosyal yaşlanma ve aktif yaşlanma gibi farklı tanımlamalara rastlanmaktadır (Çuhadar ve Lordoğlu, 2016: 65). Çalışmamızda verilen değerler kronolojik yaşlanmaya aittir ve yaşlı nüfus aynı zamanda bağımlı nüfus olarak kabul edilir. Genel nüfus üçünde bağımlı nüfusun ölçülmesi 00-14 ve 65+ yaş grubu üzerinden yapılmaktadır. Buna göre Kuzey Kıbrıs'ta 1978 yılı için nüfusun yaklaşık %39'u bağımlı nüfustur ve bu oranın yaklaşık %9.5'i yaşlı nüfusa aittir. Yaşlı nüfusun genel cinsiyet oranı içinde de önemli payı kadın nüfusa aittir (75+ 90.52 erkek düşmektedir). Bu durumda Kuzey Kıbrıs'ta şehirlerde ve kırsal kesimde ayrı ayrı olmak üzere yaşlı nüfusun barınma, sağlık, ekonomik ve psikolojik destek konularında gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekecektir.

Kuzey ve Güney Kıbrıs'ta nüfusun cinsiyet yapısı ve yaş kompozisyonuna dağılımı konusunda elimizde farklı yıllara ait yeterince veri bulunmasına karşın her iki kesim arasında ortak bir veri tabanı oluşturulması için 2011 ve 2017 yılları esas alınmıştır. Tablo 2'de Kuzey Kıbrıs'a, Tablo 3'te de Güney Kıbrıs'a ilişkin 2011 yılı verileri görülmektedir. Tüm yaş gruplarında 2011 yılı için genel cinsiyet oranında Kuzey Kıbrıs'ta 100 kadına 110.83 erkek düşmekte, Güney Kıbrıs'ta ise 94.70 erkek düşmektedir. Bu durumda Kuzey Kıbrıs'ta erkek nüfus, Güney Kıbrıs'ta ise kadın nüfus fazladır. Öncelikle; doğal nüfus artışını ve doğumlarla gerçekleşen nüfusu göstermesi bakımından 00-04 yaş grubunu incelediğimizde her iki kesim için de bu yaş grubunda erkek nüfusun fazla olduğu görülür; ancak daha sonraki yıllarda her iki kesimde de farklı yaş gruplarına karşılık gelecek şekilde cinsiyet oranındaki denge değişmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta 00-04 yaş grubu için cinsiyet oranı 107.81'dir. İlerleyen yaş gruplarına bakıldığında erkek nüfusun oransal üstünlüğü Kuzey Kıbrıs'ta 55-59 yaş grubuna kadar devam etmekte, 60-64 yaş grubunda cinsiyet oranında kadın nüfusun artışı görülmektedir (98.40). Güney Kıbrıs'ta 00-04 yaş grubu için cinsiyet oranı 105.04'tür. İlerleyen yaş gruplarına bakıldığında erkek nüfusun oransal üstünlüğü 20-24 yaş grubuna kadar devam etmekte, 25-29 yaş grubunda cinsiyet oranında kadın nüfusun artışı görülmektedir (99.64).

Tablo 2: Kuzey Kıbrıs'ta Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı (2011)

Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kadın	Genel Cinsiyet Oranı
	286,257	150,483	135,774	110.83
00-04	18,454	9,574	8,880	107.81
05-09	17,431	8,977	8,454	106.18
10-14	16,825	8,607	8,218	104.73
15-19	20,807	11,313	9,494	119.15
20-24	33,309	19,297	14,012	137.71
25-29	29,293	16,224	13,069	124.14
30-34	27,823	14,782	13,041	113.35
35-39	22,853	12,022	10,831	110.99
40-44	19,119	10,076	9,043	111.42
45-49	17,708	9,278	8,430	110.05
50-54	15,271	7,654	7,617	100.48
55-59	13,154	6,746	6,408	105.27
60-64	10,952	5,432	5,520	98.40
65-69	8,261	4,042	4,219	95.80
70-74	6,091	2,754	3,337	82.52
75 +	8,906	3,705	5,201	71.23

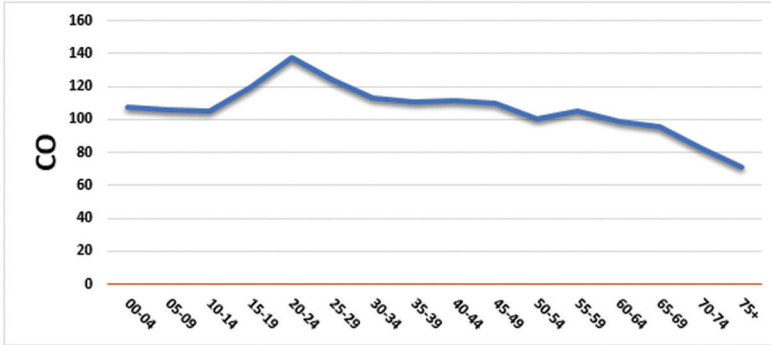
Kaynak. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 2017, Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, Aralık 2018, Yay. No: DPO-ISTY-2018-42

Tablo 3: Güney Kıbrıs'ta Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı (2011)

Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kadın	Genel Cinsiyet Oranı
	840,407	408,780	431,627	94.70
00-04	45,015	23,061	21,954	105.04
05-09	42,635	21,921	20,714	105.82
10-14	47,298	24,179	23,119	104.58
15-19	55,818	28,683	27,135	105.70
20-24	66,073	33,891	32,182	105.31
25-29	74,114	36,992	37,122	99.64
30-34	69,834	33,149	36,685	90.36
35-39	61,862	27,754	34,108	81.37
40-44	59,728	27,031	32,697	82.67
45-49	57,240	27,059	30,181	89.65
50-54	56,128	27,517	28,611	96.17
55-59	47,762	23,771	23,991	99.08
60-64	45,034	22,057	22,977	95.99
65-69	36,328	17,656	18,672	94.55
70-74	29,433	14,044	15,389	91.25
75+	46,006	19,989	26,017	76.83
Bilinmeyen	99	26	73	35.61

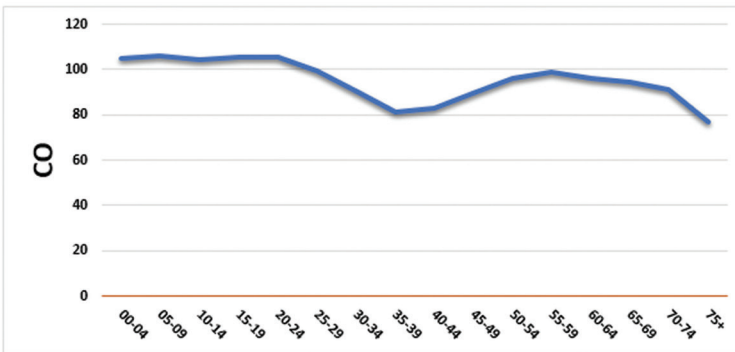
Kaynak. Demographic Yearbook 2017. New York: United Nations Publication, Sales number: B.19.XIII.1 H ISBN 978-92-1-148305-5 eISBN 978-92-1-047422-1 Print ISSN: 0082-8041 Online ISSN: 2412-0006 .

Kıbrıs'ın her iki kesiminde cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımında belirgin farklılık görülmesinin nedeni düzensiz göç hareketleriyle açıklanabilir. Kuzey Kıbrıs'ta genç nüfusun ekonomik koşullar ve eğitim nedeniyle başka ülkelere göç etmesi de ayrı bir sorundur ve göçün seçiciliği olarak tanımlanan olgu yaşanmaktadır. Nüfusun çalışabilecek ve nitelikli olanlarının göçe katılması sonucu geride çocuk veya yaşlı nüfustan oluşan nitelikleri daha düşük kesim kalmaktadır (Yakar, 2012: 131). Bu durumda da genç ve üretken nüfus kalmadığı için kamu hizmetleri ve yatırımlar olumsuz etkilenmektedir.

Grafik 2: Kuzey Kıbrıs'ta Genel Cinsiyet Oranı (2011)

Yine her iki kesime ilişkin Grafik 2 ve Grafik 3 incelendiğinde ve geniş aralıklı nüfus gruplarına bakıldığında sadece 00-14 yaş grubu için benzer özellikler göstermekte, ancak 15-64 ve 65+ yaş grubunda ayrışma görülmektedir. 00-14 yaş grubunun cinsiyet oranı Kuzey Kıbrıs için 106.24, Güney Kıbrıs için 105.14'tür. 65+ yaş grubunda cinsiyet oranı Kuzey Kıbrıs için 83.18, Güney Kıbrıs için 87.54'tür. Böylelikle Kuzey Kıbrıs'ta 65 yaşının üzerindeki erkek nüfusun Güney Kıbrıs'a göre daha az yaşadığını söyleyebiliriz. Aynı fiziki coğrafya koşullarına sahip, 9,251 km² yüz ölçümlü adanın her iki kesimi arasında ortaya çıkan bu farkı iki ülke arasındaki beşerî gelişmişlik endeksinde aramak gerekir.

Grafik 3: Güney Kıbrıs'ta Genel Cinsiyet Oranı (2011)

Kuzey Kıbrıs'ta 15-64 yaş grubunu kapsayan faal nüfusa bakıldığında, göçlerin Grafik 2'ye yansıdığı görülmektedir. Grafik 2 incelendiğinde 55-59 yaş grubuna kadar erkek nüfusun fazla olduğu fark edilir (105.27), ancak 60-64 yaş grubunda kadın nüfusun fazlalığı söz konusudur (98.40).

KKTC İstatistik ve Araştırma Dairesi ve Birleşmiş Milletler'in günümüze en yakın verileri 2017 yılına ait olup bu veriler Tablo 4 ve Tablo 5'te yer almaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta 2011 yılında 110.83 olan genel cinsiyet oranı 2017 yılında 117.06'ya çıkmıştır. Yaş gruplarının ilk basamağı olan 00-04 yaş grubuna baktığımızda 2017 yılında bu oran 109.87'dir. Özellikle 20-24 yaş grubunun cinsiyet oranının en yüksek değerine ulaştığı görülür (CO217: 155.06). Bir başka deyişle 20-24 yaş grubunda 100 kadına 155.06 erkek düşmektedir. 2017 yılı cinsiyet oranında erkek nüfusun sayısal üstünlüğü 60-64 yaş grubuna kadar devam etmektedir (102.88). 65-69 yaş grubuyla birlikte erkek nüfusta düşüş görülmektedir (97.12). Kuzey Kıbrıs'ta cinsiyet oranında erkek nüfusun 65-69 yaş grubunda azalmasının başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki kadınların yaşam süresinin daha uzun olması, diğeri ise çalışmak için gelen nüfusun bir kısmının sosyal güvencelerini aldıktan sonra geri dönmeleridir.

Tablo 4: Kuzey Kıbrıs'ta Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı (2017)

Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kadın	Genel Cinsiyet Oranı
	351,965	189,815	162,150	117.06
00-04	18,593	9,734	8,859	109.87
05-09	18,914	9,826	9,088	108.12
10-14	17,942	9,241	8,701	103.90
15-19	31,248	17,206	14,042	122.53
20-24	53,305	32,406	20,899	155.06
25-29	31,319	18,660	12,659	147.40
30-34	27,570	14,850	12,720	116.74
35-39	28,793	15,295	13,498	113.31
40-44	24,701	12,948	11,753	110.16
45-49	20,280	10,653	9,627	110.65
50-54	18,331	9,625	8,706	110.55
55-59	15,945	8,033	7,912	101.52
60-64	13,551	6,872	6,679	102.88
65-69	11,122	5,480	5,642	97.12
70-74	8,215	3,957	4,258	92.93
75+	12,136	5,029	7,107	70.76

Kaynak: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İstatistik Yıllığı 2017, Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, Aralık 2018, Yay. No: DPO-İSTY-2018-42

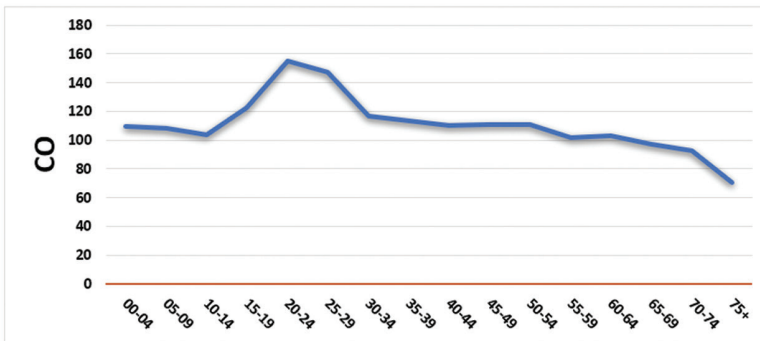
Tablo 5'te Güney Kıbrıs'ta 2017 yılına ilişkin cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımı verilmektedir. Güney Kıbrıs'ta 2017 yılında toplam nüfusun genel cinsiyet oranı 95.09'dur (başka bir ifade ile 100 kadına 95.09 erkek düşmektedir), Kuzey Kıbrıs'ta ise bu değer 107.06'dır. Kuzey Kıbrıs'a ilişkin Tablo 4'te 20-24 yaş grubu, erkek nüfusun en fazla olduğu yaş grubudur (155.06). Güney Kıbrıs'ta ise bunun tam tersine 20-24 yaş grubu, erkek nüfusun azalmaya başladığı yaş grubudur ve Güney

Kıbrıs'ta 20-24 yaş grubu için bu oran 98.67'dir. Her iki kesim arasındaki bir başka farklılık 75+ yaş grubunda ortaya çıkmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta 75+ yaş grubunda 100 kadına 70.76 erkek düşmekte Güney Kıbrıs'ta ise 77.07 erkek düşmektedir. Burada her iki kesimde de yaşlı nüfus grubunda kadınların yaşam sürelerinin daha fazla olması nedeniyle kadın nüfusun daha fazla, erkeklerin daha az olması normal bir demografik değerdir; ancak Kuzey Kıbrıs'ta erkek nüfusun Güney Kıbrıs'a göre daha az yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ın Güney Kıbrıs'a göre daha fazla göç yoluyla nüfus alması genel cinsiyet oranına da yansımıştır; göçle gelen nüfus ise 15-64 yaş grubundaki faal nüfustur.

Tablo 5: Güney Kıbrıs'ta Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı (2017)

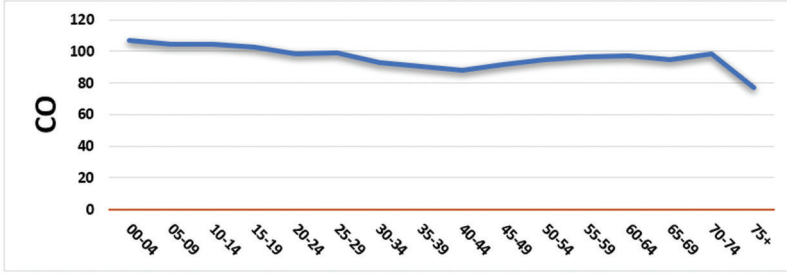
Yaş Grupları	Toplam	Erkek	Kadın	Genel Cinsiyet Oranı
	854,802	416,663	438,139	95.09
00-04	47,087	24,367	22,720	107.15
05-09	47,997	24,556	23,441	104.75
10-14	44,223	22,594	21,629	104.46
15-19	50,442	25,525	24,917	102.44
20-24	66,350	32,953	33,397	98.67
25-29	71,603	35,636	35,967	99.07
30-34	68,689	33,031	35,658	92.63
35-39	62,976	29,911	33,065	90.46
40-44	55,288	25,864	29,424	87.90
45-49	53,119	25,385	27,734	91.53
50-54	54,670	26,550	28,120	94.77
55-59	52,993	26,080	26,913	96.90
60-64	46,322	22,815	23,507	97.05
65-69	44,737	21,753	22,984	94.64
70-74	32,757	15,464	17,293	89.42
75+	55,549	24,179	31,370	77.07

Kaynak. Demographic Yearbook 2017. New York: United Nations Publication, Sales number: B.19.XIII.1 H ISBN 978-92-1-148305-5 eISBN 978-92-1-047422-1 Print ISSN: 0082-8041 Online ISSN: 2412-0006 .

Grafik 4: Kuzey Kıbrıs'ta Genel Cinsiyet Oranı (2017)

Grafik 4'te Kuzey Kıbrıs'ta 20-24 yaş grubunda 100 kadına 155.06 erkek düşmekte, sonraki yaş gruplarında erkek nüfus azalmakta, hatta 65-69 yaş grubuyla birlikte grafikte bir kırılma görülmekte ve sonrasında erkek nüfus hızla aşağıya düşmektedir. Grafik 5'te ise Güney Kıbrıs'ta erkek nüfus en yüksek seviyesine 15-19 yaş grubunda ulaşmaktadır (102.44). 20-24 yaş grubuyla birlikte kadın nüfus oranı fazladır (98.67). Bu durum bize Güney Kıbrıs'ın Kuzey Kıbrıs kadar erkek nüfus göçü olmadığını göstermektedir.

Grafik 5: Güney Kıbrıs'ta Genel Cinsiyet Oranı (2017)

Kuzey Kıbrıs'ta cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımını incelerken tarihi, sosyolojik, etnografik bağlarının olduğu Türkiye Cumhuriyeti ile de mukayeselerin yapılması gerekmektedir. 2011-2018 yılları arasında Türkiye'de cinsiyet oranı 100.9-100.7 arasında değişmektedir (Tablo 6). Bu oran Kuzey Kıbrıs'ta görülen değerlerden daha düşüktür.

Tablo 6'da Türkiye'nin 2011-2017 yılları arasındaki genel cinsiyet oranları, Tablo 4'te ise Kuzey Kıbrıs'ın 2017 yılındaki genel cinsiyet oranları görülmektedir. Mukayese yapmak amacıyla 2017 yılı esas alındığında genel cinsiyet oranı; Türkiye'de 100.6, Kuzey Kıbrıs'ta ise 117.06'dır. Buna göre erkek nüfus Kuzey Kıbrıs'ta Türkiye'ye göre %17 daha fazladır. 00-04 yaş grubunda Türkiye'de CO2017: 105.4, Kuzey Kıbrıs'ta ise CO2017: 109.87'dir. Doğal nüfus artışlarını da barındıran nüfus piramidinin en alt basamağında bile Kuzey Kıbrıs'ta erkek nüfus Türkiye'den %5 civarında daha fazladır.

Kuzey Kıbrıs'ta cinsiyet oranında zamanımıza en yakın güncel veri olan 2017 yılında, 20-24 yaş grubunda erkek nüfus en yüksek değerine ulaşmaktadır. 20-24 yaş grubunda Kuzey Kıbrıs'ta her 100 kadına 155.06 erkek düşmektedir. Türkiye'de ise aynı yaş grubunda bu değer 104.2'dir. Erkeklerin cinsiyet oranı içindeki sayısal üstünlüğü Kuzey Kıbrıs'ta 60-64 yaş grubunda da devam etmekte, Türkiye'de ise erkek nüfusun sayısal üstünlüğü 50-54 yaş grubuna kadar sürmektedir.

Dünyada özellikle son yıllarda yaşlı nüfus üzerine yapılan demografik çalışmalar ve buna ilişkin göstergeler giderek önem kazanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü yaşlılıkta 65+ kriterini esas almaktadır (WHO, 2011). Ancak yaşlı nüfusu da kendi içinde gruplara ayırarak çalışmalarını yapmaktadır. Buna göre 65-74 yaşları arasındakiler genç yaşlı, 75-84 yaşları arasındakiler ileri yaşlı, 85 ve üzerinde yaşa sahip olanlar ise çok ileri yaşlı olarak kabul edilmektedir.

Tablo 6: Türkiye'de Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı (2011-2018)

Yaş Grupları	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	100,9	100,8	100,7	100,7	100,7	100,7	100,6	100,7
00-04	105,6	105,5	105,6	105,5	105,5	105,4	105,4	105,4
05-09	105,5	105,5	105,4	105,4	105,4	105,5	105,4	105,5
10-14	105,3	105,4	105,4	105,5	105,6	105,5	105,5	105,4
15-19	105,3	105,4	105,6	105,7	105,6	105,5	105,5	105,6
20-24	104,0	103,8	103,9	103,9	104,3	104,2	104,2	104,6
25-29	103,7	103,2	103,0	102,8	103,0	103,0	103,1	103,4
30-34	102,3	102,2	102,1	102,2	102,4	102,7	102,6	102,5
35-39	101,5	101,7	102,3	102,5	102,1	101,7	101,7	101,8
40-44	103,9	102,7	101,5	100,8	100,9	101,2	101,5	102,1
45-49	101,0	101,6	102,5	103,3	103,7	103,3	102,3	101,1
50-54	101,5	101,0	100,6	99,9	100,1	100,3	101,0	101,8
55-59	98,7	98,6	99,1	100,0	100,3	99,7	99,4	99,1
60-64	92,2	94,0	95,2	95,5	95,1	95,9	96,0	96,5
65-69	88,4	87,5	86,8	87,0	87,7	88,5	89,9	91,2
70-74	81,1	81,1	81,0	81,6	83,1	83,2	82,4	81,8
75+	56,05	56,55	57,22	57,72	58,02	58,3	58,92	59,8

Kaynak: TÜİK. Türkiye İstatistik Kurumu, 2019.

2017 yılı için yaşlı ve bağımlı nüfus olarak kabul edilen 65+ yaş gruplarının cinsiyet oranlarına bakıldığında; Kuzey Kıbrıs'ta 65-69 yaş grubu 97.12, 70-74 yaş grubu 92.93 ve 75+ yaş grubu 70.76'dır. Türkiye'de ise; 65-69 yaş grubu 91.2, 70-74 yaş grubu 81.8 ve 75+ yaş grubu 59.8'dir. Böylelikle 65 yaş sonrasında erkek nüfusun Kuzey Kıbrıs'ta Türkiye'ye göre daha uzun ömürlü oldukları ortaya çıkmaktadır. Hem erkek hem de kadınlarda 65 yaşta beklenen yaşam süresine en fazla etki eden değişkenin, kişi başı sağlık harcamaları olduğu söylenebilir. Kişi başı sağlık harcamasının yüksekliği, 65 yaşta beklenen yaşam süresine olumlu katkıda bulunmaktadır (Bayın, 2016: 101). Türkiye'de özellikle kırsal kesimdeki yaşam alanlarının ve sağlık koşullarının zorluğuna karşın, Kuzey Kıbrıs'ta ekonomi, barınma, sağlık ve beslenme koşullarındaki olumlu göstergeler ortalama yaşam süresini artırmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmamızda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının hem aynı ada üzerinde bulunduğu Güney Kıbrıs'tan hem de tarihî ve demografik bağlarının olduğu Türkiye'den farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bunda 1974 yılından sonra adanın iki kesimli olarak yapılanmasının, Kuzey Kıbrıs'a uygulanan ambargoların ve özellikle Kuzey Kıbrıs'ın dışarıdan göç almasının etkisi vardır. Kuzey Kıbrıs bir taraftan kendi genç nüfusunu göç verirken diğer taraftan da göç alan bir ülke durumundadır. Göçe katılan nüfusun öncelikle faal (15-64 yaş grubu) erkek nüfus olması nedeniyle Kuzey Kıbrıs'ta erkek nüfus oranı fazla çıkmaktadır. Son verileri içeren 2017 yılında 20-24 yaş grubunda Kuzey Kıbrıs'ta 32,406 erkek nüfusa

karşın, 20,899 kadın nüfus bulunmaktadır ve CO2017: 155.06'dır. Aynı yıl için Güney Kıbrıs'a bakıldığında CO2017: 98.67'dir. 9,251 km² yüz ölçümlü adadanın Kuzey ve Güneyinde cinsiyet oranının yaş gruplarına dağılımında farklılıklar görülmesi, Kuzey Kıbrıs'ın almış olduğu düzensiz göçlerle ilişkilidir.

Diğer taraftan gelişmişlik endeksine bağlı olarak Kuzey Kıbrıs nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Nüfusun yaşlanmasının bir nedeni de Kuzey Kıbrıs'ın kendi genç nüfusunun eğitim almak ya da çalışmak için başka ülkelere göç etmesi ve göçün seçiciliği olarak ifade edilen durumun yaşanmasıdır. Kuzey Kıbrıs'tan göçle dışarıya giden nüfusun geride kalanlara göre faal ve eğitilmiş yaş grubundan olması önemli bir kayıptır. Bir yandan da Kuzey Kıbrıs'a uygulanan ambargolar nüfusun iş, istihdam, sağlık vb. olanaklarını kısıtlamaktadır.

Sonuç olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının izlenmesi ulusal planlama programlarının belirlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu konuya ilişkin önerilerimiz şunlardır;

a) Kuzey Kıbrıs'ta Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve merkezî veri tabanı oluşturulması konusunda çalışmalar yapılmakla birlikte bu çalışmaların ivedilikle sonuçlandırılması ve ulusal göç politikasının belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda izlemek politikalarla Kuzey Kıbrıs'ın aldığı göçlerin azaltılması şarttır;

b) Kuzey Kıbrıs'ta nüfus ve nüfus hareketlerine ilişkin bir veri tabanının tamamlanması önemli bir eksiklik (Merkezî Nüfus İdare Sistemi). Ayrıca bu veri tabanının Türkiye'deki MERNİS veri tabanı ile koordineli olarak çalışması da gerekmektedir. Siyasal yönetimlerin ekonomi, eğitim, sağlık, ulaşım, barınma vb. pek çok alandaki yatırım ve projelerde demografik verilerden faydalanması gereklidir;

c) Kuzey Kıbrıs nüfusu giderek yaşlanmaktadır ve doğası gereği kadın nüfusun daha fazla yaşadığı görülmektedir. 2017 yılı verilerinde, 75+ yaş grubunda her 100 kadına karşılık 70.76 erkek düşmektedir (Bu oran Güney Kıbrıs'ta aynı yaş grubu için 77.07'dir). Yaşlı nüfusta cinsiyet gruplarının farklı ihtiyaçlarının olduğu gözlemlenmeli; barınma, ekonomi, sağlık ve beslenme koşullarına yönelik çalışmalar yapılmalı; aktif yaşlanma kavramı konusunda toplum bilinçlendirilmelidir.

Kaynaklar

- Avcı, S. (2014). Türkiye’de 65 ve Üzeri Yaştaki Nüfusun Gelişimi ile Mekansal Dağılışı. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu, 23-24 Ekim 2014, Bildiriler Kitabı*, 299-308.
- Bayın, G. (2016). Doğuştan ve İleri Yaşta Beklenen Yaşam Süresine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi* (20-3), 93-103.
- Bozbeyoğlu, A. Ç., Tılıç, H. R. (2011). Türkiye’de Değişen Nüfus Bilgi Sisteminin Kamu Yönetimine Katılan ve Kamu Hizmetlerinden Faydalanan Vadedişle İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(1), 89-112.
- Çiftçi, M. (2008). Kalkınma Göstergesi Olarak Ortalama Yaşam Beklentisine Göre Türkiye’nin AB İçindeki Konumu: Kriterler ve Çok Değişkenli İstatistik Uygulamaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi* (7), 51-87.
- Çuhadar, S. G., Lordoğlu, K. (2016). Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Yaşlanma ve Sorunlar. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (54), 63-80.
- DPT. (2001). *Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- KKTC. (2018). *İstatistik Yıllığı 2017*. Lefkoşa: Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik ve Araştırma Dairesi, DPO-ISTY-2018-42.
- Kocakuşak, S. (2007). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Nüfus Artışı. 6. *Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, 367-382.
- Özdemir, O., Ocaktan, E., Kanyılmaz, D. (2005). Toplumlarda Cinsiyet Oranları ve Etkilediği Düşünülen Faktörler. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* (58), 180-188.
- Özgür, E. (1999). Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası ve Araştırma Merkezi Dergisi* (7), 159-174.
- Sağır, M., Özer, B. K., Özer, İ., Güleç, E. (2015). Neolitikten Günümüze Eski Anadolu Topraklarında Yaşam Uzunluğu. *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Bilimleri Enstitüsü, Türkiye Dördüncü Nüfusbilim Konferansı, Tebliğ Metinleri Kitabı, 5-6 Kasım*, 285-295.
- Teker, D., Teker, S., Sönmez, M. (2012). Ekonomik Değişkenlerin Kadın ve Erkeğin Yaşam Süresine Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi* (4/3), 118-126.
- TUİK. (2019, 6 10). *Türkiye İstatistik Kurumu*. Retrieved from e-devlet, tuik.gov.tr: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- UN. (2002). *Report of the Second World Assembly on Ageing, 8-12 April, 2002*. UN, Madrid.
- UN. (2018). *Demographic Yearbook 2017*. New York: United Nations Publication, Sales number: B.19.XIII.1 H ISBN 978-92-1-148305-5 eISBN 978-92-1-047422-1 Print ISSN: 0082-8041 Online ISSN: 2412-0006.
- WHO. (2011). *Global Health and Aging*. New York: NIH Publication no.11-7737.
- Yakar, M. (2012). İç ve Dış Göçlerin Kırsal Nüfusun Yaş Yapısına Etkisi; Emirdağ İlçesi Örneği. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* (10-2), 129-149.

Yumru Bitkiler İçerisinde Özel Bir Tür: Kolokas / Gölevez (Colocasia esculenta)

Güven Şahin*

İstanbul Üniversitesi

Süheyla Üçışık Erbilen**

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Özet

Küreselleşme ile birlikte birçok konuda olduğu gibi beslenme alışkanlıklarında ve buna bağlı olarak ziraat faaliyetlerinde “tek tip”e doğru bir seyir izlenmektedir. Oysa uluslararası ticarete çok yer tutmasa da ülke ve bölge ölçeğinde özgün besin kaynakları hâlâ önemini korumaktadır. Yerel ürünlerin varlığının devamı, geleneksel mutfak kültürünün gelecek nesillere aktarılması ve yapılacak Ar-Ge çalışmaları ile farklı kullanım alanlarının değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda da Türkiye’de “Gölevez”, Kıbrıs’ta ise “Kolokas” adıyla bilinen yumru bitkiler grubundan sebze, araştırmamızın öznesini oluşturmaktadır. Araştırmamız kapsamında bitki; botanik özellikleri, üretim miktarı, sanayide işlenebilirliği, ticari yönü ve dünya genelinden sonra Türkiye ve Kıbrıs özelinde ele alınmıştır. Bilhassa ada ülkelerinde geleneksel değerlerin korunmasına yönelik hassasiyet ve kırsal kalkınmada özkaynakların kullanımında özel bir yeri bulunan bitkinin, üretim ve tüketiminin yıldan yıla azalması dolayısıyla ayrıca ele alınan kolokasa dikkat çekilerek bu alanda yapılabilecekler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Kolokas; Gölevez; Colocasia esculenta; Sebzeçilik; Ziraat Coğrafyası; Coğrafi İşaret

---

* Dr. Güven Şahin, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul- Türkiye. E-posta: guven.sahin@ogr.iu.edu.tr [ORCID ID: 0000-0002-5054-3711]

** Doç. Dr. Süheyla Üçışık Erbilen, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa- Kuzey Kıbrıs, Mersin 10, Türkiye. E-posta: suheyla.ucisik@emu.edu.tr, [ORCID ID: 0000-0002-2713-8232]

Original Research Article

Article submission date: 01 August 2019

Article acceptance date: 20 December 2019

1302-9916©2019 emupress

Özgün Araştırma Makalesi

Makale gönderim tarihi: 01 Ağustos 2019

Makale kabul tarihi: 20 Aralık 2019

A Special Species in Tuber Plants: Golevez / Colocas (Colocasia esculenta)

Güven Şahin*

Istanbul University

Süheyla Üçışık Erbilen**

Eastern Mediterranean University

Abstract

Along with globalization, as in many other subjects, a trend towards “standardization” is observed in the nutritional habits and consequently in agricultural activities. However, although it does not occupy much place in international trade, the original food sources are still important at the national and regional scale. The continuity of the local products will be effective in terms of transferring the traditional cuisine culture to the next generations as well as evaluating them in different fields of use through R & D studies. In this context, a plant which is a tuberous plant species and known as “Gölevez” in Turkey and “Colocas” in Cyprus is the subject of our research. In this study the plant’s botanical characteristics, amount of production, processability in the industry, and commercial aspects are dealt with worldwide and then within the context of Turkey and Cyprus in private. This plant, which is one of the promising elements of sustainable rural development, especially in island countries, has been shown to be an important nutritional and commercial instrument for Cyprus due to its increasing production and consumption day by day.

Keywords

Colocas; Golevez; Colocasia esculenta; Vegetable Farming; Agricultural Geography; Geographical Indication

Giriş

Dünya nüfusunun hızla artması, buna bağlı olarak kaynaklarımızın özellikle de temiz su kaynaklarımızın hızla tükenmesi ve nüfusun beslenme problemi tarım alanındaki baskıları günden güne artırmaktadır. Tüm bu sorunların yanında son yıllarda etkisini iyice artıran küresel iklim değişikliğine bağlı şiddetli kuraklıklarla birlikte tarımsal problemlere yenileri eklenmiştir. Bu açıdan düşünüldüğünde geleceğe yönelik yatırımlarda su kaynaklarımızın korunması ve zirai üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması devlet politikalarında göz önünde bulundurulması gereken temel konuları oluşturmaktadır.

Hız çağını yaşamakta olduğumuz şu günlerde süratli gelişime bağlı olarak süratli bir yok oluş ve küreselleşmenin getirdiği sorunlar ziraat alanında da kendi göstermektedir. Örneğin; turizm sektörünün olumsuz yönlerinden birisi olarak uzmanlarca eleştirilen “Aynılaştırma” meselesi ne yazık ki ziraat alanında da karşımıza çıkmaktadır. Temel gıda ürünlerinin yanı sıra tarihsel süreçte belirli dönemlerde popüleritesi artan tarım ürünleri, ne yazık ki az tanınmış olmanın getirdiği olumsuzlukla adeta bütünüyle yok olmaktadır. Bazı ürünler ve elde edilen yeni çeşitlerin ise tanınırlığı buna bağlı talebi de hızla artırmaktadır. Popüleritesi zaman içinde artan bazı tarım ürünlerine ülkemizden ve dünyadan birkaç örnek verecek olursak; coğrafi keşiflerle ananas, domates, vanilya, yerfıstığı, balkabağı gibi ürünlerin Yeni Dünya’dan Eski Dünya’ya taşınması, muzun seralar vasıtasıyla Avrupa başta olmak üzere daha kuzeydeki yerlere taşınması, çayın, avokado ve kivinin Türkiye’de de yetiştirilmeye başlanması gibi. Bunun yanı sıra yüksek verimli ve pek çok hastalık ve zararlıya karşı daha dayanıklı çeşitlerin, yerli çeşitleri baskılaması, hatta zirai hayattan silmesi (Kamuoyunda “Yerli tohum”algısı son yıllarda çok sık dile getirilmektedir) de konunun bir diğer yönü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni yerlerde yetiştirme alanı bulan ve çoğu zaman doğal yetiştirme alanından oldukça uzak sahalarda gerçekleştirilen zirai üretimde çoğunlukla sonradan gelen bu ürünlerin daha yüksek gelir sağlamasından ötürü yerel zirai ürünler yok olmakta veya büyük ölçüde zirai yaşamdan silinmektedir. Bu durumu nesli tehlike altında olan bitki ve hayvan türlerinin durumuna benzetebiliriz. Ekoloji ve ziraat açısından büyük önem taşıyan Svalbard takımadalarında (Norveç) tesis edilen Svalbard Küresel Tohum Deposu’nda (Svalbard Global Seed Vault) dünyadaki tüm zirai ürünlerin tohumları belirli oranlarda stoklanarak koruma altına alınmış, bu aşamada ise uzmanlar pek çok alt türün tohumunu bulmakta zorlandıklarını, bir kısmına da ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Yine bu konuyla alakalı olarak son yıllarda sıkça gündeme gelen, bu alanda ileri bazı ülkelerin gerçekleştirdikleri tohum ihracatıyla yerel türlerde hızlı bir gerilemeye sebep oldukları yönündedir. Oysaki tohumculukta esas olarak üzerinde durulması gereken nokta yerel türler üzerinde çalışmaları yoğunlaştırıp bunların zenginleştirilmesidir. Ancak bu şekilde bazı genetik değerler korunabilecek olup tek tipliliğin ve uzun vadede gerçekleşebilecek verimsizliğin önüne geçilebilecektir.

Çalışma öznenizi oluşturan ve Türkiye’de yaygın olarak gölevez adıyla da bilinen kolokas, esasında insanlık tarafından çok uzun zamandır tüketilen bir bitkidir. Bitkinin ekseri yumrularından istifade edilmekte olup pişirilerek tüketimi yanı sıra işlenmek suretiyle değişik şekillerde istifadesi de mümkün olan önemli

bir tarım ürünüdür. Sınırlı zirai kaynaklara sahip Okyanusya'daki ada ülkelerinde, sürdürülebilir kırsal kalkınma hedefleri gereği üzerinde çok fazla durulan gölevez, son yıllarda besin içeriğiyle dikkat çektiğinden, gelişmiş ülkelerdeki işlenmiş ürünler kategorisinde de kendine yer bulmaya başlamıştır. Bu çalışmada uluslararası piyasalarda pek bilinmeyen fakat yetiştirildiği yerlerde yoğun bir ticareti bulunan, yumru lu bitkiler grubunda yer alan "Kolokas/Gölevez" bitkisi Ziraat Coğrafyası kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmada bitkinin botanik özellikleri, üretim, tüketim ve ticaretinin yanı sıra dünya genelindeki dağılımı ve çalışmamızın örneklemine oluşturan Kıbrıs adasındaki boyutu ve yerel önemi ele alınmıştır.

Kolokas (*Colocasia esculenta*) / Gölevezin Botanik Özellikleri ve Yetiştirme Şartları

Türkiye'de ekseri "Gölevez" adıyla da bilinen "Kolokas" (*Colocasia esculenta* L. Schott) dünya genelinde Taro, Colocasia, Kolacassy, Cocoyam, Bullez, Pastales, Torao ve Kulkas gibi isimlerle de anılmaktadır. Bununla birlikte bitkinin tanındığı pek çok ülkede yerel ismi olup bu anlamda bitki için zengin bir isimlendirme söz konusudur. Ayrıca yetiştirildiği yerlerde farklı büyüklükteki yumrular ayrı ayrı da isimlendirilmektedir. Gölevez, Araceae / Yılanyaştığıgiller familyasından tek yıllık bir bitkidir. Tropikal ve subtropikal bölgelerde, suya doygun topraklarda kolaylıkla yetişmektedir. Bitkinin her bölümü tüketime uygun olmakla beraber en fazla ekonomik değeri haiz olan kısmı yumrularıdır. Bu açıdan yumru bitkiler arasında sayılan gölevez, yumruların yüksek oranda nişasta içermesinden ötürü nişasta bitkileri arasında da sayılmaktadır. Dünyada yetiştiriciliği yapılan iki çeşit gölevez / kolokas söz konusu olup bunlar (Onwueme, 1999; Şen ve ark., 2001: 427; Lebot, 2009: 286);

a. *Colocasia esculenta* (L.) Schott var. *esculenta*; Akdeniz havzası da dahil olmak üzere dünyada yetiştiriciliği en yaygın olan çeşittir. Bu çeşidin asıl karakteristiği bir büyük yumru etrafında küçük yumruların bulunmasıdır. Yumrular silindirik formda olup "Dasheen Tipi" olarak da bilinmektedir.

b. *Colocasia esculenta* (L.) Schott var. *antiquorum*; Tropikal bölgelerde daha yaygın olan bu çeşidin diğerinden farkı ise merkezdeki yumrunun etrafında nispeten daha büyük yumruların bulunuyor oluşudur. Bu çeşidin yumruları ekseri küre biçimindedir ve bu çeşidin yumruları da "Eddoe Tipi" olarak adlandırılır.

Çeşit özelliğine bağlı olarak yumrular küre biçiminde veya silindirik yapıdadır. Ana (Korm) ve yavru yumrular (Kormel) ise yetiştiriciliği yapılan ülkelere farklı isimlerle anılmaktadır. Örneğin; Kuzey Kıbrıs'ta kormlar "Kolokas" kormeller ise "Bullez" olarak adlandırılır. Türkiye'de yetiştiriciliğin yapıldığı sınırlı alanda ise kormel yani yavru yumrular "Fili" olarak adlandırılmaktadır. Yumruların dış kısmında sapların çıkış hatlarının izlerini taşıyan ve yumruları paralel bir şekilde çevreleyen hareler bulunmaktadır. Kabuk rengi kahverengi ve tonlarında olup etli kısım ise beyaz renktedir.

Fotoğraf 1. Dünyada Yaygın Olarak Kültürü Yapılan Küre ve Silindirik Yumru Kolokas Çeşitleri¹

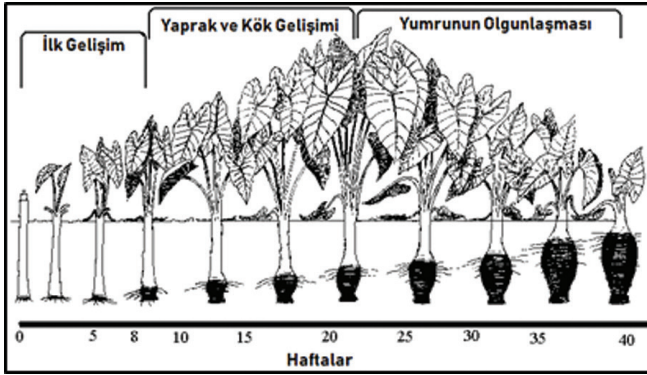

Fotoğraf 2. Kolokasın Korm (Ana Yumru) ve Kormeli (Yavru Yumru)

Yetiştiriliş şekli açısından incelediğimizde aslında çoğu yumru bitkiyle benzer özelliktedir. Ekim, bakım ve hasadı diğer yumru bitkilerle benzer olmakla beraber su isteği ve toprak şartları bakımından hepsinden ayrılmaktadır. Bu özelliği açısından da çeltik yetiştiriciliğini andırır bir zirai faaliyet söz konusudur. Türkiye koşullarında Mart sonu – Nisan başı gibi ekim yapılır, Eylül ve Ekim ayları gibi de hasat başlar. Gölevez ekimini takiben 3. ayda kök gelişimi belirginleşmeye başlar (Şekil 1). Ekimden hasada kadar geçen 5 ila 12 aylık süre zarfından 4. – 5. aylarda bitki en yüksek boya erişir ve bazı ülkelerde 2 m'yi bulabilmektedir. Bitkinin en gösterişli ve de dikkat çekici kısmı olan yaprakları ise 1 – 1.5 m'ye ulaşabiliyor olmakla beraber ekseri 50 – 80 cm arasındadır. Kadifemsi dokudaki gölevez yaprakları, yetiştiriciliğinin yapıldığı yerlerde türlü şekillerde tüketilebilmektedir. Yapraklar açık yeşilden koyu mora doğru değişik renklerde olabilmektedir. Yetiştiriciliğinin temelini teşkil eden yumrular ise çeşide bağlı olarak daha önce de bahsedildiği gibi değişik boy, ağırlık ve şekilde olabilmektedir. Hatta tek bir yumrunun 3 – 4 kg'ı ulabilen örnekleri bulunmaktadır. Gölevez hasadı da çoğu yumru bitki hasadına benzer özellik göstermekte olup elle veya makineyle yapılan sökümelerde yumrular iriliklerine göre sınıflandırılarak pazara sürülürler.

1) Küre yumrular için bkz. <http://www.latiendagreece.com/product/taroeddoesmalanga/> (Son erişim: 02.06.2019).

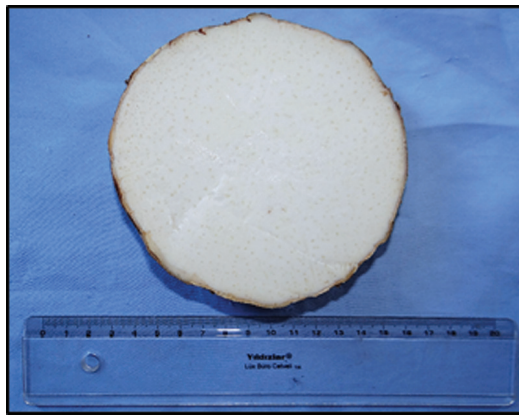

Şekil 1. Ekiminden Hasadına Değın Gölvezın Gelişim Aşamaları²

Gölvezin ideal gelişimi için sıcaklığın 0°C'nin altına düşmediği, gelişme döneminde ise ortalama 21°C sıcaklığın olduğu yerler uygundur (Onwueme, 1999). Gerek sıcaklık gerekse yağış isteği bakımından ideal şartları bulunduğu Pasifik ada ülkeleri ile güneydoğu Asya'da fazla bir girdi gerekmeden bu anlamda yetiştiriciliği yapılabilmektedir.

Su isteği çok yüksek olduğundan, hatta çoğu ülkede çeltiktekine benzer şekilde yetiştirildiğinden bitkinin bu özelliği, üzerinde en fazla durulması gereken konudur. Buna göre gölvez yetiştiriciliğinde sulu ve kuru yetiştiricilik olmak üzere iki zirai usulden bahsedilmektedir. Sulu koşullarda suya tamamen doygun, toprak örtüsünü sıg bir şekilde kaplamış su katmanı bulunan usulde yetiştiricilik yapılmaktadır. Deniz seviyesine yakın tropikal koşullarda, yağışın da yeterli olduğu alanlarda bu usul yaygındır. Kuru usulde ise vejetasyon süresince 1500 – 2000 mm yağış isteği bulunan gölvez için ekseri subtropikal koşullarda özellikle Akdeniz havzasında taban suyu seviyesi oldukça yüksek kıyı kesimlerde sulamalı şekilde yetiştiricilik yapılmaktadır.

Fotoğraf 3. Gölvezin Enine Kesiti ve Beyaz Renkli Etli Kısım Görünümü

2) Görsel web kaynağından düzenlenmiştir. Bkz. http://www.uq.edu.au/_School_Science_Lessons/Taro-Proj.html#TaroProjHEADING (Son erişim: 04.06.2019).

Gölevezin yetiştiriciliğinin yapıldığı topraklar pek çok bitkinin ticari manada yetiştiriciliğinin yapılamayacağı özellikte olması nedeniyle bu durum bitkiye ayrıca bir avantaj sağlamaktadır. Suya doygun nemli, yarı nemli, hidromorfik topraklarda ideal bir gelişim gösteren gölevez, taban suyu seviyesi yüksek olup aynı zamanda da tuza olan yüksek toleransından ötürü de topraktaki % 25 – 50 civarındaki tuzlu su / deniz suyunda yetiştirilebilmektedir (Onwueme, 1999). Kumlu, alüvyal topraklar gölevez yetiştiriciliği için çok idealdir. Akdeniz havzasında ise ekseriyetle nehir yataklarının çevresinde ve düşük rakımlı sahalarda yetiştirilmektedir. Kıbrıs adasında ise üreticilerin "Kırmızı toprak olarak adlandırdıkları, özellikle de gölevezin yaygın olarak yetiştirildiği Yeşilköy'de rastlanan alüvyal depozitler üzerinde gelişmiş inseptisol toprak grubunda faaliyet sürdürülmektedir (Karabacak ve Özçağlar, 2013: 131). Gölevez için toprak pH değeri ise 5.5 – 7.8 civarında olmalıdır (Manner ve Taylor, 2011: 6).

Gölevezin ekiminden sonra uzun bir süre devam eden hasadında patatese kıyasla bazı dezavantajlar söz konusudur. Yüksek nem içeriği olan gölevez en iyi şartlarda 1 ay depolanabilmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre 6 aylık depolamanın sonunda gölevezde % 90 gibi ciddi bir oranda kayıp yaşandığı tespit edilmiştir (Şimşek, 2011: 31). Tarlayı patatese kıyasla daha uzun süre işgal etmesi de bitkinin bir diğer dezavantajdır.

Kolokas Yetiştiriciliğinin Dünya Genelindeki Durumu

Kolokas / Gölevez binlerce yıldır insanlar tarafından tüketilen bir bitki olup anavatanı olarak güney – güneybatı Asya'nın tropik sahaları işaret edilmektedir. Daha spesifik olarak ise Hindistan ve Malay Yarımadası da gösterilmektedir (Onwueme, 1999). Yapılan arkeobotanik çalışmalar bitkinin Asya'nın tropik kesiminde günümüzden 10.000 yıl önce de yetiştiriciliğinin yapıldığını göstermiştir (Lebot, 2009: 279). Bu açıdan kolokas için medeniyet tarihinde çok önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Öyle ki Lebot'un (2009: 279) Cable (1984) ve Plucknett (1984)'ten aktardığı hipoteze göre; kolokasın çeltik yetiştiriciliğine benzer şekilde yapılan kültürü (Çeltik tavalarına benzer usulde), zamanla çeltik yetiştiriciliğinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Buna göre kolokas yetiştirilen yerlerde yabancı ot olarak ortaya çıkan çeltik tesadüfen keşfedilmiştir. Okyanusya'daki ülkelerin ise (Fiji, Solomon Adaları başta olmak üzere) temel besin maddeleri arasında yer alan gölevezin buralarda da binlerce yıllık mazisi olduğu bilinmektedir. Bitkinin Hindistan üzerinden Arap Yarımadası ve oradan da Afrika'ya yayıldığı düşünülmektedir. Nitekim Madagaskar ve Afrika'nın doğu kıyılarında 2000 yıl öncesinde yetiştiriciliğine başlandığı tespit edilmiştir (Onwueme, 1999). Gölevez Türkiye, Kıbrıs adası ve Lübnan için de en eski kültür bitkileri arasında gösterilmektedir. Kolokasın Amerika'ya taşınması ise çok daha yakın denebilecek bir zamanda gerçekleşmiş ve 18. yy'da Afrika'dan Amerika'ya köle ticaretiyle taşınmıştır (Lebot, 2009: 281). Sonuç itibarıyla günümüzde Avrupa hariç tüm kıtalarda yetiştiriciliği yapılar hale gelmiştir.

Kısaca gölevez üretiminin dünya genelindeki payına bakacak olursak Tablo 1'de de görüldüğü üzere yumru bitkiler içerisinde patatesin tek başına hâlâ önemli bir üstünlüğü bulunmaktadır. 2017'de dünya genelinde üretilen yumru bitkilerin % 43.7 gibi önemli bir kısmını patates oluşturmaktadır. Ekim alanı yıldıan yıla önemli

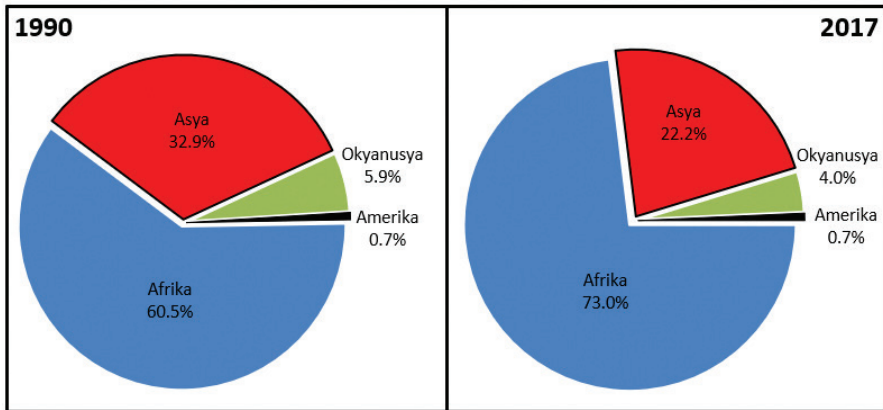
ölçüde genişleyen tatlı patates de % 12.7'lik payıyla bu grup içerisinde 2. sırada yer almıştır. Gölevezin de ekim alanındaki genişlemeye bağlı olarak 2017'de her ne kadar payı % 1.1 gibi sınırlı olsa da bu oran genişleme eğilimindedir. Buna karşılık bugünkü şartlar dahilinde gölevezin yumru bitkiler içerisinde önem sırasına göre alt sıralarda olduğunun belirtilmesi gerekmektedir.

Tablo 1. 2017 Yılında Dünya Geneline Üretilen Yumru Bitkiler ile Başlıcalarının Ekim Alanı ve Üretim Değerleri

Birim	Yumru Bitkiler	Patates	Tatlı Patates	Gölevez	Diğerleri
Alan (ha.)	66.966.168	19.302.642	9.202.777	1.724.182	36.736.567
Üretim (Ton)	887.348.497	388.190.674	112.895.316	10.221.960	376.040.547
Üretimdeki Payı (%)	100.0	43.7	12.7	1.1	42.4

Kaynak: FAO, 2019.

Gölevez üretiminin kıtalara göre dağılımına baktığımızda üretimin yarısından fazlasının Afrika'da gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 2). 1990'da dünya gölevez üretiminin % 60 kadarının gerçekleştiği Afrika'yı, % 32.9'luk payıyla Asya takip etmekte, Amerika ve Okyanusya'nın ise toplam % 6.5 kadar payları bulunmaktadır. 2017'ye gelindiğinde ise esasında tüm kıtalarda üretim kayda değer oranda artmış ve sıralamada bir değişim gerçekleşmemişken Afrika'nın payının çok önemli ölçüde genişlediği dikkati çekmektedir. 1990'da 3.042.945 ton gölevez üretimi gerçekleşen Afrika'da 2017'ye gelindiğinde rakam 7.466.469 tona çıkmış ve payı da % 73 olmuştur. Her ne kadar Asya'da da üretim artmış ve 2017'de 2.273.616 ton olmuşsa da toplam içindeki payı % 22.2 ile sınırlı kalmıştır. Okyanusya'da da üretim artışına karşılık payında bir daralma gerçekleşmiş, sınırlı üretimi olan Amerika'nın payında ise bir değişim olmamıştır.

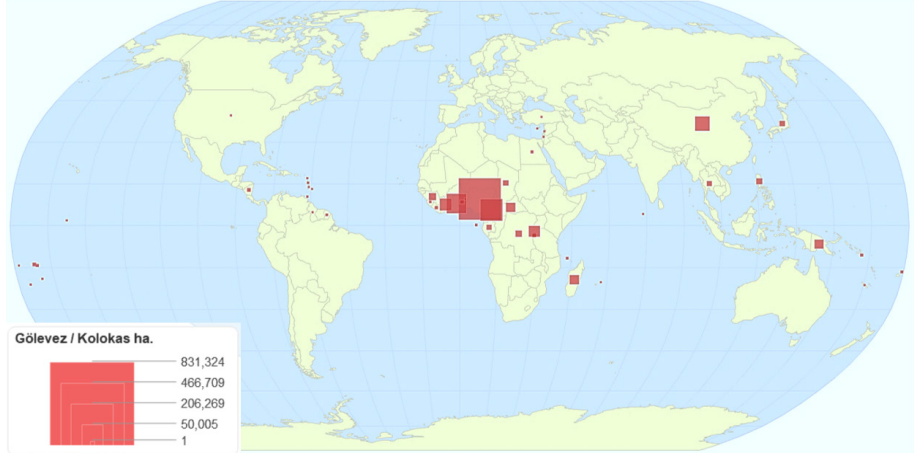

Kaynak: FAO, 2019.

Şekil 2. 1990 – 2017 Yıllarında Gölevez / Kolokas Üretiminin Kıtalara Göre Oranları

Ülkeler özelindeki dağılıma baktığımızda Afrika'da Ekvator çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir (Şekil 3). Özellikle Gine Körfezi'nin kuzeyindeki

ülkelerde Nijerya başta olmak üzere çok yaygın yetiştirilen gölevev, yetiştirildiği yerlerdeki önemli yumurru bitkiler arasındadır. İronik bir şekilde anavatanı olan sahada ticari manada yetiştiriciliği çok sınırlı olan bitki, Okyanusya ülkelerinde, sınırlı ekim alanlarında önemli ölçüde yetiştirilmektedir. Amerika'da ise ekseriyetle Orta Amerika'da ada ülkelerinde, Hawaii'de (ABD) ve Nikaragua'da ekilmektedir. Yetiştirildiği yerler içerisinde en modern koşullarda üretilip işlenmesi ise Japonya'da gerçekleşmektedir. Ekiminden hasadına, işlenmesinden paketlenmesine değin hemen hemen tüm aşamalarında makineli uygulamaların söz konusu olduğu Japonya zirai hayatında söz konusu bitki önemli bir yere sahiptir.

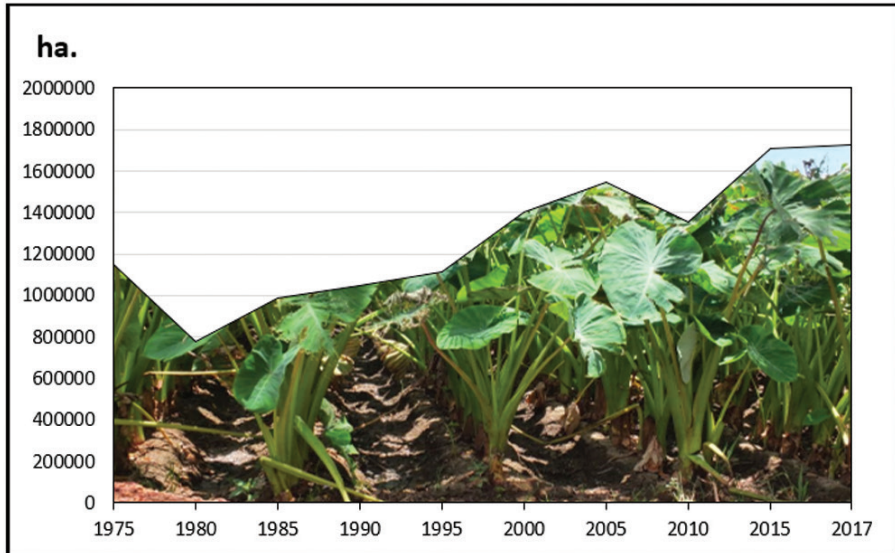
Şekil 3. Gölevev / Kolokasın Ekim Alanlarının Ülkelere Göre Dağılımı (2017)

Türkiye'de fazla tanınmayan gölevev, yetiştirildiği yerlerdeki bilinirliğiyle sınırlı kalmıştır. Mersin'in Anamur ve Bozyazı ilçesi ile Antalya'nın Alanya ve Gazipaşa ilçelerinde özellikle akarsu yataklarının çevrelerinde, deniz seviyesine yakın yerlerde yetiştirilmektedir. Anamur'da ekseri az sayıdaki üreticinin kendi arazilerinin küçük bir kısmında çoğunlukla kendi ihtiyaçlarına yönelik, bir kısmını da köy pazarlarında sattıkları ürün olan gölevev, Bozyazı'da ticari boyutta yetiştirilmektedir. İlçede 2018'de 7 – 8 kadar üretici tarafından toplam 200 dekar alanda, 600 ton yetiştirilen gölevev (Küçük yumrular yörede "Fili" olarak adlandırılmaktadır), çoğunlukla yemeği yapılarak tüketilmektedir. Cips yapımına yönelik girişimler olduysa da hammadde sıkıntısından ötürü endüstriyel manada altyapısal girişimler ekonomik olmamıştır. Ticari manada en önemli nokta ise KKTC'ye ihraç edilen gölevev tohumlarıdır.

Gölevevin dünya genelindeki ekim alanı değişimine baktığımızda zaman zaman yaşanan kısmi gerilemeler göz ardı edilecek olursa genel manada bir genişleme eğiliminden bahsetmek mümkündür. Şekil 4'te de görüldüğü üzere 1975'ten sonra ekim alanlarında daralma gerçekleşmiş olsa da 1980'deki 778.690 ha.'lık gölevev ekim alanı 2005'e değin sürekli genişlemiştir. 2005'teki 1.548.583 ha.'lık alan 2010'da yine bir miktar daralma göstermiş ve 1.355.238 ha. olmuştur. Son yıllarda alanını tekrar genişleten gölevev, 2017'de 1.724.182 ha. alanda ekilmiş ve ziraat tarihi boyunca en geniş sınırına ulaşmıştır.

Fotoğraf 4. Bozyazi'deki Gölevez Yetiştiriciliğine Yönelik Proje Sahasındaki Tanıtım İlanı

Şekil 4. Seçilmiş Yıllar İtibariyle Dünya Geneline Gölevez Ekim Alanı Değişimi (FAO:2019)

Gölevez üretimi de yıldan yıla ekim alanındaki genişlemeye bağlı olarak artış göstermektedir. 2017'ye gelindiğinde dünya genelinde toplam 48 ülkede yetiştiriciliği yapılmış olan gölevez, geçmişten beri en fazla Nijerya'da yetiştirilmektedir. Dünya genelinde 2017'de toplam 10.221.960 ton gölevez üretilmiş olup bunun % 31.8 gibi önemli bir kısmını tek başına Nijerya sağlamıştır. Burayı 2 milyon tona yakın üretimiyle Çin takip etmekte olup sırasıyla 1.8 milyon

tonluk üretimiyle Kamerun ve 1.2 milyon tonluk üretimiyle de Gana izlemektedir (Tablo 2). Bahis konusu bu 4 ülke, dünya gölevez üretiminin % 80.3 gibi önemli bir bölümünü sağlamışlardır. Papua Yeni Gine, Madagaskar, Ruanda, Japonya, Gine, Orta Afrika Cumhuriyeti, Filipinler ve Tayland'da üretimi 100 bin tonun üzerinde olan ülkelerdir. Afrika ülkeleri dışında en fazla yetiştirildiği yerlerin başında Çin (1.908.271 ton) ve Japonya (150.050 ton) gelmektedir. Yetiştiriciliğin çoğu gerek Asya, gerek Amerika gerekse de Okyanusya'da küçük ada ülkelerinde yapılmaktadır. Söz konusu ülkelerin çoğunda ya patatesten daha fazla yetiştirilmekte ya da en fazla yetiştirilen yumru bitkiler arasında yer almaktadır. Dikkat çekici olan önemli bir husus ise Kıbrıs adası haricinde hiçbir Avrupa ülkesinde ticari manada gölevez yetiştiriciliğinin yapılmıyor olmasıdır. Resmî istatistiklere dahil olmasa da gölevez yetiştiriciliğinin yapıldığı ülkeler de vardır. Örneğin; Avustralya'nın kuzey toprakları ve Queensland eyaletlerinde yetiştiricilik söz konusudur. Benzer şekilde, resmî veriler bulunmuyorsa da Hindistan'da da gölevez yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Tablo 2. 2017 Yılı Kolokas Üretimini Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke	Üretim (Ton)	Ülke	Üretim (Ton)	Ülke	Üretim (Ton)
Nijerya	3.250.862	Burundi	45.668	Kiribati	2.065
Çin	1.908.271	Fiji	42.985	Kıbrıs	1.766
Kamerun	1.847.115	Nikaragua	42.566	ABD	1.670
Gana	1.200.244	Çad	28.652	Benin	1.656
Papua Yeni Gine	274.389	Liberya	28.216	Wallis ve Futuna Ad.	1.622
Madagaskar	243.388	Samoa	24.594	Türkiye	1.031
Ruanda	215.015	Togo	14.746	Lübnan	702
Japonya	150.050	Dominika	12.293	Mauritius	627
Gine	142.534	Amerikan Samoası	10.966	Saint Lucia	503
Orta Afrika Cum.	130.267	Komorlar	10.934	Yeni Kaledonya	441
Filipinler	109.374	Guyana	8.613	Barbados	97
Tayland	102.369	Sao Tome ve Principe	6.500	Antigua ve Barbuda	42
Fildişi Sahili	83.000	Fransız Guyanası	4.050	Filistin	41
Mısır	76.631	Tonga Krallığı	3.266	Maldivler	10
Dem. Kongo Cum.	69.705	Niue	3.045	Afrika Toplam	7.466.469
Gabon	67.995	Trinidad ve Tobago	2.766	Asya Toplam	2.273.616
Solomon Adaları	45.901	Sierra Leone	2.714	TOPLAM	10.221.960

Kaynak: FAO, 2019.

Gölevezin en fazla yetiştirildiği ülkelerdeki durumunu ortaya koymak adına hazırlanan Tablo 3'e bakıldığında çok farklı durumlar dikkati çekmektedir. Örneği, dünyada en fazla gölevez yetiştirilen ülke olan Nijerya'da, tüm yumru bitkiler içerisinde bitkinin payı sadece % 2.8 ile sınırlıdır. Çin gibi çok büyük ve çok çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirildiği ülkede ise gölevezin payı % 1.1 gibi önemsiz bir değerdedir. Öte yandan 2017'de 10 milyon tona yakın gölevez üretiminin gerçekleştiği Kamerun'da tüm yumru bitkilerin 1/5'ini oluşturmasıyla dikkat

çekmektedir. Papua Yeni Gine'de de gölevezin % 15'e yakın büyük bir payı söz konusudur. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde ise bitkinin payı % 10'a yaklaşmıştır.

Tablo 3. 2017'de En Fazla Gölevez Üretilen Ülkelerde Bitkinin Yumru Bitkilere Oranı

Ülke	Yumru Bitkiler (Ton)	Gölevez (Ton)	Oranı (%)
Nijerya	115.977.675	3.250.862	2.8
Çin	178.058.070	1.908.271	1.1
Kamerun	9.119.716	1.847.115	20.2
Gana	27.769.820	1.200.244	4.3
Papua Yeni Gine	1.858.674	274.389	14.7
Madagaskar	4.119.741	243.388	5.9
Ruanda	3.232.159	215.015	6.6
Japonya	3.309.821	150.050	4.5
Gine	1.910.307	142.534	7.4
Orta Afrika Cum.	1.333.360	130.267	9.7

Kaynak: FAO, 2019.

Fotoğraf 5. Dağınık Gölevez Yetiştiriciliği Yapılan Bir Sahada Olgunlaşma Evresindeki Bitkinin Görünümü (Yeşilköy / KKTC)

Gölevez üretimiyle ilgili ülkelerdeki gelişim seyrini inceleyecek olursak, 1990'dan 2017'ye değin toplam 27 yıllık süreçte dünya genelinde % 100'ün üzerinde bir artış yaşandığı görülmektedir (Tablo 4). Aynı durum ise patatete % 45.5 oranında gerçekleşmiştir. Ülkeler ölçeğindeki değişime bakacak olursak en fazla gölevez yetiştirilen Nijerya'da değişim % 344.7 civarında olmuştur. Üretimdeki

en dikkat çekici değişim ise Amerikan Samoası (% 448.3), Fiji (% 389.6) ve Gine'de (% 319.2) yaşanmıştır. Bu ülkeler haricinde üretimde iki katından fazla artışların yaşandığı Kamerun, Madagaskar, Ruanda, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sao Tome ve Principe'te de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Yine Tablo 4'te de görüldüğü üzere Japonya'da 1990'a kıyasla gölevez üretiminde % 50'den fazla bir gerileme gerçekleşmiştir. Bu anlamda en önemli gerileme ise Fransız Guyanası (% 68.1) ile Burundi'de (% 64.4) gerçekleşmiştir. Mısır'da da % 22.6 oranında gerileme yaşanmıştır. Filipinler, Fildişi Sahili, Çad ve Samoa'da ise gölevez yetiştiriciliğinde kayda değer bir değişim yaşanmamıştır.

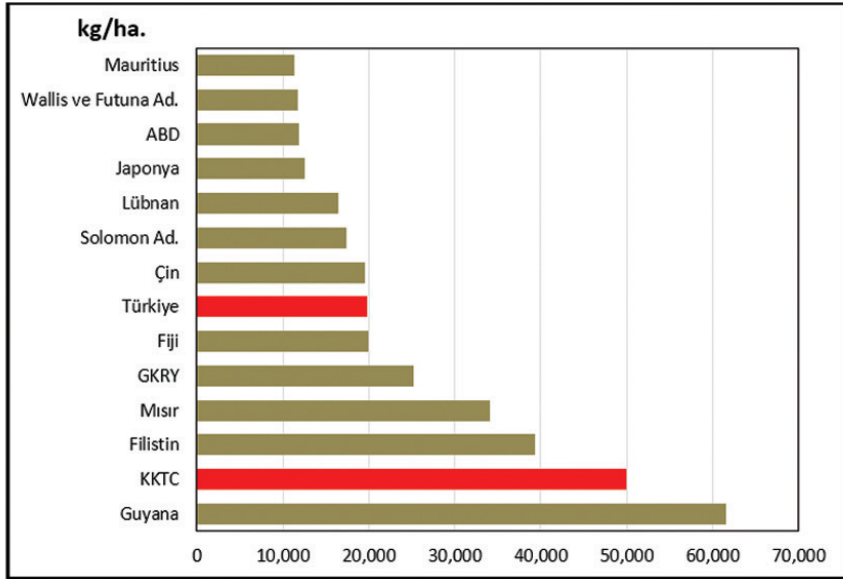
Tablo 4. 1990 – 2017 Yıllarında En Fazla Kolokas Üreten Ülkelerdeki Değişim Değerleri

Ülke	1990	2017	Değişim (%)
Nijerya	731.000	3.250.862	344.7
Çin	1.100.000	1.908.271	73.5
Kamerun	747.000	1.847.115	147.3
Gana	815.000	1.200.244	47.2
Papua Yeni Gine	215.000	274.389	27.6
Madagaskar	110.000	243.388	121.2
Ruanda	81.613	215.015	163.4
Japonya	315.300	150.050	-52.4
Gine	34.000	142.534	319.2
Orta Afrika Cum.	50.000	130.267	160.5
Filipinler	100.000	109.374	9.3
Tayland	56.000	102.369	82.8
Fildişi Sahili	80.661	83.000	2.9
Mısır	99.000	76.631	-22.6
Dem. Kongo Cum.	38.780	69.705	79.7
Gabon	54.000	67.995	25.9
Solomon Adaları	27.500	45.901	66.9
Burundi	128.300	45.668	-64.4
Fiji	8.780	42.985	389.6
Nikaragua	-	42.566	-
Çad	28.000	28.652	2.3
Liberya	15.000	28.216	88.1
Samoa	25.000	24.594	-1.6
Togo	13.697	14.746	7.6
Dominika	18.408	12.293	-33.2
Amerikan Samoası	2.000	10.966	448.3
Komorlar	7.360	10.934	48.5
Guyana	-	8.613	-
Sao Tome ve Principe	2.430	6.500	167.5
Fransız Guyanası	12.688	4.050	-68.1
DÜNYA TOPLAM	5.029.866	10.221.960	103.2

NOT: Sıralama 2017 yılına göre yapılmıştır.

Üretim çok sınırlı olduğu Türkiye’de ise 1990’daki 1.000 tonluk üretim, 2017’ye geldiğinde çok sınırlı bir artışla sadece 1.031 tona çıkmıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nde ise 27 yıllık süreçte üretimde % 34.6 oranında gerileme yaşanmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde ise söz konusu yıllar aralığında üretim iki katından biraz fazla (% 107) artış göstererek 337 tondan 700 tona çıkmıştır. Bununla birlikte gerek Rum gerekse Türk kesiminde kolokas üretiminin kayda değer bir kısmı ticari olmaktan öte, halkın kendi ihtiyacına yönelik dağınık bir şekilde ve küçük ölçekli gerçekleştirdiği üretimle sınırlıdır.

Şekil 5. 2017 Yılında Kolokas Yetiştirilen Seçilmiş Ülkelerdeki Verim Durumu (FAO:2019)

Verim açısından bakıldığında gübreleme yapıldığı takdirde dekardan 7 tona kadar gölevez elde edilmesi mümkündür (Şimşek, 2011: 29). Benzer koşullarda patatesten ise 2 – 2.5 ton verim elde edilmektedir. 2017 yılında dünya ortalaması olarak yumru bitkilerin verim durumuna baktığımızda patates 20.111 kg/ha., tatlı patates 12.261 kg/ha., manyok 11.084 kg/ha. iken gölevez verimi 5.928 kg/ha. ile sınırlı kalmıştır (FAO, 2019). Gölevez veriminin çoğu yumru bitkiye kıyasla düşük kalmasında bitkinin yetiştirildiği birçok ülkede gübreleme başta olmak üzere bitki besleme ve bakımının iyi yapılmaması etkili olmuştur. Oysaki iyi bir bakımla patatesin 3 katı kadar verim alınabilecek bir bitkidir. 2017’de ülkeler ölçeğinde gölevez verim durumuna baktığımızda ise bu defa üretimin nispeten sınırlı yapıldığı ülkelerin ilk sıralara çıktığı görülmektedir (Şekil 5). Guyana hektara alınan 61.522 kg gölevezle ilk sırada yer almış, burayı 50.000 kg ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti takip etmiştir. Dikkat çekici bir şekilde son derece sınırlı gölevez üretimi olan Filistin’de (41 ton) verim çok yüksek olup aynı yıl hektar başına 39.295 kg ürün elde edilmiştir. Mısır, GKRY ve Fiji’de de verim 20.000 kg/ha.’nın üzerinde gerçekleşmiş, dünya genelinde verim açısından 7. sırada yer alan Türkiye’de ise hektardan 19.827 kg ürün alınmıştır.

Gölevez yetiştiriciliğinin en modern tekniklerle yapıldığı Japonya'da ise verim 12.565 kg/ha. olarak gerçekleşmiş, en büyük üretici olan Nijerya'da ise verim 3.910 kg/ha. ile sınırlı kalmıştır.

Gölevezin Kullanım Alanları

Yumru bitkiler kapsamında değerlendirilen gölevez / kolokas, içeriğindeki yoğun nişastadan ötürü nişasta bitkileri arasında da sayılmaktadır. Gölevez dünya genelinde oldukça geniş ve bununla birlikte pek çok farklı kültürden halklar tarafından yetiştirildiğinden kullanım alanı da buna bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bitki, dünyadaki çok az tarım ürününde görülen bir özellik olarak kök, gövde / sap ve yaprakları ile tümüyle tüketilebilir özelliktedir. Ticari manada en önemli özelliği elbette yumrularıdır. Çiğ tüketiminin içeriğindeki kalsiyum oksalata bağlı olarak (Hem tat hem de sağlık açısından uygun olmayan) önerilmeyen yumrular, usulüne uygun şekilde pişirilerek kaydıyla yöre mutfaklarında türlü şekillerde tüketilmektedir. Haşlanarak, yahni şeklinde, kızartması yapılarak, başka bir ifadeyle patatesin yemek olarak tüketimine benzer her türlü şekilde kullanılmaktadır. Gölevezin yaygın olarak yetiştirildiği bazı ülkelerde patatesten çok daha fazla tüketimi söz konusudur.

Bitkinin yumruları haricinde sap ve yaprakları da yetiştirildiği yerlerde yaygın bir şekilde tüketilmektedir. Sapların ve yaprakların ince bir şekilde kıyılıp kavrulmasıyla hazırlanan türlü yemekler / salatalar bulunmaktadır. Yine bitkinin yaprakları sarma yapımında kullanılmaktadır.

Yumruların işlenmesiyle de türlü ürünler elde edilmektedir. Elbette bunların başında yumru bünyesinde bol miktarda bulunan nişasta gelmektedir. Bitkide % 77.9 oranında nişasta bulunmaktadır ki bu oran pek çok nişasta elde edilen tarım ürününden oldukça fazladır (Lebot, 2009: 353). Gölevez nişastasının çok geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır. Gölevez, glisemik indeksi düşürücü etkisi ile diyabetik ürünlerde de kullanılmaktadır (Akgül ve ark., 2017: 55). Bu özelliği ve içeriğindeki nişasta dondurma, şekerleme ve sütlü içeceklerde de kullanılmaktadır. Gölevez kalsiyum ve potasyum açısından da zengin bir bitkidir. Gölevezin lif oranının yüksekliği ve de en önemlisi müsilaj özelliği ile kalınbağırsak kanserine karşı vücut direncini artırdığı belirtilmektedir (Ferguson ve ark. 1992'den aktaran; Şen ve Certel, 2014: 77). Bitkiyle ilgili bilimsel çalışmaların yoğunlaşmasıyla insan sağlığına olan etkileri hakkında ilerleyen zamanlarda daha da kesin bilgiler elde edileceği muhakkaktır. Bu özelliği ile gölevezin ilerleyen süreçte tıbbi bitkiler kapsamında değerlendirilerek paramedikal yönü de öne çıkartılabilir.

Bitkinin en popüler kullanımı ise yumruların elde edilen ciptir. Hawaii başta olmak üzere son yıllarda Pasifik ülkelerinde de yaygınlaşan gölevez cipsi, patates cipsine bir alternatif olarak yetiştiriciliğin yapıldığı ülkelerde dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye'de de gölevez cipsi üretimine yönelik girişimler söz konusu olduysa da hammadde sıkıntısından ötürü devamlılık sağlanamamıştır. Bitkinin ekstrem kullanım alanları da bulunmaktadır. Uzak Doğu'da gölevezden alkollü içki yapımında da (Bir çeşit likör) yararlanılmaktadır. Yumruların kabukları ise ideal bir hayvan yem malzemesi olup besicilikte yem dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Tüm bunlar dışında bitkinin çeşitli renklerdeki ve estetik görünümü kadar dikkat çekici özellikte olan yaprakları nedeniyle bazı gölevez çeşitleri peyzajda süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Bunlar arasında ise en popüler siyaha çalan koyu mor renkli “Black magic / Fil kulağı” adlarıyla bilinen gölevez çeşididir. Bitkinin yaprakları genellikle 60 – 80 cm olup 1 m’yi de aşabilmektedir.

Fotoğraf 6. Süs Bitkisi Olarak Ticari Manada Üretimi Yapılan Black Magic (Sağda) ve Son Yıllarda Kolokas Tüketiminde En Popüler Ürün Olan Kolokas Cipsi³

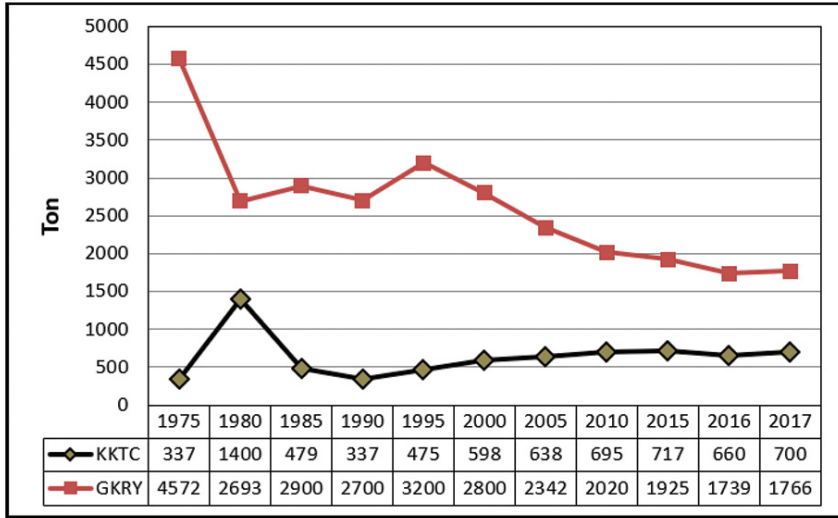
Kıbrıs Adasında Gölevez / Kolokas Yetiştiriciliği ve Folklordaki Yeri

Akdeniz havzasında Kıbrıs adası üzerinde kurulu bir ada devleti olan KKTC’de son yıllarda etkisini artıran şiddetli kuraklıklar, buna bağlı olarak yaşanan su sorunu ve insanların ziraat dışı faaliyetlere yönelmesiyle ülke tarımı son birkaç yılda ciddi anlamda gerilemiş durumdadır. Bu gerileme aşağı yukarı tüm tarımsal üretimde gözlenmekle birlikte, özellikle sebzeçilikte etkisini daha fazla hissettirmektedir. Başta yaprağı yenen sebzelerin ziraatında olmak üzere, suya fazlaca ihtiyaç duyulan yetiştiricilik faaliyetlerinde yaşanan gerilemenin ardından ülke bu alandaki açığı ithalat yoluyla kapatmaya çalışmakta ve her yıl yüz binlerce dolarlık döviz kaybı yaşamaktadır.

Kıbrıs’ta da uzun yıllardır yetiştiriciliği yapılan kolokas ada üzerindeki iki devlette farklı bir gelişim seyri içerisinde. KKTC’de 1980’deki 1.400 tonluk üretimin ardından sert bir düşüş yaşanmış ve takip eden yıllarda 650 – 700 ton aralığındaki üretim seyri istikrarlı bir şekilde devam etmiştir (Şekil 6). Ülkedeki yegane kolokas yetiştirilen merkez Lefke olup geçmişte daha geniş alanlarda yetiştiriciliği söz konusuydu. Örneğin; 2004’te Yeni Erenköy’de 9 ha. alanda 425 tonluk kolokas üretimi yanı sıra aynı yıl Lefke’de 8.8 ha. alandan 382 tonluk üretim gerçekleşmiştir. Sınırlı bir alanda (1.2 ha.) 40 tonluk kolokas üretimi de Güzelyurt’ta gerçekleşmiştir (KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019). Fakat ilerleyen yıllarda ülkedeki su problemine bağlı olarak gölevez yetiştiriciliğine yönelik bazı kısıtlamalar gündeme gelmiş ve ekim alanı daraltılmıştır. 2009’a gelindiğinde Lefke’de 13.9 ha. alandan 576 ton ürüne karşılık, Yeni Erenköy’de sadece 0.3 ha. alandan 11 tonluk

3) Görseller için bkz. <https://www.easytogrowbulbs.com/> ve <https://littleferraro-kitchen.com/home-made-taro-chips/> (Son erişim tarihleri: 04.06.2019).

ürün elde edilebilmiştir. 2017'de ise sadece Lefke'de 14 ha'lık alanda 700 tonluk üretim gerçekleşmiştir. Bununla birlikte KKTC'de resmi istatistiklere konu olmayan, halkın kendi ihtiyacına yönelik sınırlı üretimlerinin ülkenin değişik yerlerinde yapıldığı da bilinmektedir. Örneğin; Yeşilköy'de 2010'da 50 kişi kolokas yetiştirmiş, 2017'ye geldiğinde ise sadece 3 üretici tarafından yaklaşık 30 tonluk üretim gerçekleşmiştir. GKRY'deki duruma baktığımızda ise bu anlamda dikkat çekici bir gerileme söz konusudur. Ülkede 1975'te 4.572 ton olan kolokas üretimi, 1980'de hızlı bir şekilde gerilemiş ve 2.693 ton olmuştur. Son 3 yıla kadar 2.000 tonun altında kalmayan kolokas üretimi 2015'te 1.925 tona, 2017'de de 64 ha. alanda 1.766 tonluk üretim gerçekleşmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Yıllar İtibariyle KKTC ve GKRY'de Kolokas Üretim Miktarları (FAO, 2019; KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019)

Kıbrıs'taki köklü kolokas kültürüne bağlı olarak ada ülkelerinin geleneksel mutfağında da kolokas yemeklerinin özel ve nemli bir yeri bulunmaktadır. Son yıllarda özellikle GKRY'de söz konusu sebze ve bu sebzeden elde edilen yemeklere yoğun bir kamuoyu ilgisi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak da Şubat 2015'te coğrafi işaret kapsamında AB'ye başvuruda bulunan GKRY'nin dosyası 03.08.2016'da kabul edilmiş ve tarım ürünleri sınıfında "Kolokasi Sotiras / Kolokasi-Poules Sotiras⁴ (Κολοκάσι Σωτήρας / Κολοκάσι-Πούλλες Σωτήρας)" olarak ülkenin ilk ve tek Menşe İşaretli (PDO) coğrafi işareti olmuştur. Bu sayede hem bir tarım ürünü olarak kolokasa dikkat çekilerek üreticisine daha fazla kazanç sağlamak, hem Kıbrıs mutfağına daha fazla dikkat çekebilmek hem de ürünün ziraatından işlenmesine kadar olan süreçte belli bir kalite aralığını korumak hedeflenmiştir. Kıbrıs mutfağında kolokas yumruları patates kızartması gibi kızartılarak (Bullez adı verilen küçük yumrulardan yapılır), etle birlikte haşlanarak veya fırınlanarak patates oturtma benzeri çeşitli yemeklerin yapımında kullanılmaktadır.

4) Kıbrıs'ta Rum halk yavru / bebek yumruya "Poules", iri olan yumruya ise "Mappes" adını vermektedir.

Fotoğraf 7. KKTC'de Yoğun Kolokas Yetiştiriciliği Yapılan Yeşilköy'deki Bahçelerden Bir Görünüm (İskele)

Bir ürünün coğrafi işaret kapsamına alınmasında en önemli kriterlerden birisi de coğrafi sınırlarının çok net bir şekilde tespitidir. Coğrafi sınırlar özellikle menşe işaretli ürünlerde çok daha sıkı bir şekilde belirlenip denetimler de buna göre yapılmaktadır⁵. Kıbrıs adasındaki mevcut idari yapı ve uzun yıllardır devam edegelen siyasi / hukuki çözümsüzlük doğrudan ve dolaylı coğrafi işaretleri de etkilemektedir. Günümüzde “Kolokasi Sotiras / Kolokasi-Poullès Sotiras” adıyla AB genelinde de coğrafi işaret kabul edilen tarım ürününün sınırları Avgorou, Frenaros, Liopetri (Famagusta) olarak belirlenmiştir. Daha önce de bahsedildiği üzere KKTC’de de kayda değer ölçüde kolokas yetiştiriciliği söz konusudur. Esasında geçmişten beri Kıbrıs adasında en önemli kolokas yetiştiricilik sahası Famagusta / Gazimağusa olarak bilinen saha olup adanın diğer bazı kesimlerinde ise lokal ölçekte yetiştiricilik yapılmıştır. Fakat adada iki ülkenin tesisleriyle birlikte iki ülke arasındaki Yeşil Hat, GKRY’ye göre Famagusta olarak adlandırılan sahayı ikiye bölmüştür. KKTC tarafında kalan Gazimağusa kesiminde ise günümüzde kolokas yetiştiriciliği yapılmamaktadır.

Şekil 7’de görüldüğü üzere günümüz itibarıyla Kıbrıs adasında sınırlı alanlarda kolokas yetiştiriciliği yapılmakta olup GKRY kesiminde, coğrafi işaret dosyasında da belirtilen sahalar Dikelya İngiliz Üssü ve KKTC (Gazimağusa) ile çevrili olan sahadır. KKTC’de ise yoğun olarak Güzelyurt ilçesinde yetiştiricilik yapılmakta olup sınırlı

5) Coğrafi işaret uygulamasıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Şahin, G., (2019). “Türkiye’nin Coğrafi İşaretleri ve Bunların Türkiye Ekonomisinde Etkin Kullanımları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, s. 2621, İstanbul.

ve dağınık olarak İskele ilçesine bağlı Yeşilköy'de yetiştiriciliği yapılmaktadır. Buna göre kolokas için, genel olarak adanın kuzey yarısında yaygınlık kazanmış olduğu ifade edilebilir.

Şekil 7. Kıbrıs Adasında Kolokas Yetiştirilen Alanların Dağılımı

Sonuç

Artan dünya nüfusu ve bu nüfusun yeterli bir şekilde beslenebilmesi konusu tarım üzerindeki baskıları yıldan yıla artırmaktadır. Bu baskıların ise çok çeşitli sonuçları söz konusu olup bir kısmı telafisi mümkün olmayan durumlar yaratmaktadır. Özellikle de ticari çeşitlerin yaygınlık kazanıp yerel çeşitlerin ekiminin terkedilmesi, zamanla çok sayıda gen kaynağının yitirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu noktada geleceğe yönelik tarımsal faaliyetlerin, özellikle de kaynakları sınırlı ada ülkelerinin, kendi öz kaynaklarıyla kalkınabilmesi adına potansiyellerinin daha akılcı kullanım stratejileri geliştirilerek sürdürülebilir kırsal kalkınmanın temel hedef haline getirilmesi çok önemlidir.

Çalışma önemizi oluşturan gölevez / kolokas, yumru bitkiler içerisinde yoğun nişasta barındırması, mülisaj içeriği ile insan sağlığına olan etkisi ve yapılan çalışmalara göre pek çok hastalığa karşı vücut direncini artırması gibi özellikleriyle dikkat çeken bir tarım ürünüdür. Medeniyet tarihi içerisinde binlerce yıllık geçmiş bulunan bitkinin çeltiği andıran yetiştirme şartlarına bağlı olarak yoğun su isteği ise yetiştiriciliğinin yapıldığı bazı ülkelerde önemli bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya genelinde tropikal ve subtropikal kesimde yaygın olarak yetiştirilen, ekseri ada ülkelerinin patatesi olarak adlandırılabilir bu ürün Kıbrıs için ayrı bir önem taşımaktadır. GKRY tarafından AB bünyesinde yapılan başvuru sonrasında coğrafi işaret kapsamına alınan kolokasin, KKTC için de sembol

denebilecek bir tarım ürünü ve Kıbrıs mutfağı için de karakteristik yemeklerin ortaya konduğu özel bir malzeme olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Kolokasin coğrafi işaret misyonu yüklenmesiyle özellikle adada yetiştirilen kolokasa yönelik belli standartların gözetilerek kontrollü üretim ve pazarlama yapılması, uygulamanın bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda ada üzerindeki iki ülkeden yetkililerin kolokas yetiştiriciliği, ticareti ve ilgili mevzuatlar hususunda müşterek hareket etmeleri, kaynakları sınırlı Kıbrıs adası halkları için kendi özkaynakları ile daha yüksek gelir elde edebilme imkanları ortaya koyacağından üzerinde durulması gereken bir konudur. Nitekim kolokasin coğrafi işaret olmasıyla ada için stratejik ürünler arasında sayılması gerektiğini de belirtmek gerekmektedir.

Katkı ve Teşekkür

Bozyazı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden Ziraat Mühendisi R. Erkan Erdoğan'a; KKTC'deki saha çalışmalarımız ve veri tedariki noktasında da yardımlarını esirgemeyen DAÜ Öğretim Görevlisi Dr. Mustafa Erbilen'e teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Akgül, C., Ünver Alçay, A., Can, N. (2017). "Gölevezin Beslenme Kullanımı ve Sağlık Üzerine Etkisi", *Aydın Gastronomy*, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 51 – 56, İstanbul.
- Braide, W., Nwaoguikpe, R.N. (2011). "Production of Ethanol from Cocoyam (*Colocasia esculenta*)", *International Journal of Plant Physiology and Biochemistry*, Vol. 3(3), pp. 64 – 66.
- Cable, W.J. (1984). "The Spread of Taro (*Colocasia sp.*) in the Pacific", Chandra, S. (ed.) *Edible Aroids*, Clarendon Press, Oxford, UK, pp. 28 – 33.
- FAO, (2019). Bitkisel üretim istatistikleri, <http://www.fao.org/faostat/en/#data> (Son erişim: 10.06.2019).
- İpek, İ. (2016). "Farklı Dikim Sıklığı ve Azot Dozlarının Gölevez (*Colocasia esculenta* var. *esculenta*)'in Verim ve Kalite Özellikleri Üzerine Etkileri", Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 38, Tokat.
- Karabacak, K., Özçağlar, A. (2013). "Karpaz Yarımadasında Tarımsal Arazi Kullanımı ve Planlama Önerileri", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 121 – 148, Ankara.
- KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, (2019). "Muhtelif Yıllara Ait Tarım Yıllıkları ve Tarım Sayımları Sonuçları", <http://tarim.gov.ct.tr/tr-tr/> (Son erişim: 10.06.2019).
- Lebot, V. (2009). "Tropical Root and Tuber Crops: Cassava, Sweet Potato, Yams, Aroids", *Crop Production Science in Horticulture*: 17, pp. 413, UK.
- Manner, H.I., Taylor, M. (2011). "Farm and Forestry Production and Marketing Profile for Taro (*Colocasia esculenta*)", *Specialty Crops For Pacific Island Agroforestry* (Ed. Craig R. Elevitch), pp. 34, Permanent Agriculture Resources.
- Onwueme, I. (1999). "Taro Cultivation in Asia and the Pacific", Food And Agriculture Organization of The United Nations, RAP Publication: 1999/16, Thailand.
- Plucknett, D.L. (1984). "Edible Aroids", Simmonds, N.W. (ed.) *Evolution of Crop Plants*, Longman, London and New York, pp. 10–12.
- Şen, M., Akgül, A., Özcan, M. (2001). "Gölevez [*Colocasia esculenta* (L.) Schott] Yumrusunun Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri ile Kızartma ve Püreye İşlenmesi", *Turkish Journal of Agriculture And Forestry*, Vol. 25, No: 6, s. 427 – 432.
- Şen, M., Certel, M. (2014). "Gölevez (*Colocasia esculenta*, Taro, Kolokaz) Bitki Yumrusunun Önemi, Ürünler ve Cipse İşlenmesi", 4. Geleneksel Gıdalar Sempozyumu 17-19 Nisan 2014, s. 77 – 81, Adana.
- Şimşek, Ş. (2011). "Gölevez (*Colocasia esculenta* L. Schott) Yumrusundan Dirençli Nişasta Elde Edilmesi ve Sağlık Üzerine Etkilerinin in vitro Yöntemlerle Saptanması", Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, s. 89, İzmir.
- Tandoğdu, Y., Erbilgen, M. (2018). "Inputing Missing Values Using Support Variables with Application to Barley Grain Yield", *Journal of Agricultural Science and Technology*, Vol. 20, Issue: 4, p. 829 – 839.
- Tarkan, M. T. (1978). "Kıbrıs Adasında Tabii-Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Bakımından Bir Araştırma", Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 131, Erzurum.
- TÜİK, (2019). Bitkisel üretim istatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (Son erişim: 10.06.2019).

Yararlanılan Web Kaynakları:

[http://www.uq.edu.au/_School_Science_Lessons/TaroProj.html#10.](http://www.uq.edu.au/_School_Science_Lessons/TaroProj.html#10)

<https://www.golevez-bitkisi.gen.tr/>

Firari Bedenler

Evren İnançoğlu*

Özet

Bu inceleme yazısında Kıbrıslı Türk ressam Hüseyin Özinal'ın "Firari Bedenler" isimli resim sergisi ele alınmaktadır. Yazıda serginin temel konseptleri olarak öne çıkan , beden, eksiklik, evrensellik ve kimlik gibi kavramlara, Sloven psikanaliz okulunun perspektifinden odaklanılmakta, sergi bu kavramlar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu çerçevede bu makalenin temel amacı ressam Hüseyin Özinal'ın sergisini Sloven Psikanaliz okulunun üç önemli ismi Slavoj Žizek, Mladen Dolar ve Alenka Župancic'in okumalarıyla sanat, evrensellik, kimlik, ve eksiklik kavramları çerçevesinde irdelemektir. Hüseyin Özinal'ın resmettiği bedenlere musallat olan eksiklik heteronormatif sistemde kuir kimliğin dışlanmasıyla sembolleştirilmesinden öteye bütün kimliklere içkin olan ve aynı zamanda onların oluşmasını sağlayan bir eksiklik çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Eksiklik; Kimlik; Firari Bedenler; Hüseyin Özinal; Sloven Psikanaliz Okulu; Sanat; Tamamlanmamışlık

---

* Evren İnançoğlu, Uzman-Organik Davranış / Psikoloji, Bağımsız yazar. İstanbul- Türkiye. E-posta: evrenin55@hotmail.com [ORCID ID: 0000-0002-0140-7430]

Brief Note

Submission date: 15 August 2019

Acceptance date: 20 December 2019

1302-9916©2019 emupress

Kısa Not

Gönderim tarihi: 15 Ağustos 2019

Kabul tarihi: 20 Aralık 2019

Firari Bedenler

Evren İnançoğlu

Abstract

This article examines Turkish Cypriot painter Hüseyin Özinal's painting exhibition "Firari Bedenler" from the perspective of the Slovenian School of Psychoanalysis. This article develops this by examining the key concepts of the exhibition like body, lack and identity from the perspective of the three core members of the Slovenian School: Mladen Dolar, Slavoj Žižek and Alenka Župancic. In this context, the incompleteness that haunts Özinal's pictures is perceived as a lack that is inherent in every identity which at the same time constructs these identities, rather than a symbol of the queer identity in a heteronormative system.

Keywords

Lack; Identity; Firari Bedenler (Fugitive Bodies); Hüseyin Özinal; Slovenian School of Psychoanalysis; Art; Incompleteness

Giriş

Kıbrıslı Ressam Hüseyin Özinal son sergisi “Firari Bedenler” (Fugutive Bodies) ile evrensel bir tema olan bedene odaklanıyor. Özinal, sergiyle ilgili verdiği bir röportajda bedeni “insanın ilk adresi olarak” tanımlıyor (Çerkezoğlu, Adress Dergisi, 27 Temmuz 2019). Özinal’ın bedene yaklaşımı, akla özne-nesne ayrımında bedeni diğer nesnelere farklı bir yere koyan Merleau-Ponty’yi getiriyor. Merleau-Ponty dünya sorunsalını yaşayan bedeni merkeze alarak yorumlar (Direk, 2019: 20). Özinal’ın resmettiği bedenlerde ilk göze çarpan şey eksikliklerdir. Resmedilen bedenlerin hepsi bir şekilde yarım kalmış, eksik bedenlerdir. Bu bağlamda sergi kesif bir eksiklik duygusu ihtiva eder.

Resmedilen bedenlerin bir başka ortak özelliği, ölçülerinin “idealden” uzak olmasıdır. Özinal, şişman, sıksa, sarkık, asimetrik bedenler resmetmiştir. Sergilenen bedenlerle ilgili dikkat çekici bir başka özellik ise kadın ve erkek bedenlerinin yanında kuir bedenlerin de resmedilmiş olmasıdır. Kuir bedenlerin resmedilmesi, Kıbrıs Türk resminde çok da sık rastlanan bir şey değildir. Yarım kalmış, idealden uzak ve kuir bedenler barındıran resimlerden oluşan sergiyle ilgili olarak Özinal şöyle der: “Daha çok kuir bedenler üzerinde çalıştım. Kadın mı, erkek mi olduğu belli olan figürler de var tabii aralarında... Aslında tamamlanmamış, bitmemiş bedenler bunlar. İnsan hep eksiktir” (Çerkezoğlu, Adress Dergisi, 27 Temmuz 2009).

Eksiklik

Özinal’ın resmettiği bedenlerdeki eksiklik üç farklı şekilde yorumlanabilir. Birinci okumaya göre ataerkil sistem tarafından tahakküm altına alınmış kimlikler, özellikle de kuir kimlik baskıların sonucu olarak kendileri olamamakta, her zaman eksik kalmaktadırlar. Buna göre, sistemin dayatması sonucu bedenlerin taşıyıcısı olarak bazı kimlikler diğer kimlikler kadar özgür olamamıştır. Böyle bir okuma özellikle de kuir bedenler söz konusu olduğunda çok da mesnetsiz olmaz. Kıbrıs Türk toplumunda LGBTI+ hakları için mücadele eden sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkışı birçok batı ülkesine göre göreceli olarak çok yenidir. Homofobi Kıbrıs Türk toplumunda hâlâ önemli bir sorun teşkil etmektedir. Beş yıl öncesine kadar eş cinsel ilişkinin yasada bir cezaya tabi olduğu da unutulmamalıdır (Ceza Yasası, 20/2014; 45/2014). Bu çerçeveden bakıldığında, Özinal’ın Kıbrıs Türk toplumunda kamusal alanda çok görünür olmayan bir kimlik olarak kuir sanat aracılığıyla görünür kılıyor.

Sergilenen bedenlerdeki eksiklik ikinci olarak, Sloven psikanaliz okulunun izinden gidilerek, kimliklerin tümüne musallat olan tam olamama halinin ifadesi olarak da değerlendirilebilir. Buna göre, diğer cinsiyetin özelliklerini biraz da olsa barındırması nedeniyle, biyolojik anlamda bile asla tam olarak “kadın” veya tam olarak “erkek” olunması mümkün değildir. Tamamlanamamışlık biyolojik kökeni olmayan diğer sosyo-kültürel tüm kimlikler için de geçerlidir. Kimliklere musallat olan bu eksiklik aynı zamanda kimlikleri oluşturan şeydir de. Bu bağlamda, kuir kimliğine de eksiklikten payını alır; tamamlanmış bir kuir kimliğinden bahsetmek mümkün değildir. Eksiklik sergideki bedenlerin temsil ettiği bütün kimliklere içkindir.

Üçüncü bir okuma olarak, eksiklik daha da ileri götürülerek, nesne olarak bizzat bedenlerin ontolojik olarak eksik oldukları iddia edilebilir. Sloven psikanaliz

okulunun kurucularından Zizek'e (2013) göre, hayatın farklı alanlarında kendini gösteren eksiklik, ontolojik bir eksikliktir. Zizek, tezini desteklemek için atom altına inerek kuantum parçacıklarından örnek verir. Parçacıkların konum ve hareketlerindeki tutarsızlık ve belirsizlik bizim bilgimizdeki epistemolojik bir eksiklikten değil, ontolojik bir eksiklikten kaynaklanır. Aynı okulun bir başka temsilcisi Alenka Zupancic (2018) Fransız psikanaliz Lacan'ın izinden giderek cinselliğın de ontolojik eksiklikten payını aldığını iddia eder. Zupancic'e göre cinselliğın merkezindeki ontolojik bir antagonizma onun bir bütün olarak tanımlanmasını engeller. Buna göre cinselliğın nerede başlayıp nerede bittiğini belirlemek mümkün değildir; bir şey hep eksik kalır. Bu bağlamda cinsellik sabit bir kimliğın altını oyan bir şeydir. Zupancic kendisiyle yapılan bir mülakatta cinsellikle ilgili şöyle der: "Psikanaliz, cinselliğı temelde insana sabit kimlik sağlayan bir şey olarak değil de insanın kafasını ve yönünü şaşırta bir şey olarak kavrar" (Grubner&Ortiz, Loss Angeles Review of Books, 7 Kasım 2019)

Arzu Bedenleri

Özinal'ın sergisinde göze çarpan bir başka özellik resmedilen bedenlerin "ideal" denilebilecek ölçülerden çok uzak olmasıdır. Özinal'ın "ideal" olmayan bedenleri resmetmesi kendi içinde bir arzu barındırır. "İdeal bedenler" çoğtu zaman bir fazlalık veya eksiklik üzerinden tanımlanır. Fantezinin devreye girmesiyle bu tür bedenlerin, fazlalık ya da eksikliklerin giderilmesiyle "ideal" ölçülere ulaşacakları tahayyül edilir. Zizek'e(2019) göreysede bedende fazlalık ya da eksiklik olarak değerlendiren kısımlar ortadan kalktığıında, ideal bedene ulaşılmadığı gibi, arzuyu oluşturan fantezinin bizzat kendisi kaybedilir. Lacancı psikanalitik bilgelige göre insan, hayvandan farklı olarak cinsel ilişki kurabilmek için daima bir kurguya, bir fanteziye ihtiyaç duyar. Bu çerçeveden bakılınca Özinal'ın resmettiğı şişman, sıska, asimetrik bedenler, ön yargıların aksine arzulanan bedenlerdir de.

Sonuç

Heteronormatif sistemde her alanda görünmez kılınan kuir kimlik Kıbrıs Türk toplumunda üretilen sanatta da görünmezdir. Bu bağlamda Özinal, "Fırsat Bedenler"le birlikte tahakküm altında olan bir kimliği görünür kılar. Resmedilen bedenlere içkin olan eksiklik ise serginin tikel bir kimliğin ötesine geçilmesini sağlayan şey olarak değerlendirilebilir. Sloven filozof Mladen Dolar'a göre sanat evrensel olanla ilgilidir. Dolar: "Sanat yaşamımızın devamlılığı içinde bir kırılma yaratır. Tikellikler arasından kırılma yaratarak evrensele ulaşır." der (WgK, Interview with Mladen Dolar, Ekim 2016). Dolar'ın tanımlamasından hareket edildiğinde, "Fırsat Bedenler"de sergilenen resimlere musallat olan eksiklik gerek tikel bütün kimliklerin tamamlanmasının imkânsızlığı olarak, gerek de maddenin bizzat kendine içkin bir şey olarak değerlendirilsin, bizi evrensele götüren aracın kendisidir.

Kaynakça

- Direk, Z. (2017) *Dünyanın Teni. Marleau-Ponty Felsefesi Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Dolar, M (2016) WgK için WgK Tarafından Gerçekleştirilen Mülakat. <https://conversations.e-flux.com/t/interview-with-mladen-dolar-i-think-to-make-art-is-to-make-a-break/5075> (Son Erişim Tarihi: 15.08.2019)
- Ceza Yasası, 1962, (3/1962, 43/1963, 15/1972, 20/1974, 31/1975, 6/1983, 22/1989, 64/1989, 11/1997, 20/2004,41/2007; 20/2014 ; 45/2014 ve 26/2018 sayılı Değişiklik Yasalarıyla değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekli ile), KKTC Resmi Gazete
- Çerkezoğlu, S. (2019, 27 Temmuz). *Firari Bedenler'in yaratıcısı Hüseyin Özinal; "İnsanın ilk yurdu kendi bedenidir*. Adres Dergisi.
- Grubner, B.&Ortiz, I(2019, 7 Kasım). *On Sex Without Identity: Feminist Politics and Sexual Difference*. Los Angeles Review of Books
- Zizek, S. (2013) *Less Than Nothing. Hegel and The Shadow of Dialectical Materialism*. London: Verso
- Zizek, S. (2019) *Sex and The Failed Absolute*. New York: Bloomsbury Academic
- Zupancic, A. (2017) *What is Sex*. Massachusetts: MIT Press

About the Journal / Dergi Hakkında

The Journal of Cyprus Studies which was launched in 1995, is a publication of EMU Centre for Cyprus Studies (EMU-CCS). It is a multi-disciplinary, refereed and bilingual journal (both in English and Turkish) published biannually. The Journal of Cyprus Studies is dedicated to the scholarly study of all aspects of Cyprus issues at a global level. It plays an active role in the development of an authoritative archive and bibliography of sources and the provision of a scholarly, academic forum for the analysis, exchange, and critique of ideas on social, cultural, historical, environmental, political and legal matters relevant to the past, present or future of Cyprus.

Yayın hayatına 1995'de başlayan Kıbrıs Araştırmaları Dergisi; Doğu Akdeniz Üniversitesi - Kıbrıs Araştırmaları Merkez'i'nin yayın organıdır. Kıbrıs ile ilgili bilimsel çalışmalara yer veren Kıbrıs Araştırmaları Dergisi yılda iki kez, Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlanan hakemli bir dergidir. Kıbrıs ile ilişkili tüm konuları evrensel bir yaklaşımla ele alan Kıbrıs Araştırmaları Dergisi; Kıbrıs'ın geçmişi, bugünü ve geleceği ile ilgili sosyal, kültürel, tarihsel, çevresel, politik ve hukuki konuların disiplinlerarası bir anlayışla incelenmesi, tartışılması ve arşivlenmesi için bilimsel bir forum oluşturmayı amaçlamaktadır.

Contents / İçindekiler

Articles / Makaleler

Reuse of Heritage Buildings: The Case of St. Peter & Paul Cathedral, Famagusta- North Cyprus / Kültürel Miras Yapılarının Yeniden Kullanımı: Buğday Camii (Aziz Peter & Paul Katedrali), Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Original Research Article

Olgica Grcheva

The Discursive Construction of War and Peace in the Books of Three Turkish Commanders on the "1974 Cyprus Peace Operation" / Üç Türk Komutanın "1974 Kıbrıs Barış Harekâtı" üzerine Yazdıkları Kitaplarda Savaş ve Barışın Söylemsel İnşası

Original Research Article

D. Beybin Kejanlıoğlu & Nico Carpentier

Famagusta Movement Pattern and Land Use / Gazimağusa Hareket Deseni Ve Arazi Kullanımı

Original Research Article

Pooya Lotfabadi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Cinsiyet Oranının Yaş Gruplarına Dağılımı / Distribution of Gender According to the Age Groups in Turkish Republic of Northern Cyprus

Özgün Araştırma Makalesi

Ahmet Süha Kocakuşak

Yumru Bitkiler İçerisinde Özel Bir Tür: Kolokas / Gölevez (Colocasia esculenta) / A Special Species in Tuber Plants: Golevez / Colocas (Colocasia esculenta)

Özgün Araştırma Makalesi

Güven Şahin & Süheyla Üçışık Erbilen

Brief Note / Kısa Not

Firari Bedenler / Firari Bedenler

Evren İnançoğlu

E-mail: jcs@emu.edu.tr

Webpage: <http://jcs.emu.edu.tr>

